

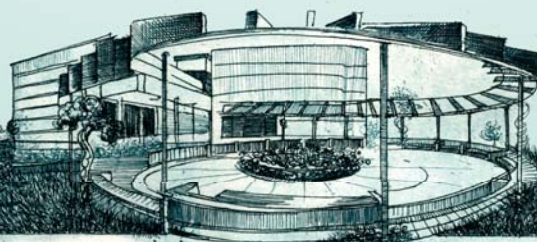

Kerepeszki Róbert

Tudomány életközelségben

Az MTA
Debreceni Területi Bizottságának
története (1976–2010)

Debrecen, 2010.

Kerepeszki Róbert

Tudomány életközében
Az MTA Debreceni Területi Bizottságának története
(1976–2010)

Lektorálta:
Dr. Berényi Dénes akadémikus

Borítóterv:
Szilágy Imre grafikus

Debrecen
2010

„A név egy városé, szíve és munkája a tiszántúli tájegységé.”

Bognár Rezső akadémikus,
a DAB első elnöke (1976–1990) a bizottságról

„(...) a tudományágak határai csak a fejünkben vannak meg (...)”

Berényi Dénes akadémikus, DAB elnök (1993–1999)

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	4
Előzmények	7
A DAB elődje, a Tisza István Tudományos Társaság	9
Változó történelmi környezet és tudománypolitika	13
A DAB megalakulása és első másfél évtizede (1976–1990)	20
Az első korszak szervezettörténete	24
A DAB tevékenységi területei.....	28
A rendszerváltozás utáni évtized (1990–1999)	38
A DAB a harmadik évezredben (1999–2009).....	49
The Debrecen Committe of the Hungarian Academy of Sciences	55
A kötetben előforduló rövidítések jegyzéke.....	58
Jegyzetek.....	59
Felhasznált források és irodalom	71
Függelékek.....	75
I. A DAB első szervezete (1976).....	75
II. Kimutatások a DAB szervezettörténetéről	82
III. Az MTA regionális bizottságai az 1980-as évek végén	85
IV. A DAB vezetősége és tisztviselői (1976–2010)	87
V. Az egyes szakbizottságok elnökei (1976–2010)	88
VI. A DAB jelenlegi szervezete (2008–2011)	89
VII. A DAB kitüntetettjei	91
VIII. A DAB elnökeinek tablója	95
IX. Pillanatképek a DAB életéből	96

BEVEZETÉS

A Magyar Tudományos Akadémia 1976. január 6-án hozott határozatot a *Debreceni Akadémiai Bizottság* létrehozásáról, amivel a szegedi (1961), pécsi (1969) és a veszprémi (1972) után megalakulhatott az ország legfontosabb tudományos fórumának negyedik regionális testülete. A miskolci megalakulásával 1979-ben vált teljessé az akadémiai bizottsági hálózat, mely így Pest megyét és a fővárost leszámítva az ország valamennyi megyéjét, régióját lefedte az illetékességi területeken működő tudományos potenciál összefogásával, és – ahogy *Szentágotthai János*, az MTA 1977–1985 közötti elnöke megfogalmazta – „a vidéki akadémiai bizottságok létrejötte új minőségi változást hozott a hazai tudományirányítás rendszerébe”.¹

A DAB életre hívása ekkor már rendkívül időszerű volt. Debrecen évszázados felsőoktatási tradíciói (Református Kollégium, egyetemek, a szervezettörténeti előzményként felfogható Tisza István Tudományos Társaság) mellett a régióban megtalálható oktatási-kutatási lehetőségek, megoldásra váró tudományos problémák is kézenfekvővé tették, hogy az Akadémia ezzel a központtal minél hamarabb alakítsa meg újabb területi bizottságát. Az elmúlt évszázadok során a város számtalan akadémikust adott az országnak, akik koruk jelentős tudósai lettek, és marandó eredményekkel gazdagították a magyar tudományt és kultúrát. Közülük többen itt is maradtak, és a Református Kollégiumban oktatták magas színvonalon tudományukat: a teljesség igénye nélkül elég legyen itt csak a klasszika-filológus *Buday Ézsaiásra* (1766–1841), az orvos és természettudós *Csécsey Nagy Imrére* (1804–1847), az 1848/49-es szabadságharcban is szerepet vállaló mérnök-matematikusra, *Csányi Dánielre* (1820–1867), a református teológia nagy hazai alakjai közé tartozó *Révész-családra* (*id.* és *ifj. Révész Imre*), vagy Arany János tanítójára, a filozófia magyar nyelvű oktatásának megalapozójára, *Sárváry Pálra* (1765–1846) utalnunk, de a sor még hosszan folytatható lenne.² Az ő munkásságuknak köszönhető az, hogy Debrecen kiemelt helyre került a magyar tudomány és kultúra történetében: hagyományokat, iskolákat, szellemiséget, gondolkodásmódot teremtettek és továbbítottak az utókor számára, amelyek a 20. és 21. század tudósaira is hatással voltak.

Kétségtelen tény, hogy a tudomány művelőire a múlt tradíciói mellett a saját koruk társadalmi környezete is hathat. Így volt ez a Debreceni Akadémiai Bizottság esetében is, amelyet a Magyar Szocialista Munkáspárt 1969-ben elfogadott tudománypolitikai irányelvei is befolyásoltak. Noha ezek az irányelvek alapvetően a korszakra jellemző marxizmus-leninizmus szellemét tükrözték, azonban voltak pozitív elemei is, ugyanis célul tűzték ki azt, hogy – Aczél György szavaival – „a tudományirányításnak ösztönöznie kell a tudományok egymásra hatását, az egyes tudományterületek közötti kapcsolatokat”. To-

---

Tudomány életközben – Az MTA Debreceni Területi Bizottságának története (1976–2010)

---

vábbá: „Gondoskodni kell arról, hogy a különböző tudományágak kutatói és alkalmazói egymással állandó kapcsolatban legyenek, értsék egymás nyelvét, problémáit, célkitűzéseit.”³

Az akadémiai bizottságok kialakításában ez az *interdiszciplináris szemlélet és igény* döntő szerepet játszott, és bár a tudományirányítás marxista szemlélete, akkori módszerei természetesen már régen idejüket múlták, a tudományok közötti kooperáció elősegítése továbbra is az egyik legfontosabb jellemvonása, alapelve az MTA regionális testületeinek, amely az elmúlt több, mint három évtized során egyáltalán nem változott. Találón fogalmazta meg ezt *Berényi Dénes* akadémikus, egykori DAB-elnök kötetünk egyik mottójaként is szolgáló gondolatával: „a tudományágak határai csak a fejünkben vannak meg és a valóság kutatásában legfeljebb csak munkahipotézisként használhatók”.⁴

Változott azonban sok minden más, így a politikai rendszer, ezzel együtt a gondolkodásmód, a tudományirányítás és –szervezés szemlélete, a felgyorsuló technikai fejlődés miatti tudományos, gazdasági, társadalmi környezet, amelyek külön-külön is újabb és újabb kihívások elé állították a régió tudományos közéletét és velük együtt a Debreceni Akadémiai Bizottságot. Ebből adódóan a könyv, amelyet az Olvasó most a kezében tart, elsősorban arra keresi a választ, hogy a DAB hogyan illeszkedett a társadalmi környezethez és hogyan felelt meg a változó korok különböző tudományos és társadalmi kihívásainak. Ezt természetesen maga a bizottság is mindig fontosnak tartotta, így nyomon követhető az éves elnöki és szakbizottsági jelentésekben, illetve iratokban, amik munkánk elsődleges forrásbázisát adták, valamint a regionális sajtóban, amely e kérdések megválaszolásában szintén jelentős támpontokat adott.

Irányadónak tekintettük a más akadémiai bizottságok történetéről szóló összefoglalásokat⁵, de igyekeztünk olyan új szempontokat is megtalálni, melyek jobban megvilágíthatják a magyar tudományosság, tudományszervezés és –irányítás történetének eme fontos fejezetének kevésbé ismert részleteit. Alapvető módszertani elvnek tekintettük, hogy a DAB történetét és működését *kontextusok* között, tágabb összefüggések és hatások megvizsgálásával mutassuk be. Ez egyrészt azt jelenti, hogy a források adta lehetőségek között választ keresünk arra a fontos kérdésre is, hogy milyen szerepet játszott és játszik mind a mai napig a Debreceni Akadémiai Bizottság a tiszántúli régió életében. Másrészt nagy hangsúlyt helyeztünk az intézmény- és szervezettörténeti előzmények bemutatására, tehát szólnunk a város és a régió 20. század elején és közepén fennálló felsőoktatási viszonyairól, amik nagyban meghatározták a Debreceni Akadémiai Bizottság működésének irányvonalait, illetve a két világháború között működő *Tisza István Tudományos Társaságról*, amelyet – jogosan – maga a DAB vezetősége is elődjének tekintett.⁶ Harmadrészt fontosnak tartottuk azt is, hogy legalább néhány szempontból összevessük a Debreceni Akadémiai Bizottságot az MTA többi regionális testületével.

Kötetünk elsősorban *szervezettörténeti szempontból* közelít a DAB több, mint három évtizedes múltjához. Ebből adódóan természetesen részletesen szólunk a megalakulásról, a célkitűzésekről, a vezetőkről és a tevékenység legfontosabb irányvonalairól is. Azonban a testület és a kereteiben működő valamennyi szak- és munkabizottság minden rendezvényéről nem emlékezhetünk meg, ugyanis csak a 2008-as évben – *Bitskey István* akadémikus, jelenlegi DAB-elnök beszámolója szerint – a bizottság székházában mintegy 300 rendezvényt tartottak⁷, és bár ennek csak mintegy fele zajlott le közvetlenül a DAB szervezésében, az elmúlt közel harmincöt év során lebonyolított konferenciák, kongresszusok, vitaulések, tudományos kerekasztal-ülések, stb. száma több ezerre tehető. Ez már önmagában is mutatja a testület aktivitását és eredményességét, azonban – területi okokból – a rendezvények töredékéről emlékezhetünk csak meg. E nyilvánvaló hiányosság ellenére kötetünk elsődleges célja tisztelni a Debreceni Akadémiai Bizottság három és fél évtizedes múltja, a tevékenységében résztvevő kutatók, oktatók munkássága, illetve tágabb értelemben a Tiszántúl egykori és jelenlegi tudósai előtt, akik nemcsak a régió, hanem az egész magyar tudomány fejlődéséhez hozzájárultak.

*****

A szerző ezúton is köszönetet mond dr. Berényi Dénes akadémikusnak, a DAB korábbi, dr. Bitskey István akadémikusnak, a testület jelenlegi vezetőjének a hasznos és fontos tanácsaikért, észrevételeikért, illetve Magyar Évának, a DAB szervező titkárának a vonatkozó források összegyűjtésében nyújtott segítségéért.

Debrecen, 2010. március 29.

Kerepeszki Róbert

ELŐZMÉNYEK

A 19. század második felében, a dualizmus korában Magyarországon mindössze két tudományegyetem működött: az egyik az ország fővárosában, Budapesten és a másik Erdélyben, Kolozsvárott. Természetesen a korszak magyar felsőoktatása nem csak ebből a két intézményből állt: jelentős szerepe volt a budapesti Műegyetemnek, emellett az ország több városában jogi és mezőgazdasági akadémiák, valamint egyházi főiskolák (kollégiumok) voltak. Debrecen ebben a tekintetben is komoly bázissal és hagyományokkal rendelkezett. A *Református Kollégium* már évszázadok óta a magyar tudomány egyik legjelentősebb szellemi és tudományos műhelyének számított, illetve 1868-ban itt (pontosabban Pallagon) hozták létre a régió földrajzi adottságaira alapozva az ország egyik gazdasági szakintézményét, az Országos Felsőbb Gazdasági Tanintézetet, a későbbi *Gazdasági Akadémiát* is, amely megteremtette a helyi agrár-felsőoktatás tradícióit.¹

Először a fővárosi egyetem túlsúlyossága miatt már az 1870-es évek végén felmerült a harmadik magyar tudományegyetem megalapításának ötlete, és a század utolsó évtizedeiben „sorban álltak” a városok azért, hogy az új intézménynek otthont adhassanak: először Pozsony, melyet „Budapest után erre leghivatottabb városnak” tekintettek, mellette Szeged, Kassa, Pécs, Győr és természetesen Debrecen is. A cívisváros komoly eséllyel „pályázott” erre, ugyanis a Református Kollégiumban a teológiai mellett jogi, majd bölcsészeti fakultás is működött, melyek jó alapként szolgáltak az egyetemalapítás terveihez.

A városok vetélkedése azonban rendkívül megosztotta a magyar közvéleményt, és a politikai döntéshozók elképzelései sem voltak egységesek. Az elhúzódoó vitákat tetőzte az is, hogy a magyar költségvetés nem engedhette meg egy új felsőoktatási intézmény létrehozását. Debrecen városvezetése ezt az akadályt azzal próbálta elhárítani, hogy már 1892-ben alapítványt hozott létre a Református Kollégium egyetemre fejlesztése érdekében. Azonban a harmadik egyetem kérdése a Millennium után – a századfordulót követő belpolitikai harcok, pártküzdelmek és az ismétlődő súlyos kormányválságok miatt – egy időre feledésbe merült. A döntő fordulatra csak a 20. század első évtizedének végén került sor, amikor az elhúzódoó viták megoldásaként az az elhatározás született, hogy nem egy, hanem két új tudományegyetem jöjjön létre, de – korabeli szóhasználatul élve – csak „részletekben”, vagyis fokozatos bővüléssel. 1911-ben Debrecen és a *Tiszántúli Református Egyházkerület* vezetői sikeres tárgyalásokat folytattak a kormánnyal, melyek értelmében a város a Nagyerdőn 112 hold földterületet biztosított az épülő új egyetemnek, továbbá vállalta a villamos-vonal kiépítésének költségeit is. A városvezetés gestusa mellett fontos

---

volt az Egyházkerület áldozatkészsége is, amellyel lemondott a Református Kollégium teológiai, bölcsészeti és jog fakultásáról az új intézmény javára, és a Kollégium épületét ideiglenesen, a nagyerdei központi egyetem felépüléséig (egészen az 1930-as évek elejéig) az új intézmény rendelkezésére bocsátotta.²

Ferenc József, az Osztrák-Magyar Monarchia császára 1912 júliusában szentesítette a két új intézmény alapításáról szóló XXXVI. törvénycikket, mellyel létrejöhetett a pozsonyi mellett a *Debreceni Magyar Királyi Tudományegyetem*. A törvény értelmében a „fokozatos fejlesztés mellett” kialakuló új felsőoktatási intézményeket „teljes egyetemeknek” tekintették, ami ekkor és a két világháború között is azt jelentette, hogy legalább négy fakultással (jogi, orvosi, katolikus vagy protestáns hittudományi, bölcsészeti és/vagy természettudományi karral) kellett működniük. A debreceni egyetem először három fakultással (jogi, teológiai és bölcsészkarral) kezdte meg működését, de a Nagyerdőn szinte azonnal elindultak az orvosi kar épületeinek építési munkálatai is, amiket 1918-ban adhatott át IV. Károly király. Az új intézményben – korszak felsőoktatási szemlélete szerint – a tanszabadság elve alapján folyt az oktatás, amely azt jelentette, hogy a professzor világnézeti és politikai értelemben szabadon választhatta meg, határolhatta be a tananyagát, illetve biztosította a tanulmányi rend kötetlenségét oktató és hallgató számára egyaránt. Ugyanakkor a tanár köteles volt átfogó ismeretanyagot nyújtani a hallgatóinak, akik nagy szabadsággal maguk dönthették el, hogy mely tanárnál milyen tárgyat kívánnak hallgatni.³

Az egyetem ígéretes indulását és a régió tudományos fejlődését jelentősen megakasztotta az első világháború, ugyanis nemcsak a potenciális és a tényleges hallgatók jelentős része, hanem az oktatók közül is többen hosszabb-rövidebb időre frontszolgálatot teljesítettek. A háborús vereség, az ebből adódó morális és politikai összeomlás, a forradalmak és végül a román megszállás tovább hátráltatta a helyi felsőoktatás működését és a tudományos munkát. A kibontakozás csak a bethleni konszolidáció nyugalmasabbnak mondható légkörében kezdődhetett meg, amelyben nagy szerepe volt *Klebelsberg Kuno* vallás- és közoktatásügyi miniszternek, illetve az általa megfogalmazott kultúrfölény elvnek.⁴ Ebben az időszakban jött létre a jelentős tudományos és kulturális központtá váló *Déri Múzeum*, ekkor kezdődött el és fejeződött be az egyetem központi épületének felépítése, a klinikai telep további bővítése, sőt már az 1920-as évek legelején, de az évtized során több alkalommal is felmerült az, hogy a pallagi Gazdasági Akadémia integrálásával ötfakultásos intézménnyé fejlesztik az akkor már Tisza István néhai miniszterelnök nevét viselő debreceni egyetemet.⁵ Ez azonban az 1930-as évek elejét meghatározó világgazdasági válság miatt végül nem valósulhatott meg.

Az intézmény az oktatás mellett jelentős tudományos műhely is lett, ahol a két világháború közötti időszakban országos és nemzetközi tekintélynek örvendő tudósok

---

tevékenykedtek. Közülük többen már abban a korszakban, mások a későbbiekben az MTA tagjai lettek, így például a jogász *Tóth Lajos* (1876–1936), az orvos *Verzár Frigyes* (1886–1979), a patológus *Orsós Ferenc* (1879–1962), az ókortörténész *Alföldi András* (1895–1981), a nyelvész *Pápay József* (1873–1931), a történész *Szabó Dezső* (1882–1966), a pedagógus *Mitrovics Gyula* (1871–1965) vagy a két klasszika-filológus, *Láng Nándor* (1871–1952) és *Darkó Jenő* (1880–1940).⁶ Kutatómunkájuk mellett tudományszervező tevékenységük is jelentős volt, melyben olykor az interdiszciplináris szemlélet is megjelent, elég itt csak Darkó fontos egyetemfejlesztési koncepciójának tekinthető, de sajnos különböző hátráltató körülmények miatt teljesen soha meg nem valósuló ún. *balkanológiai programjára* utalnunk, ami a Balkán-kutatást helyezte a debreceni egyetem elé elsődleges célként, és három tudományág (nyelvészet-filológia, irodalom- illetve történettudomány) fejlesztésére irányult.⁷ Emellett az egyetemi oktatók nagy hangsúlyt helyeztek arra is, hogy szoros kapcsolatba kerüljenek a társadalmi környezetükkel, illetve a külföldi felsőoktatási intézményekkel. Erre példa a *Nyári Egyetem*, amit a két világháború közötti időszakban több száz külföldi (lengyel, olasz, német, stb.) diák látogatott, illetve a *Népszerű Főiskolai Tanfolyam*, melyet főként a nagyközönségnek, Debrecen és a régió társadalmának szántak, ahol minden évben két sorozatban, egy őszi és egy tavaszi ciklusban, a legkülönbözőbb tudományok köréből, közérthetően, olykor igen nagy érdeklődéstől kísért előadásokat tartottak az egyetem professzorai. Tehát az interdiszciplináris, illetve a tágabb értelemben regionális szemlélet nyomai, a társadalom és a tudomány művelőinek egymáshoz közelítésére irányuló törekvések, a tudományos lehetőségek, az alkotó-kutató műhelyek alapjai, elődjei az 1920-as, 1930-as évek során, az egyetem révén kezdtek kibontakozni Debrecenben.

A DAB elődje, a Tisza István Tudományos Társaság

A tudományos és szellemi élet látható fejlődése mellett a két világháború közötti időszak egyik legfontosabb jellemzője az, hogy rendkívüli módon megnőtt a társadalmi önszerveződés igénye is. Ez azt jelentette, hogy főként az országot sújtó, egymást gyorsan követő csapások (a világháborús vereség, a rosszemlékű kommunista tanácsköztársaság, a trianoni békeszerződés) utáni újjáépítés, a békeszerződés revíziója érdekében folyó tenni akarás következtében országszerte, így Debrecenben is sorra alakultak a nemzeti, kulturális, ifjúsági és tudományos szervezetek, melyek mind az összefogást és az összetartozást próbálták erősíteni. A debreceni rendőrkapitányság jelentése az 1930-as évek elején összesen 223 egyesületet tartott nyilván Debrecenben, és ez a szám egy 1941-ben készült belügyminisztériumi összesítés szerint a második világháború időszakára sem változott döntően, és ebből mintegy 40 volt irodalmi, művészeti vagy tudományos jellegű.⁸

Tudomány életközélen – Az MTA Debreceni Területi Bizottságának története (1976–2010)

A helyi tudományos egyesületek között a legjelentősebb a Tisza István Tudományos Társaság volt, amely tevékenysége miatt egyértelműen a Debreceni Akadémiai Bizottság elődjének tekinthető, ezért érdemes vele részletesebben foglalkoznunk. A társaság létrehozását 1921 novemberében azért látta szükségesnek az egyetem huszonhét tanára, mert – az alakuló közgyűlést levezető történészprofesszor, *Pokoly József* szerint – „minden lehető eszközt meg kell teremteni a nemzet kulturális erejének a fokozására”. Emellett úgy vélték, hogy az egyetem fejlesztését, tekintélyét, országos és regionális befolyását jelentősen növelheti egy erős tudományos egyesület, de az alapítás motiváló tényezője volt az is, hogy – Bakó Endre szavaival – „a kutatómunka egyes területei szoros kapcsolatot kívánnak a közvetlen környezettel, sőt nélküle elképzelhetetlenek”.⁹

A Tisza István Tudományos Társaság alapszabályaiban lefektetett célkitűzései (melyek – ahogy látni fogjuk – teljesen egybecsengtek a jóval később alapított DAB céljaival) a következők voltak:

- „művelni a tudományt, ápolni a nemzeti irodalmat és művészetet, különös tekintettel a Nagy-magyaralföldre (sic!), közelebről a tiszántúli hazarészre, Debrecen városára és környékére, mely területek természeti és társadalmi viszonyainak részletes és tudományos feltárása, valamint feldolgozása a társaság legsajátosabb feladata”
- „az említett terület természeti és társadalmi viszonyaira jellemző adatok összegyűjtése és rendszeres gyűjteményben való elhelyezése”
- „buzdítólag hatni a tudomány munkásaira az előbbi pontok alatt említett célok érdekében”
- „alkalmas eszközök felhasználásával terjeszteni a tudományt, a műveltséget és odahatni, hogy a Nagy-magyaralföld és a tiszántúli hazarész a nemzeti lét újjáépítésében, fenntartásában az itteni rendelkezésre álló szellemi és anyagi erőforrásokhoz képest közreműködjék”.¹⁰

De ezek mellett a Tisza István Tudományos Társaság folyamatos célja volt a magyar kultúra és tudomány decentralizációja, azaz a Budapest-központúság megszüntetése is.¹¹ Az MTA eljárásához hasonlóan a Társaság előírta rendes tagjai számára, hogy a megválasztásuktól számított egy éven belül helyüket tudományos értekezéssel foglalják el. A működés anyagi hátterét elsősorban az ún. pártoló tagok biztosították, de több Hajdú, Szabolcs és Békés vármegyei, illetve Debrecen városi intézmény, szervezet is támogatta a társaságot, emellett a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium költségvetésében a tudományos egyesületek számára elkülönített összegekből is jutott a debreceni szervezet számára.

A szervezeti felépítést tekintve a Tisza István Tudományos Társaság két szakosztályra oszlott, az I. osztály a szellemtudományok művelőit, a II. az orvosokat és természettudósokat foglalta magába. Ez az 1930-as évek folyamán változott, amikor az I. Szakosztály keretén belül további két alosztály (hit-, bölcsélet- és társadalomtudományi, illetve nyelv-, irodalom- és történettudományi) alakult, illetve ekkor jött létre az egyesület III. Matematikai és Természettudományi Szakosztálya. 1923-ban a szakosztályok mellé, illetve azokat átfogva külön kutatóbizottságokat alakított ki a társaság, így a Nyírségkutató Adminisztratív Bizottságot, a Honismertető (Alföldkutató) Tudományos Bizottságot, melyet a földrajzprofesszor *Milleker Rezső* vezetett, illetve a Hortobágykutató Adminisztratív Bizottságot, aminek a munkáját *Hadbázy Zsigmond*, Debrecen és Hajdú vármegye főispánja irányította. E munkacsoportok megszervezése már jól mutatja azt, hogy a tagok különös figyelmet szenteltek az egész régióknak, és – Pokoly József elnök szavaival – „a Hortobágy és a Nyírség tudományos feltárása a társaság első feladata”.¹²

A társaság első és többször újraválasztott elnöke a pozitivista történelemszemléletű, elsősorban egyháztörténeti kérdésekkel foglalkozó Pokoly József történészprofesszor lett (1921 és 1928 között), aki korábban a Bölcsész- és Nyelv- és Történettudományi Kar dékánja (1914–1915), majd az egyetem rektora is volt (1920–1921). Utóda, az Orvostudományi Kar gyermekgyógyászati klinikájának vezetője, az idős *Szontagh Félix* – az 1929-ben bekövetkezett halála miatt – csak mindössze egy évig töltötte be az egyesület vezetői tisztét. Őt a jogász *Tóth Lajos* (1929–1936), a bizantinológus *Darkó Jenő* (1936–1940), majd a szintén jogászprofesszor *Bacsó Jenő* (1940–1945) követte.

Az egyesület elsősorban jutalomdíjak kitűzésével kívánta segíteni és serkenteni a régióban folyó kutatásokat, így főként az Alföld és a Tiszántúl talajára, éghajlatára, növény- és állatvilágára, lakosságára, történelmére, néprajzára, nyelvtörténetére, gazdasági, művelődési és egészségügyi viszonyaira irányuló tudományos vizsgálatokat. De ezek mellett tényleges kutatások is folytak a Tisza István Tudományos Társaság keretében. Például 1925 folyamán a természettudományi szakosztályban a tiszántúli szikes talajok feljavítása irányuló kísérleteket zajlottak, melyek a Magyar Távirati Iroda tudósítása szerint „már előrehaladott stádiumban vannak és így remélni lehet, hogy a közeljövőben jelentékeny nagyságú szikes területet fognak termőfölddé változtatni”.¹³

A társaság tudományos tevékenységében fontos szerepet játszott a különböző publikációk kiadásának elősegítése is. Ebben nagy szerepe volt az 1927-ben elinduló *Debreceni Szemlének*, mely 1932-től egészen a második világháború utáni megszűnéséig az egyesület saját fórumának számított. A tudományos folyóirat céljait a szerkesztők a következőképpen foglalták össze: „A tudományos élet minden ágának minden friss hajtását bemutatni a magyar olvasónak, ez a Debreceni Szemle célja. Közönséget akar nevelni, amely számára a Tudás nemcsak hatalom, hanem lelkiszükséglet, mindennapi

---

kenyér. Hasábjain a legkiválóbb magyar és külföldi tudósok találkoznak a magyar közönséggel. A Debreceni Szemle az első magyar egyetemesen tudományos revue.” A folyóirat szerkesztői az egyetem tanárai és a Tisza István Tudományos Társaság tagjai, *Hankiss János*, a francia nyelv- és irodalom professzora, illetve *Milleker Rezső*, a földrajz oktatója voltak.¹⁴

A Debreceni Szemle mellett jelentősek voltak a társaság önálló kiadványai is. Például 1924-ben az I. Szellemtudományi Osztály 8, a II. Orvosi és Természettudományi Osztály 14 kiadványt jelentett meg. Érdeemes néhány címet felidéznünk a Társaság inter- és multidiszciplináris jellegének alátámasztására:¹⁵

- Boharcsik Pál: A kozmológia problémája
- Permartoni Nagy Lajos: A harmónia mint filozófiai fogalom
- N. Bartha Károly: Magyar néphagyományok
- Révész Imre: Adalékok a magyar-francia sorsközösséghez
- Darkó Jenő: A magyar huszárság eredete
- Leffler Béla: Az újabb svéd líráról
- Magyary Zoltán: A közigazgatás racionalizálása

Fontos szerepet töltöttek be a társaság életében a különböző tudományos-társadalmi rendezvények is. Az egyesület az 1930-as évek elején kapott állandó helyiséget az egyetem Központi Épületében, ezért az előadások, vitaulések jelentős részét itt bonyolították le, de gyakoriak voltak a kihelyezett ülések is (például 1937-ben Budapesten és Berettyóújfaluban tartott vándorgyűlést a társaság¹⁶), témáik pedig rendkívül változatosak voltak. 1928-ban egész előadásorozatot szerveztek a névadó egykori miniszterelnök, Tisza István halálának 10. évfordulójára,¹⁷ az 1935 májusában tartott ülésükön pedig Baltazár Dezső, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke tartott felolvasást „A szentírás és fajelmélet” címmel, melyben az egyházfő kiállt a kereszténység védelmében a „faji gyűlölség örülete ellen”, és kijelentette, hogy a „faj-tisztaság elmélete a mesék világába tartozik”.¹⁸

A második világháború időszaka érthetően megakasztotta a Tisza István Tudományos Társaság tevékenységét, noha ekkor az egyesület már szélesebb regionális célokat tűzött ki maga elé. Tervezték, hogy „a felszabadult városokban, elsősorban Kassán, Kolozsvárt, Nagyváradon és Szabadkán vidéki felolvasó üléseket” rendezzenek ezzel is keresve a kapcsolatot a „egyrészt a magyar vidéki kulturális gócpontok tudományos köreivel” és „a magyar városok művelt nagyközségével”. *Szádeczky-Kardoss Tibor* jogászprofesszor, korábbi dékán 1943-as jelentésében kifejezte továbbá abbéli reményét, hogy a „világháború pusztításai az európai kultúrát és civilizációt megkímélik a további nagyobb veszteségektől, s eljön majd a békésebb időszak, amikor a debreceni Tisza István

---

Tudományos Társaság is fokozott erővel folytathatja a nemzeti művelődés, a tudomány területén munkásságát hazánk és Európa javára”.¹⁹

Ez azonban nem következett be, ugyanis a társaság 1944 végén – a hadszíntérré válás következtében – de facto megszűnt. A világháború utáni hónapokban történt kísérlet arra, hogy az egyesület tevékenységét újjáélesszék: noha 1946 januárjában a belügyminisztérium felfüggesztette a társaság működését, *Juhász Géza* professzor személyében miniszteri biztost jelöltek ki az átszervezés lebonyolítására, azonban e kezdeményezés sikertelen volt, és 1949 augusztusában a Budapesten kívüli magyar tudományos egyesületek közül a legvirágzóbb és legtekintélyesebb Tisza István Tudományos Társaságot végérvényesen feloszlatták.²⁰

Változó történelmi környezet és tudománypolitika

A második világháború eseményei és azt követő politikai változások általában véve is döntően befolyásolták Debrecen és a régió tudományos életét. A legkritikusabb időszak 1944 őszén következett be, amikor a front elérte a magyar állam határait, és az ország hadszíntérré vált. Emiatt a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium elrendelte a debreceni Tisza István Tudományegyetem kiürítését és elköltöztetését. Az előzetes tervek szerint az intézmény Szekszárdra került volna, azonban ez nem valósult meg, mert – egy második világháború utáni rektori jelentés szerint – „ehhez legalább 60 vagonra lett volna szükség, de mire azt foganatosíthatták volna, a nehézkes intézkedések miatt csak öt parasztszekérrel tudtak Pestre szállítani, abban is főképpen textilárúk voltak”. Tehát amikor a háború második legnagyobb páncélos ütközete, a debreceni csata 1944 októberében lezajlott, a város felsőoktatási intézménye, az oktatók többsége (50-ből 41), illetve az éppen nem katonai szolgálatot teljesítő hallgatók jelentős része már Budapesten próbált berendezkedni.²¹

Azonbana Debreceni Egyetem itt sem taláthosszú ideig otthonra, ugyanis 1944 végén a főváros is ostrom alá került. Ekkor – más egyetemekkel együtt – „továbbköltöztették”, és a „menekülő” intézmény mellett végig kitartó alkalmazottakat, oktatókat és hallgatókat az ekkor már nyilas kormány a németországi Hallé-ban helyezte el. Ide azonban néhány tanár és több diák már nem tartott az egyetemmel, és a szovjet hadsereg által elfoglalt területekre szöktek vagy a front elvonulásáig a fővárosban és a Dunántúlon bujkáltak. Akik Németországba is követték az intézményt, 1945 tavaszán hadifogságba kerültek. Jelentős részük előtt két lehetőség állt: vagy hazatérnek, megpróbálnak beilleszkedni az új társadalmi és politikai rendszerbe, és alávetik magukat a világháború utáni számonkérés egyik formájának, az akár állásvesztéssel is járó igazoló eljárásnak, vagy a várható felelősségre vonás elől emigrációba menekülnek, és valahol nyugaton települnek le. Az

---

Egyetemi Tanács 1945. júniusi vizsgálata szerint ekkor még 29 tanár és alkalmazott nem tért vissza Debrecenbe, közülük többen a későbbiek során sem jöttek haza.²²

Hivatalosan az oktatás 1944. december 11-én kezdődött el. Ekkor a négy fakultáson (jogi, orvosi, teológiai és bölcsészettudományi karon) összesen 94 hallgató jelent meg. 1945 januárjában újjáalakult az egyetemi ifjúság tradicionális szervezete, a *Debreceni Egyetemi Kör* is, mely az év tavaszán szimbolikusnak tűnő, mégis fontos akciót indított el az egyetem nevének megváltoztatásáért, azaz a Tisza István elnevezés eltörléséért. Követelésüknek nyomatékot adott, hogy 1945 áprilisában az egyesület tagjai ledöntötték a néhai miniszterelnök szobrát a klinikai telepen, ezért az egyetemi tanács a hónap végén tartott ülésén határozatot hozott a *Debreceni Tudományegyetem* név használatáról.²³

A névváltoztatás mellett az intézmény életének újraindulásában, illetve átalakulásában fontos tényező volt az oktatók, alkalmazottak és diákok ún. igazoló eljárásának lefolytatása is. Ugyanis a második világháború után újjáépülő Magyarország vezetőinek egyik legfontosabb törekvése az lett, hogy a korábbi rendszerek (a Horthy-rendszer és a rövidéletű Szálasi-rezsim) eltökélt vagy annak vélt híveit, exponenseit felelősségre vonja, és az átalakulásból kizárja. Az igazoló eljárásnak, mint az intézményes számonkérés egyik formájának célja az volt, hogy az államigazgatásban és a közalkalmazotti rétegben (így az egyetemeken is) az új politikai berendezkedést támogató tisztviselői kar legyen jelen, és ez természetesen jelentősen érintette az egyetemek oktatói összetételét, illetve a magyar tudományos életet is. Az V. számú (Egyetemi) Igazoló Bizottság összesen 49 elmarasztaló határozatot hozott az 1946 januárjában történt megszűnéséig, melyek állásvesztést, „vezető állásra alkalmatlannak nyilvánítást”, nyugdíjazást, előléptetésből való kizárást jelentettek, és ebből összesen 11 érintett egyetemi professzort, tanársegédet vagy nyelvi lektort.²⁴

Ennek ellenére – elsősorban az egyre nagyobb befolyással rendelkező kommunista párt helyi politikusai körében – továbbra is elítélő vélemények megfogalmazódtak meg a város felsőoktatási intézményével szemben. 1946 márciusában egy másik igazoló testületben a kommunista párti tag egyenesen úgy fogalmazott, hogy „az egyetem nem a tudomány, hanem a reakció és a jobboldali gondolat fellegvéra”.²⁵ Még elítélőbben nyilatkozott a kommunista Végh Dezső, Debrecen polgármester-helyettese, aki 1946 nyarán, a helyi kultúrnapok rendezésének tárgyalásakor kijelentette, hogy „az egyetemen a gyűlöletet hirdetik”.²⁶

Ezek is jelzik, hogy az intézményes felelősségre vonás és a „tisztoztatás” csak kis részben ért célt a debreceni egyetemen, és az egyetemről „kialakult kép”, illetve az intézmény arculatának teljes megváltozása csak később, az egyértelműen a kommunista hatalomátvétel jegyében végzett B-listázások következtében történt meg. 1946 és 1949 között az egyetem több akadémikus professzora (például az orvos *Sántha Kálmán*) esett

---

áldozatul a kommunista tisztogatásnak. Országos viszonylatban is – elsősorban az Magyar Tudományos Tanács tevékenysége miatt – sok nemzetközi hírű tudóst fosztottak meg akadémiai tagságától, és helyükre olyanok kerültek, akik az új kommunista rendszerhez lojálisak voltak. A tudomány feletti ellenőrzést az tette totálissá, hogy 1949-ben az Akadémiát megfosztották az autonómiájától.²⁷

A második világháborút követő években az oktató és tudós társadalom politikai alapon történő átalakítása mellett Debrecen és a régió tudományos életére jelentős hatást gyakorolt egy másik folyamat, az egyetem fokozatos *dezintegrációja* is. Az 1948/49-es évek ebben a tekintetben is fordulópontot jelentettek. Létrejött ugyan a Debreceni Tudományegyetemen a *Természettudományi Kar*, melynek felállítását a két világháború között hiába próbálta elérni az intézmény vezetése, de megszűnt (hivatalosan szünetelt) a Jog- és Államtudományi Kar. Emellett 1950-ben a református hittudományi, majd egy évvel később az orvostudományi fakultás vált ki az egységes egyetemből, és mindkét kar önálló felsőoktatási intézményként működött tovább, az előbbi *Teológiai Akadémia*, az utóbbi *Debreceni Orvostudományi Egyetem* (DOTE) néven. Ezzel – az új tudományirányítási elveknek megfelelően – megszűnt a korábbi szemléletnek megfelelő „teljes egyetem”. A „maradék”, immár csak két (bölcészet- és természettudományi) fakultással működő, főképp a tanárképzés kereteit szolgáló, de más szakminősítéseket (vegyész, fizikus, stb.) is nyújtó tudományegyetem 1952-ben felvette Kossuth Lajos nevét. A dezintegrációs folyamat révén a különböző tudományterületek művelői egyre inkább eltávolodtak egymástól, noha kétségtelenül a régió tudományos renomóját emelte az, hogy az MTA két jelentős kutatóintézetét, 1954-ben az *Atommagkutató Intézetet* (ATOMKI), majd 1958-ban a *Napfizikai Observatóriumot* Debrecenbe telepítette.

Hasonló folyamat zajlott le Debrecen agrár-felsőoktatásában is. 1953-ban szervezték újjá a korábbi Gazdasági Akadémiát, amely azonban nem Pallagon, hanem a városban kapott elhelyezést, és előbb *Debreceni Mezőgazdasági Akadémia*, majd 1970-től *Debreceni Agrártudományi Egyetem* (DATE) néven működött. Az intézmény ebben az időszakban különböző kihelyezett karokat és intézményeket hozott létre, így például egy *Kutató Intézetet* Karcagon, egy *Mezőgazdasági Főiskolai Kart* Szarvason, illetve egy *Mezőgazdasági Gépészeti Kart* Mezőtúron. A DATE szervezeti felépítése egyfelől pozitív hatással járt, ugyanis bevonta Debrecen szélesebb régióját is a tudományos és oktatási életbe, másfelől azonban – ezzel ellentétben – itt is jelentkezett a tudós-tudós közötti kapcsolatok gyengülése.²⁸

Az 1950-es években az intézményi háttér felaprózódása mellett a marxista ideológia, a folyamatos hidegháborús hisztéria, a kulturális életben is jelenlévő „ellenséges irányzatok elleni állandó harc”, a tudományos fokozatok szovjet mintára történő átszervezése (az 1951-ben megalakított *Tudományos Minősítő Bizottság* tevékenysége), valamint a Szovjetunió és

---

a Magyar Dolgozók Pártja szüntelen dogmatikus, erőszakos módszerei, azaz a „gondolat és a gondolkodás szabadságának” elvétele rendkívül hátráltatta az ország és a régió tudományos életét. Ezt a szemléletet jól demonstrálja *Rusznayk István*, az MTA egykori elnökének írása is, mely a magyar tudomány 1945 és 1955 közötti „teljesítményéről” szóló könyv bevezetőjeként jelent meg. Ebben a következőképpen fogalmazott: az Akadémia „mindjárt újjáalakulása után felhívta a figyelmet a kozmopolitizmus egyes jelenségeire, amelyek tudományos életünkben találhatóak voltak, s amelyeknek jellemző vonásai: a nyugati tudomány eredményeinek kritikátlan dicsőítése és ugyanakkor saját, valamint a Szovjetunió teljesítményeinek lebecsülése.” Ez a szemlélet tulajdonképpen hermetikusan elzárta a magyar tudományt a nemzetközi kutatásoktól, fejlődéstől és tudományos eredményektől.²⁹

Ebben a nyomasztó légkörben némi enyhülés az 1950-es évek közepén következett. Nagy jelentőségű volt az MTA 1956 májusában tartott közgyűlése, ahol a „korábbi tudománypolitikai hibák kijavítása” mellett megfogalmazódott a tudományos életben meglévő, a fejlődést gátló jelenségek bírálata is. Elsősorban a személyi kultusz esetében, mely – *Bognár Rezső* későbbi DAB-elnök főtítkári beszámolója szerint – a pártvezetők mellett egyes tudósok körül is kialakultak, akik „saját személyük előtérbe helyezésével, saját tudományos csilhatatlanságuk hangoztatásával sokszor olyan légkört teremtettek, amely megakadályozta a termékeny tudományos viták kialakulását”. Ekkor az MTA feladatául a kutatómunka tervezésének, irányításának és ellenőrzésének egyszerűsítését, a nemzetközi együttműködés bővítését és a távlati tudományos tervek főbb irányvonalainak kitzítését jelölték. Az 1956. májusi közgyűlés a tudományos élet decentralizációja szempontjából is jelentős volt, ugyanis további célként felmerült az ország kutatási kapacitásának felmérése és erre támaszkodva reális kutatóhálózat fejlesztési tervének kialakítása is. Ekkor vetődött fel javaslatként az, hogy az MTA „befolyásának kiszélesítése, a vidéki tudományos élet fellendítése érdekében” hozzanak létre az egyetemi városokban akadémiai bizottságokat.³⁰

Az 1956-os forradalmat követő restauráció érezhetően megakasztotta ezt az enyhülési folyamatot és a vidéki tudományos élet javítását célzó törekvéseket. Változás csak az 1960-as években történt, amikor a tudományban is érvényesülni kezdett a „3 T” („tilt, tűr, támogat”) elve. Ennek egyik fontos mozzanata volt az, hogy 1961 elején az MTA elnöksége határozatban mondta ki, hogy „az országban folyó tudományos munka, valamint a jobb központi irányítás és ellenőrzés érdekében kívánatos, hogy egyes vidéki egyetemi városokban (elsősorban Szeged, Debrecen, Pécs, későbbi időpontban esetleg Sopron, Miskolc) akadémiai bizottságok létesüljenek”. Az Akadémia Elnökségének javaslattevő, véleményező és kezdeményező szerveiként is funkcionáló bizottságok célját a következőképpen fogalmazták meg: „a város és a környező vidéki akadémiai tagjainak,

---

a tudományosan minősített és más tudományosan dolgozóknak összefogása a tudomány művelésének hatékonyabbá tételére, valamint a helyi tudományos élet fejlődésének elősegítése, a regionális népgazdasági és kulturális tervek megvalósításában való aktív részvétel céljából és nem utolsósorban annak érdekében, hogy szorosabb kapcsolat alakuljon ki a vidéken tudományt művelők és az Akadémia között”.³¹ Ennek szellemében alakult meg még ebben az évben az MTA első regionális testülete, a *Szegedi Akadémia Bizottság* (SZAB), melyet nyolc év után követett a pécsi, majd 1972-ben a veszprémi létrehozása.

Ahogy a bevezetőben utaltunk már rá, az akadémiai bizottsági hálózat kialakítására is döntő hatást gyakoroltak az MSZMP Központi Bizottságának 1969-ben elfogadott tudománypolitikai irányelvei. A párt ekkor szükségesnek ítélte, hogy „a tudományos kutatók és tudományos életünk helyzetét mélyrehatóan elemezve hatékony intézkedéseket kezdeményezzen a magyar tudomány fejlődésének meggyorsítása, társadalmi szerepének további kibontakoztatása érdekében”. Ennek okaira a következőképpen világított rá a KB: „Korunkat a társadalmi forradalmak és a termelőerők nagyarányú növekedése mellett a tudományok rendkívül gyors fejlődése és társadalmi szerepük megnövekedése jellemzi. (...) A tudományos kutatás volumene egyre inkább iparági méretekkel jellemezhető, s a társadalmi tevékenység egyik szervezett – egyes területeken az iparszerű termelés jegyeit felmutató – ágazattá válik. Gyarapodik a különféle típusú kutatóhelyek hálózata, a kutatómunka anyagi, technikai, személyi bázisa, és fokozódik a figyelem a kutatómunka szervezetével, működésének mechanizmusával, a kutatás eredményességével összefüggő kérdések iránt, s jelentősen nő a hatékony kutatásszervezés szerepe. Gyorsul a tudomány eredményeinek gyakorlatban történő hasznosulása.” Éppen ezért az MSZMP tudománypolitikusai az ország tudományos életének több hibájára és ebből eredően a legfontosabb célkitűzésekre is rámutattak. Az egyik fontos területe ennek az egyetemek helyzetének javítása, illetve a felsőoktatási és kutató intézmények közötti kapcsolatok fejlesztése volt: „Az egyetemek részvétele az ország kutatási munkáiban – bár régi tudományos tradíciói vannak – mennyiségileg nem éri el a kívánatos szintet, elmarad a nemzetközi arányoktól. (...) Az oktatás színvonalának fejlesztéséhez is nélkülözhetetlen tudományos kutatás és az ehhez szükséges eszközállomány az egyetemeken nem fejlődött megfelelő ütemben, sőt egyes tudományterületeken – különösen azokon, ahol önálló kutatóintézeteket hoztak létre – visszaesett. Ez elősegítette egyes főhivatású kutatóintézetek monopolhelyzetbe kerülését, gátolja az egészséges tudományos konkurencia, tudományos iskolák kialakulását is. Nem kielégítő az egyetemek és a kutatóintézetek kapcsolata. Még az az együttműködés is hiányzik, amelyre már a jelenlegi lehetőségeink is módot nyújtanának. Egyre gyakrabban felmerül az intézetek és az egyetemek szorosabb együttműködésére irányuló jogos igény. A kutatóhálózat regionális elhelyezkedése kedvezőtlen. A 130 főhivatású kutató-fejlesztő

---

intézetből mindössze 24 működik vidéken.” Ennek okát abban látták, hogy „több helyen hiányoznak azok a feltételek (lakás, házasársak elhelyezkedése, kulturális igények, gyerekek iskoláztatása), amelyek lehetővé tennék, hogy a kutatók vidéki kutatási központokban szívesen dolgozzanak”, továbbá abban, hogy „vidéken dolgozó kutatók esetenként úgy érzik, egy-egy helyi vezető csoport szubjektivitásának jobban ki vannak szolgáltatva, mint a fővárosban”. Ezek kiküszöbölésére az MSZMP KB tudománypolitikai irányelvei között kiemelt helyen szerepelt az is, hogy „részben a vidéki egyetemi kutatások fejlesztésével, részben a kutatóintézetek vagy részlegek vidékre való telepítésével meghatározott profilú vidéki tudományos centrumok kialakítására kell törekedni.”³²

Ez a szemlélet – már az 1969-ben történt írásos lefektetése előtt és az 1970-es évek folyamán is – érvényesült Debrecenben. Ebben a két évtizedben újabb kutató és felsőoktatási intézmények létesültek, így a *Dohánykutató Laboratórium*, a *Tanítóképző Főiskola*, illetve az *Ybl Miklós Építőipari Műszaki Főiskola Gépészeti Kara*, és a már meglévő tudományos intézetek (ATOMKI, Napfizikai Obszervatórium), egyetemek (KLTE, DATE, DOTE) is fejlődtek, újabb épületekkel bővültek. Ezek mellett tervbe vették egy modern állategészségügyi kutatóintézet Debrecenbe telepítését is. Többek között Bognár Rezső akadémikus, a város egyik országgyűlési képviselője is szorgalmazta ezt, aki 1974 decemberében egy parlamenti ülésnap alkalmával arra hivatkozott, hogy „e terület állattenyésztésének egyre növekvő volumene, a vidékünkön fellépő állat-megbetegedések, továbbá a Debreceni Agráregyetem és az ott lévő más egyetemek, többi egyetemek kellő indokot és tudományos bázist jelentenek” ehhez.³³ Az intézményi hálózat bővülésén túl a régióban dolgozó tudósoknak (csakúgy, mint az ország többi felsőoktatási-tudományos intézményében dolgozóknak) lehetőségük nyílt – igaz, még rendkívül korlátozottan – arra, hogy nyugati országokban dolgozhassanak, kutathassanak és tanulmányutakat folytathassanak.³⁴

Ez a változó tudománypolitikai légkör, a tiszántúli régióban meglévő intézményi háttér és tudományos potenciál kézenfekvővé tette, hogy az 1970-es évek közepén már működő három akadémiai bizottság mellé Debrecen központtal egy újabb alakuljon. Bognár Rezső már idézett 1974. decemberi felszólalásában jelentette be, „elvi megállapodás született a Magyar Tudományos Akadémia elnöke és a Hajdú-Bihar megyei és a debreceni városi párt- és állami vezetők között, hogy a dél-magyarországi, szegedi, a két dunántúli, pécsi és veszprémi akadémiai bizottság után a közeli hónapokban megalakulhat a debreceni akadémiai bizottság is”. Feladatát Bognár ekkor az északkelet-magyarországi tudományos erők összefogásában, munkájuk koordinálásában, elősegítésében, illetve az Akadémiával kialakítandó szoros kapcsolatokban jelölte meg.³⁵

Azonban az elvi megállapodás után még további bő évet kellett várni arra, hogy az MTA határozatban kimondja a DAB megalakulását. A kérését elsősorban az anyagi

---

gondok és a székház problémája okozta, ugyanis a már működő bizottságok (SZAB, PAB, VEAB) számára az illetékes városok önálló épületet tudtak biztosítani, ám Debrecenben ilyen lehetőség nem volt. 1975 folyamán megállapodás született arról, hogy az új bizottság székházát akadémiai beruházás révén építik fel, amihez a városvezetés egy 6104 m²-es telekkel járult hozzá, továbbá vállalta azt is, hogy „a székház működéséhez szükséges közmű- és energiavezetékeket megépítteti, segítséget nyújt a tervezési és kivitelezési kapacitás megszervezéséhez, majd az építkezés befejeződésekor a telken parképítő munkálatokat végeztet az elfogadott tervek szerint”. A Debreceni Agrártudományi Egyetem pedig felajánlotta, hogy a székház felépüléséig átmenetileg otthont ad a DAB-nak. Ezzel elhárult a legkomolyabb nehézség, és az MTA 1976. január 29-i elnökségi ülésén döntött a tiszántúli (Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei) hatáskörű, debreceni központú új területi testületének megalakulásáról.³⁶

A DAB MEGALAKULÁSA ÉS ELSŐ MÁSFÉL ÉVTIZEDE (1976–1990)

Az MTA Debreceni Akadémiai Bizottságának alakuló közgyűlésére 1976. október 7-én került sor a DATE rektori tanácstermében, ahol a régió akkori akadémikusai¹ mellett megjelent *Szentágothai János*, az MTA alelnöke, *Márta Ferenc*, az MTA főtítkára, *Jánki Kálmánné*, az MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályának munkatársa, valamint a párt megyei és városi titkárai, tisztviselői, illetve a Hajdú-Bihar megyei és a Debrecen városi tanácsok elnökei is. Az ülésen Bognár Rezső akadémikus, kémikus professzor elnökölt, és a következő napirendi pontokat tárgyalták a jelenlévők:²

- az öttagú titkárság megválasztása;
- a szervezeti és működési szabályzat elfogadása;
- a korábban javasolt hét szakbizottság megalakulása;
- a három kiemelt regionális kutatási téma elfogadása.

A közgyűlés megnyitásaként Bognár professzor hangsúlyozta, hogy „a bizottság előtt álló legfontosabb feladatnak a vidéki kutatóbázisok megteremtését és kiépítését tartja”, és „fontos része ennek az egyetemekkel és főiskolákkal való munkakapcsolat fejlesztése, a kutatások kiszélesítése és eredményessé tétele”. Utána az MTA képviselőjében megjelent Szentágothai János alelnök és Márta Ferenc főtítkár szólalt fel, akik biztosították arról a debreceni alakuló gyűlésén résztvevőket, hogy az Akadémia megszemenőig támogatni fogja az új bizottság munkáját, és „igen nagy autonómiát biztosít” a számára. Szentágothai a DAB egyik legfontosabb feladatának azt tartotta, hogy „figyelemmel kell kísérnie az alapkutatásokat és elő kell segítenie a fiatal tudományos kutatók fejlődését”. Ezen túl kérte az alakuló bizottságot, hogy „működjön együtt az ország másik három akadémiai bizottságával”, és „addig, amíg Miskolcon nem alakul meg hasonló intézmény, adjanak módot és lehetőséget ezen országrész kutatóinak a munkában való részvételre”. Márta Ferenc pedig a szervezeti keretek kialakítása tekintetében arra bízta a jelenlévőket, hogy „kezdeméyezzen és újítsa bátran a DAB”, és ebből a szempontból „nem fontos az MTA szakbizottsági rendszerét követni”, és bár „a szakbizottság létrehozása nem egyszerű feladat, nem lehet minden szempontot figyelembe venni”, mégis „alkalmat kell biztosítani a tudományos együttélés megvalósulására”.³

Tudomány életközben – Az MTA Debreceni Területi Bizottságának története (1976–2010)

Ezek után került sor az öttagú vezető testület (titkárság) megválasztására, melynek élére Bognár Rezső akadémikust választották. Bognár professzor 1913 márciusában született Hódmezővásárhelyen. Egyetemi tanulmányait 1931 és 1936 között Szegeden folytatta, Budapesten szerzett vegyészmérnöki, majd 1941-ben műszaki doktori oklevelet. Fő kutatási területe a szénhidrátok és más növényi eredetű természetes szerves anyagok vizsgálata volt. Fiatalon, mindössze 35 évesen lett az MTA levelező, majd öt évvel később, 1953 májusában rendes tagja, 1955 májusa és 1956 májusa között az Akadémia főtítkára volt, és ahogy a korábbiakban utaltunk már rá, ő is részt vett azon a közgyűlésen, ahol először hangzott el konkrét javaslat a regionális bizottságok létrehozására. 1953 és 1958 között a *Tudományos és Ismeretterjesztő Társulat* (TIT) elnöki tisztét is ellátta. 1950-ben nevezték ki debreceni egyetem szerves kémia tanszékére, melyet 1957 és 1979 között tanszékvezetőként irányított. Kétszer volt a KLTE rektora (1951–1954, 1973–1975) és tudományos rektorhelyettese (1960–1962, 1966–1973). A nemzetközi ismertséggel (a Bolgár Tudományos Akadémia külső, a hallei Leopoldina Német Természettudományi Akadémia tiszteleti tagságával, a kijevei egyetem tiszteletbeli doktori címével) rendelkező kémikus professzor a tudományos élet mellett a politikában is jelentős szerepet töltött be. Több ciklusban Debrecen országgyűlési képviselője és a parlament kulturális bizottságának tagja, illetve elnöke, 1960–1964 között a Haza-fias Népfront Országos Tanácsának elnökhelyettese, 1961–1973-ban a Népköztársaság Elnöki Tanácsának tagja és 1984–1985-ben az Alkotmányjogi Tanács elnöke volt. Személyében valóban nagy tekintélyű és befolyásos tudós került az alakuló Debreceni Akadémiai Bizottság élére.⁴

A DAB alelnökének *Barta János* irodalomtörténészt, titkárának *Magyaródi Sándor*, a DOTE oktatóját, valamint további tagjainak *Szabó Gábor* orvosprofesszort és *Ács Antalt*, a DATE tanárát választották. Az öttagú testületben így három akadémikus (Bognár Rezső, Barta János, Szabó Gábor) és két kandidátus kapott helyet (Magyaródi Sándor, Ács Antal), akik a három nagy egyetem tanárai voltak (KLTE: Bognár, Barta, DOTE: Szabó, Magyaródi, DATE: Ács).

Az ötfős vezető testület megválasztása után vitatta meg a közgyűlés a DAB szervezeti és működési szabályzatát. Eszerint az új regionális bizottság célja a „Tiszántúlon folyó tudományos tevékenység társadalmi eszközökkel való ösztönzése, támogatása és koordinálása; az e területen működő tudományos és oktatási intézetek dolgozóinak összefogása a tudomány művelésének fokozására, az újabb tudományos eredmények elérésére, a helyi tudományos élet további fejlődésének elősegítésére; a regionális és egyéb tervek megvalósításának a társadalmi erők mozgósításával történő tudományos segítése” lett. Ezekből adódóan az elfogadott szervezeti és működési szabályzat a következő feladatokat jelölte ki a DAB számára:

-
1. „Figyelemmel kíséri, kezdeményezi, koordinálja és segíti a helyi és területi tudományos tevékenységet, különös tekintettel az e területen való hasznosítására.”
  2. „Tájékoztatja az illetékes területi szerveket a folyamatban lévő kutatási témákról és irányokról; konzultációkat kezdeményez a társadalmi, gazdasági, kulturális és egyéb intézmények, valamint a megfelelő kutatóhelyek között.”
  3. „Gondoskodik a kutatóhelyek területileg hasznosítható kutatásainak nyilvántartásáról.”
  4. „Szervezi működési területén az akadémiai napokat, a tudományos ülésszakokat, konferenciákat, előadásokat.”
  5. „Munkakapcsolatokat létesít a terület kutatóhelyei és kutatói között, továbbá a többi vidéki akadémiai bizottsággal, valamint a helyi MTESZ-szel és TIT-tel, lehetőséget teremt egymás munkájának megismerésére és a társadalmi kapcsolatok kialakítására.”
  6. „A kutatómunka eredményessé tétele érdekében nemzetközi kapcsolatokat létesít, lehetőséget teremt a más országokban folyó kutatómunka megismerésére. E tevékenységét az MTA elnökségének külügyi titkársága bevonásával, a központi irányelvek figyelembevételével látja el. Elősegíti a cserekapcsolatok keretében hozzánk érkező nevesebb tudósok szakmai, szociális és kulturális programjának kialakítását és megszervezését.”
  7. „A Magyar Tudományos Akadémia elnökségének, illetve osztályainak és a kutatóhelyek felkérésére javaslatot tesz, illetve ezek kívánságára véleményt nyilvánít.”
  8. „Írányítja a bizottság szerveit: a titkárságát és annak bizottságait.”
  9. „Közreműködik a Tudományos Minősítő Bizottsággal egyes disszertációs viták előkészítésében és helyben történő rendezésében.”
  10. „A rendelkezésre bocsátott eszközök felhasználásával támogatást nyújt a különböző tudományos tevékenységekhez, így:
    - a. a fiatalabb és a nem tudományos intézményben dolgozó kutatókat támogatja;
    - b. meghatározott feladatok teljesítését pályadíjak kitűzésével segíti;
    - c. különös figyelemmel kíséri az oktatási intézményekben dolgozók munkáját, eredményeit és segítséget nyújt a tudományos munkához.”
  11. „Meghatározza a bizottság épületének tudományos feladatokra, rendezvények tartására történő igénybevételeinek, valamint az egyéb szolgáltatásoknak (vendégszobák, gépkocsik stb.) a módját.”⁵

A szervezeti és működési szabályzat elfogadása után került sor az alakuló gyűlésen a DAB szakbizottságainak megalakulására és vezetőinek megválasztására (részletes bon-tásban lásd az I. Függelékben):

1. Társadalomtudományi (Kálmán Béla)
2. Környezettudományi (Jakucs Pál)
3. Matematikai és Fizikai (Rapcsák András)
4. Kémiai (Makleit Sándor)
5. Mezőgazdasági (Ács Antal)
6. Orvostudományi (Kesztyűs Loránd)
7. Műszaki (Szabó Tamás)

Azonban már az alakuló gyűlésen is felmerült a szakbizottsági rendszer további dif-ferenciálása, elsősorban a társadalomtudományi és természettudományi szakbizottságok esetében, de ennek a kérdésnek az eldöntését ekkor még elhalasztották a testületek első működési tapasztalatainak értékeléséig. Emellett javaslatként elhangzott „a miskolci kutatókkal a már meglévő együttműködésen alapuló rendszeres kapcsolat megteremtése”, valamint az is, hogy a DAB „az egyetemi és tudományos utánpótlás érdekében” a tudomá-nyos munkával foglalkozó középiskolai tanárokat is vonja minél előbb be a tevékenységébe. Végül az alakuló közgyűlés elfogadta az első ciklus három kiemelt kutatási témáját, ame-lyekben a különböző szakbizottságoknak tevékenykedniük kellett:

1. Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár és Szolnok megye távlati iparfejlesztési ter-vének kidolgozása;
2. A három megye területén található termálvíz komplex hasznosítási tervé-nek kidolgozása;
3. A legszélesebb körű helytörténeti kutatások.

A DAB első évre (1977-re) és az egész szervezetre vonatkozó munkaterve főképp a régió kutatói, oktatói és gazdasági potenciáljának felméréséről, illetve a testület kapcsolat-rendszerének megteremtéséről szólt. Ebben kiemelt helyre került elsősorban az illetékes-ségi terület párt- és állami szerveivel, a már működő regionális akadémiai bizottságokkal, más tudományos szervezetek, így a TIT, illetve a *Műszaki és Természettudományi Egye-sületek Szövetsége* (MTESZ) helyi képviselőivel, valamint a DAB működési körzetében lévő ipari üzemekkel való kapcsolat kialakítása.⁶ Ezzel az eredményes alakuló gyűléssel, ezekkel a fontos célokkal és feladatokkal vette kezdetét a bizottság sikerekkel és olykor nehézségekkel tarkított három és fél évtizedes története.

Az első korszak szervezettörténete

A DAB az 1976-os induláskor 7 szakbizottsággal, ezeken belül pedig 31 munkabizottsággal kezdte meg tevékenységét, amelyek ekkor összesen 443 tagot tömörítettek. Ezek legnagyobb részét (összesen 54,4%-át) a különböző felsőoktatási intézmények, így a KLTE, a DOTE, a DATE és a régió főiskolái (a nyíregyházi *Bessenyei György Tanárképző Főiskola*, a jászberényi és a debreceni *Tanítóképző Főiskolák*, a debreceni *Zeneművészeti Főiskola*, az Ybl Miklós Főiskola Debreceni Műszaki Kara) adták. A tagság 16%-a egyéb oktatási intézmények (gimnáziumok, szakközépiskolák, általános iskolák) tanáraiból, a különböző közművelődési intézmények (levéltárak, múzeumok, kulturális központok, könyvtárak, stb.), illetve más kutatóhelyek és laborok (például az ATOMKI, a megyei Közegészségügyi és Járványügyi Állomások, a megyei és városi kórházak, vagy a Dohánykutató Intézet) munkatársaiból került ki. Hozzájuk közel hasonló arányban (17,4%-ban) voltak jelen a DAB szak- és munkabizottságaiban az állami vállalatok, gazdaságok, termelő szövetkezetek és gyárak (MÁV, BIOGÁL, Alkaloida, erdőgazdaságok, stb.) igazgatói, illetve egyéb – főként vezető beosztású – alkalmazottai. Kis százalékban (8,1%) kaptak helyet a különböző párt- és állami szervek (megyei és városi tanácsok, Hazafias Népfront, MSZMP), illetve a helyi sajtó és egyéb intézmények (Hajdú-Bihari Napló, Alföldi Nyomda, Hortobágyi Nemzeti Park, Nemzeti Bank, stb.) képviselői. A tagok területi megoszlását vizsgálva megállapíthatjuk, hogy döntő többségük (319 fő, 72%) Hajdú-Bihar megyéből került ki, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye intézményei 59 (13,3%), Jász-Nagykun-Szolnok megyeiek pedig 52 (11,7%) munkatársat adtak a DAB szervezetébe. Mivel ekkor még az észak-magyarországi régióknak nem volt különálló akadémiai bizottsága, ezért – ideiglenesen – a debreceni munkájába kapcsolódott be például Heves megyéből az egri *Ho Si Minh Tanárképző Főiskola* vagy Borsod-Abaúj-Zemplénből az *Észak-Magyarországi Vízügyi Igazgatóság*, illetve az intézményi kapcsolatok miatt Békésből a DATE szarvasi kihelyezett főiskolai kara (ezek a DAB tagságának 3%-át adták).⁷

A Debreceni Akadémiai Bizottság 1976 és 1990 között, amikor végig Bognár Rezső professzor látta el az elnöki tiszteket és a vezetőségben is kevés személyi változás történt (lásd a IV. Függelékben), jelentős szervezeti fejlődésen esett át. Az első ciklus (1976–1980) tapasztalataira alapozva a második kezdetén, 1980–1981 folyamán a testület vezetői több fontos döntést hoztak a DAB apparátusának átalakítására. Az 1980. november 15-i elnökségi ülésen született határozat a *szerkesztő bizottság* létrehozásáról, melynek elsődleges feladata – évi nem több, mint 4-5 kiadvány megjelentetése mellett – a Debreceni Akadémiai Bizottság kiadványainak elvi irányítása és a szerzői, lektori, szerkesztői stb. díjak kifizetésének intézése volt. Ezeken túl a szerkesztő bizottság hatáskörébe tartozott a DAB három kiadványsorozatának kezelése is: ezek közül az első az akadémiai bizottság műkö-

---

déséről szóló jelentéseket, a második a konferenciák és szimpóziumok anyagát, a harmadik pedig az egyéb munkákat és monográfiákat tartalmazta, amelyeket – a vezetőség határozatának értelmében – a szakbizottságok elnökei ajánlhatták. A nyolctagú szerkesztő bizottság elnökének *Gunda Bélát*, a KLTE néprajzprofesszorát, a DAB néprajztudományi munkabizottságának elnökét választották, akit már az 1976-os alakuláskor is felkért a vezetőség a különböző kiadványok szerkesztésére.⁸ Gunda professzor leszögezte, hogy a DAB által publikálandó munkák „csakis akadémiai szintű, nem pedig más kiadótól kihullott” tudományos művek lehetnek.⁹

A szerkesztő bizottság megalakulásával egyidejűleg a következő fontos szervezeti változás a *DAB Klub* létrehozása volt. Első elnöke Szabó Gábor akadémikus orvosprofesszor lett, aki a következőkben foglalta össze a régió tudósklubjának céljait: „A DAB klubjának az a célja, hogy elősegítse tagjainak egy élő közösségé történő szerveződését. (...) A közösségé való szerveződésnek a feltételei többé-kevésbé adottak, hiszen oly társadalmi rétegről van szó, amelyet objektív érdekei összekötnek. Valamennyien egyetemi, kutatási, de legalábbis alkotó értelmiségi foglalkozást folytatnak, és munkájuk feltételeit – természetesen – nagymértékben a társadalmi környezet határozza meg. (...) A közösség – szinte már biológiai szinten megjelenő igénye mellett – olyan szellemi, intellektuális légkört kíván létrehozni, amelyben ki-ki megfogalmazhatja homályosan gondolt elképzeléseit, kipróbálhatja azok erejét, meggyőzőképességét, másokkal megosztva, mások rokon gondolatait megismerve, az elszigeteltség bizonytalansága helyett az egymáshoz tartozásból fakadó biztonság szintjén új igazságok kimondását vagy legalább megértését élhetik át”.¹⁰ A klubélet elsősorban kötetlen, szabad beszélgetésekből, pihenésből, játékból, olvasási és szórakozási lehetőségek biztosításából állt, melyek történhettek spontán vagy szak- és munkabizottságok által szervezett módon is. A klub szabályzata előírta a heti egy hivatalos klubnap rendezését, amikor a DAB tagjaival, a szak- és munkabizottságok vezetőivel lehet találkozni, beszélgetni előre megbeszélte vagy spontán felmerülő problémákról, illetve a havi egy, igen széleskörű tematikájú és erőteljesen interdiszciplináris jellegű hivatalos klubrendezvényt is. Ezek a rendezvények lehettek a tudományos, kulturális, politikai és gazdasági közélet kiemelkedő személyiségeivel való találkozások, időszerű kérdésekről szóló kerekasztal-beszélgetések, viták, egy-egy tudományos vagy művészeti alkotóműhely, szerkesztőség stb. bemutatkozása, kamara jellegű művészeti (irodalmi, zenei, film, képzőművészeti) bemutatók, érdekes külföldi utakról szóló beszámolók, vagy tanulmányi, szakmai, esetleges külföldi kirándulások, üzem-, tsz-, kulturális intézmény-látogatások is.¹¹ Az ilyen rendezvények szervezése mind a mai napig a DAB Klub tevékenységének egyik fő profilja.

A következő szervezeti változás a műszerügyi bizottság létrehozása volt, melyet 1980 decemberében hagyott jóvá a testület vezetősége. Ennek megalakítását Bognár Rezső el-

nők azzal indokolta, „a kísérletes tudományterületek jelenkori gyakorlata szükségessé teszi egy több szakbizottságot érintő, általános műszerügyi bizottság létrehozását”. Elnöke *Váczai Lajos*, a DOTE professzora lett.¹²

Emellett jelentős előrelépésnek tekinthetjük azt, hogy az 1980–1985 közötti második ciklusra a DAB vezetősége létrehozott két különálló ún. összekötő titkári posztot, melyek célja az illetékességi területhez tartozó két másik megye (Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg) tudományos, oktatási és kutatóhelyeivel való kapcsolat szorosabbá tétele volt. Ez a szervezeti kezdeményezés egyedülálló, hiszen az MTA többi regionális bizottságában nem alakítottak ki hasonló pozíciókat. A DAB Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei összekötője *Hársfalvi Péter*, a nyíregyházi Bessenyei György Tanítóképző Főiskola tanára, a Jász-Nagykun-Szolnok megyei pedig *Szeghy Gergely*, a szolnoki Hetényi Géza Megyei Kórház főorvosa lett. Ebben az időszakban ez a két titkári poszt adta a DAB egyedi szervezeti jellegét, és a rendszerváltozás után ezeknek volt köszönhető az, hogy az országban egyedülálló módon ebben a régióban az MTA két megyei tudományos testületet is létre tudott hozni.¹³

Az 1976 és 1990 közötti időszak a szak- és munkabizottságok rendszerében is változásokat hozott. Láttuk, hogy Márta Ferenc, az MTA főtíkára a DAB alakulásakor arra bízta az új regionális testületet, hogy szervezetében nyugodtan térjen el az Akadémia szakosztályaitól, amennyiben ezt szükségesnek érzi. Az alábbi táblázat azonban jól mutatja, hogy a debreceni testület szakbizottsági rendszere döntően nem különbözött az MTA szakosztályi felépítésétől, és lényegében csak egy különbséget fedezhetünk fel a kettő között, a DAB Környezettudományi Szakbizottságát:

MTA Osztályai (1965–1991)	DAB szakbizottságai (1976)	DAB szakbizottságai (1987)
I. Nyelv- és Irodalomtudományok	I. Társadalomtudományi	I. Társadalomtudományi (nyelvtudomány, irodalom, néprajz, művelődéskutatás)
II. Filozófiai és Történettudományi	II. Környezettudományi	II. Társadalomtudományi (történelem, filozófia, pszichológia, neveléstudomány)
III. Matematikai és Fizikai Tudományok	III. Matematikai és Fizikai	III. Társadalomtudományi (közgazdaság, jogtudomány, szociológia, politológia)
IV. Agrártudományok	IV. Mezőgazdasági	IV. Matematikai és Fizikai
V. Orvosi Tudományok	V. Orvostudományi és Biológiai	V. Mezőgazdasági
VI. Műszaki Tudományok	VI. Műszaki	VI. Orvostudományi és Biológiai
VII. Kémiai Tudományok	VII. Kémiai	VII. Műszaki
VIII. Biológiai Tudományok		VIII. Kémiai
IX. Gazdaság- és Jogtudományok		IX. Környezettudományi
X. Föld- és Bányászati Tudományok		

Tudomány életközéiben – Az MTA Debreceni Területi Bizottságának története (1976–2010)

A társadalomtudományok esetében azonban felfedezhető a változás. Már 1980 decemberében határozatot hozott a DAB vezetősége a szakbizottság kettébontásáról: az elsőhöz a néprajz-, a nyelv- és irodalomtudományi, illetve a művelődéskutatási munkabizottságok tartoztak, míg a másodikhoz a filozófiai, a közgazdasági és szociológiai, a pszichológiai, a nevelés-, a politika-, a jog-, valamint a történettudományi munkabizottságok kerültek.¹⁴ Az 1985–1990-es ciklusban kísérlet történt arra, hogy megalakítsák a III. Társadalomtudományi Szakbizottságot is, melyhez a szociológia, a közgazdaság-, a politika- és a jogtudomány tartozott. Azonban ez teljesen életképtelenné bizonyult, mivel – ahogy erről a korábbiakban szót ejtettünk – Debrecenben megszüntették a jogi felsőoktatást, a közgazdasági sem létezett, tehát az önálló és eredményes szakbizottsági munkához hiányoztak a személyi, illetve intézményi feltételek. A testület – Havas László szavaival – „teljes passzivitásra volt kárhóztatva, hiába erősítették meg a tudományos szocializmus korabeli élharcosaival”, és hamar vissza is olvadt a II. Társadalomtudományi Szakbizottságba.¹⁵

A szakbizottságok keretén belül működő munkabizottságok száma azonban ennél dinamikusabb fejlődést mutatott (lásd a II. Függelék ábráját), amely jelezte azt, hogy a DAB igyekszik lépést tartani a kor tudományos fejlődésével, sőt már kezdetekkor működött olyan munkabizottság (a művelődéskutatási), amely egyedülálló volt a többi regionális bizottsággal összevetve.¹⁶ Az 1980–1990 közötti évtizedben a legjelentősebb változások az orvosi és a mezőgazdasági tudományok körében történtek: ekkor jött létre például a sportbiológiai és a szaporodásbiológiai munkacsoport, a geriátria, a mentálhigiénés, az immunológiai és az onkológiai, illetve az erdő- és vadgazdálkodási, a meliorációs és vízgazdálkodási, a kertészeti és az élelmiszeripari munkabizottság, de a többi tudományterületen is alakultak újabb és újabb testületek (például az analitikai kémiai, az elektrokémiai, a számítástudományi vagy az agrofizikai munkabizottságok).¹⁷

Szólnunk kell még a Debreceni Akadémiai Bizottság taglétszámának alakulásáról is. Ahogy a korábbiak során már bemutattuk, a DAB az 1976-os megalakulásakor 443 főt tudott soraiban. Ez a szám 1980-ban 650-re, 1982-ben 790-re emelkedett, az első tíz év végére pedig megkétszereződött, és 1986-ban a DAB-nak már közel 900 tagja volt.¹⁸

Ebben a dinamikus fejlődésben fontos szerep jutott a Debreceni Akadémiai Bizottság 1981-ben átadott székházának is. Ahogy azt már említettük, a város az 1970-es évek közepén nem tudott épületet biztosítani, ezért ideiglenesen az Agrártudományi Egyetemen kapott elhelyezést a DAB, és akadémiai beruházás keretében kezdődött meg az önálló székház felépítése. A külső terveket *Kertai László* debreceni építész dolgozta ki, a belső építész a szintén debreceni *Mohácsi Péter* volt. Azonban az 1970-es évek végén kialakuló gazdasági recesszió nem kedvezett az építési munkálatoknak. „A beruházások országos

---

méretű visszafogása, a takarékosági intézkedések szigorítása, az építő anyagok áremelkedése, a kiviteli tervek ismételt, kényszerű módosítása alaposan megnehezítette a székház létrehozásában közreműködő beruházók, tervezők, építők, kivitelezők, valamint minden intézmény, szerv, vállalat és személy munkáját” – állt a DAB 1983-as Tájékoztatójában.¹⁹ Ezek miatt jelentősen elhúzódott az építkezés és csúszott az átadás, az eredetileg 34 millió forintra tervezett kiadások pedig 25 millióra redukálódtak.²⁰

Végül a négy épüleategységből és több előadóteremből, könyvtárból, klubteremből, illetve hivatali helyiségeiből álló székház ünnepélyes átadására 1981. április 14-én kerülhetett sor, amelyről a regionális lapok mellett az országos sajtó is beszámolt.²¹ Rendeltetés az lett, hogy „a bizottság területi céljainak megfelelően a helyi tudományos élet összefogásának és fejlesztésének tárgyi feltételeit szolgálja; a vidék tudományos erői és az Akadémia között szorosabb kapcsolatot, tudományterületenként működő szakbizottságok és munkabizottságok tevékenységét segítse ülések, konferenciák, rendezvények lehetővé tételével; a bizottság hivatali ügyvitelét folyamatosan lebonyolítsa”.²² Az új székház tette lehetővé a DAB tevékenységének szélesebb körű kibontakozását, amely szintén fontos tényező volt a testület szervezeti fejlődésében. Az épület az elmúlt évtizedek során több száz rendezvénynek, konferenciának és kiállításnak adott már eddig is otthont.

A DAB tevékenységi területei

A Debreceni Akadémiai Bizottság megalakulása után az akkori hét szakbizottság célja az volt, hogy az első évben kialakítsák a kutatási koncepciókat, irányokat és feladatköröket, koordinálják a munkabizottságokat, az illetékességi területen lévő ipari üzemekkel, kutatóintézetekkel és oktatási intézményekkel kapcsolatot teremtsenek, illetve az, hogy felmérjék az ezekben folyó munkákat, kutatásokat.²³ Bognár Rezső DAB-elnök szerint ez a kezdeti tevékenység is már önmagában pozitív hatással járt. 1978 decemberében egy parlamenti ülésnap alkalmával a következőképpen fogalmazott: „Mint a legfiatalabb debreceni akadémiai bizottság egyik vezetője, őszintén elmondhatom, hogy területünkön dolgozó kutatók és szakemberek nagy lelkesedéssel, de nagy várakozással is fogadták a bizottság megalakítását, érezvén azt, hogy nemcsak a nagy Akadémia létezik, hanem van egy összekötő kapocs, amelyen keresztül ők is bekapcsolódhatnak az országban folyó kutatásokba, számítunk rájuk, figyelemmel kísérjük és lehetőségeinkhez mérten segítjük is munkájukat.”²⁴

A DAB korábban bemutatott céljait és feladatkörét alapul véve a testület szak- és munkabizottságainak tevékenységét öt munkaterületre bonthatjuk. Az első munkaterülethez a régió szakági tudományos kérdéseinek megvitatása, tudományos ülések, konferenciák rendezése, tehát a *tudományszervezés és koordinálás* tartozott.²⁵ Annak érdekében,

---

hogy ezt a tevékenységet minél szélesebb körben, minél több, a három megye területén működő oktatási és kutatóintézet bevonásával tudja végezni, a DAB és a szakbizottságok külön-külön is igyekeztek – Debrecen mellett – kihelyezett üléseket szervezni. Például 1978 októberében Szolnokon tartottak tudományos tanácskozást a környezetvédelem és a fizika témakörben, egy évvel később Nádudvaron ülésezett a Mezőgazdasági Szakbizottság, 1979 novemberében a DAB történettudományi munkabizottsága, a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola és a Magyar Történelmi Társulat Nyíregyházán szervezett közös vitanapot a *Magyarország története* könyvsorozatról.²⁶ Ehhez kapcsolódott az is, hogy 1982-től a testület minden évben plenáris üléseket tartott, ahol regionális tudományos kérdések is napirendre kerültek. Az első plenáris rendezvények témakörei és helyszínei a következők voltak:²⁷

- 1982: Tudomány és gyakorlat (Debrecen)
- 1983: Környezet- és természetvédelem (Nyíregyháza)
- 1984: Az elsődleges biomassa felhasználásának és növelésének lehetőségei Kelet-Magyarországon (Szolnok)
- 1985: Szocialista munkakultúra, munkaerőkölcs és hatékonyság (Debrecen)
- 1986: Infrastruktúránk helyzete, a jövő feladatai (Debrecen)

A székház átadása új lehetőséget teremtett a tudományszervező feladatok hatékonyabb ellátásához. 1981 után évente átlagosan 150–200 rendezvényt (konferenciákat, szimpóziumokat, stb.) bonyolított le a DAB és a DAB Klub, illetve ezzel külső intézmények (TIT, gyárak, üzemek, kutató műhelyek) számára is fórumot tudott biztosítani a testület. Csak az 1985–1989 közötti időszakban összesen 822 kisebb-nagyobb program megtartását regisztrálta a testület titkársága.²⁸

A regionális tudományos rendezvények mellett a Debreceni Akadémiai Bizottság jelentős nemzetközi konferenciáknak is otthont adott, melyek szervezésében valamennyi szakbizottság részt vett főrendezőként, közreműködőként vagy házigazdaként. Például:

- III. Magyar-Finn Testvérvárosi Konferencia, rendező: Hazafias Népfront Országos Tanácsa, Magyar Urbanisztikai Társaság, Debrecen Városi Tanács (1985).²⁹
- Magyar-Osztrák-Jugoszláv Vákuum Konferencia, rendező: DAB Matematikai és Fizikai Szakbizottság (1985).³⁰
- Nemzetközi Differenciált Geometriai Konferencia a szocialista országok részvételével, rendező: KLTE Matematikai Intézet, DAB Matematikai és Fizikai Szakbizottság (1986).

-
- II. Nemzetközi Nőgyógyászati Szimpózium, rendező: Magyar Nőorvos Társaság, DOTE, DAB orvostudományi és biológiai szakbizottsága (1986).³¹
  - Reform – Ideológia – Társadalom, a magyar és szovjet akadémia által közösen létrehozott társadalomtudományi bizottság rendezvénye (1989).³²

A tudományszervezéshez kapcsolódik, de különálló munkaterületként kell értékelnünk a DAB *területfejlesztésre, a helyi kutatások átfogására, támogatására irányuló tevékenységét*, amelyet az akkori és a későbbi vezetőség is a „tudományban nincsenek megyehatárok” gondolatával egyik fontos működési elvként fogalmazott meg. Ez összefüggött a Debreceni Akadémiai Bizottság egy másik fontos célkitűzésével (és részben az MSZMP tudománypolitikai irányelveivel is), a tudományos és kulturális decentralizáció szükségességével. Például ennek szellemében szorgalmazta Bognár Rezső DAB-elnök 1982 márciusában az Országgyűlés ülésén azt, hogy Budapesten kívül vidéken is alakuljanak könyvkiadók, hiszen a nyomdai lehetőségek rendelkezésre állnak (így Debrecenben az Alföldi Nyomda révén).³³

A regionális fejlődés érdekében hozta létre a DAB az 1980-as évek közepén a *területfejlesztési munkacsoportot*, amely 1987-ben a „2000. éven túlnyúló időhorizontú hosszú távú tervezés munkaprogramot” állított össze. Ez egyrészt a területi fejlődés fontosabb változásaira, korábbi másfél évtizedes tendenciáinak tanulmányozására, illetve a hosszú távú tervezésre, másrészt pedig a regionális és a régiókon belüli kapcsolatok továbbfejlesztésének, a helyi és a területi irányítás szerepének vizsgálatára irányult.³⁴

A DAB ilyen irányú tevékenysége jelentősen éreztette hatását a terület illetékességi területén lévő megyékben. Ezt Cservényák László, az MSZMP Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Bizottságának osztályvezetője, a DAB történettudományi munkabizottságának tagja saját szűkebb régiójához kapcsolódóan a következőképpen fogalmazta meg: „A DAB megalakulása és szervező munkája újabb lendületet és ösztönzést adott a megye alkotó értelmiségének. Bár a megyében ebben az időben alig több, mint 20 tudományos fokozattal rendelkező kutató dolgozott, a DAB szakmai és munkabizottságai révén ennél lényegesen több tudományos munkával foglalkozót kapcsolt be, és irányította figyelmét helyi tudományos problémákra és adott szakmai segítséget azok kutatásához és megoldásához. Kezdetből fogva korrekt és azóta is fejlődő együttműködés alakult ki a DAB és a megye politikai vezetése között. A vissza-visszatérő találkozókon kölcsönösen tájékoztatják egymást arról, milyen kérdések megoldásában vár a megye segítséget a kutatóktól és mely feladatok megoldásához tud a DAB szellemi erőket mozgósítani”.³⁵

Hasonló eredményekre jutott a Debreceni Akadémiai Bizottság Jász-Nagykun-Szolnok megyében is, ahol a tudományszervező és –támogató tevékenység mellett

---

fontos szervezeti kapcsolat is kialakult. Ugyanis az 1980-as évek közepén Kőolajkutató Vállalat kezdeményezésére a DAB Műszaki Szakbizottsága kőolaj- és földgázipari munkabizottsága szolnoki székhellyel alakult meg, mely „a termelést segítő tudományos munka koordinálásában vállalt szerepet”.³⁶ Ezeken túl a Debreceni Akadémiai Bizottság tagjai ebben az időszakban figyelemmel kísérték a Szabolcs és Szolnok megyei gyárak, üzemek, kutatóhelyek, közművelődési intézmények és kórházak tevékenységét, életét is, amit olykor különböző díjakkal ismertek el (például 1978-ban a szolnoki MÁV Kórház a DOTE Pro Universitate emlékérmét kapta, melyet Szabó Gábor akadémikus, a DAB Orvostudományi és Biológiai Szakbizottságának vezetője egy kihelyezett ülés alkalmával adott át).³⁷

A helyi kutatások támogatásában fontos szerepe volt annak is, hogy a DAB kezdettől fogva igyekezett publikációs lehetőségeket is biztosítani. A korábbiakban bemutatott szerkesztő bizottság gondozásában az első tíz évben (1976–1986) összesen 38 kiadvány jelent meg, az 1980-as évek második felében pedig további 23.³⁸ Ezen kívül itt kell megemlétenünk azt, hogy már az alakulás után felmerült egy önálló tudományos folyóirat elindítása is. 1978-ban a „régii Debreceni Szemléhez hasonló” állandó kiadvány szerepelt a DAB vezetőségének tervei között, azonban ezt – akkor még – elvetették, mert – ahogy Bognár Rezső egy interjúban megfogalmazta – „a tudományok annyira differenciálódtak, hogy nem volna szerencsés egy ilyen összefoglaló kiadvány”.³⁹ Három évvel később, 1981-ben ugyan megindult egy Debreceni Szemle című folyóirat, amely azonban csak 1989-ig működött, és a lap végleges újjászerveződése már csak a rendszerváltozás utáni években történt meg.⁴⁰

A Debreceni Akadémiai Bizottság harmadik működési területe a *társadalmi kapcsolattartás* volt, tehát az, amit a bizottság 1982. évi munkájáról szóló jelentés úgy fogalmazott meg, hogy „a tudomány és a gyakorlat, a tudomány és gazdasági hatékonyság az elért kutatási eredmények minél nagyobb hatást gyakoroljanak a gazdasági és társadalmi élet minden területén”.⁴¹ Ennek révén a DAB nemcsak a különböző oktatási intézményekkel és kutatóműhelyekkel keresett kapcsolatot, hanem a régió gyáraival, ipari üzemével és gazdasági szerveivel is, igyekezett bevonni a gyakorlati szakembereket a munkabizottságok tevékenységébe, és utat keresett a gyakorlati igények megismeréséhez, továbbá a tudomány eredményeinek a gyakorlat számára történő átadásához. A kapcsolatteremtést szolgálta többek között az is, hogy a különböző szakbizottságok vezetői a regionális sajtóban mutatták be saját csoportjuk célkitűzéseit, tevékenységét és eredményeit, hogy ezáltal a társadalom jobban megismerje működésüket.⁴² Emellett megállapítható, hogy a DAB az 1980-as évek folyamán többi akadémiai bizottsághoz képest jobb kapcsolatokkal rendelkezett a régiója nagyvállalataival, például a tiszavasvári Alkaloidával, a debreceni BIOGÁL Gyógyszergyárral és a szintén debreceni Állattenyésztő Vállalattal kifejezetten eredményes együttműködést sikerült kiépíteni.⁴³

A regionális tudományos fejlesztéshez és a társadalmi kapcsolattartáshoz illeszkedett a Debreceni Akadémiai Bizottság negyedik működési területe, a különböző *pályázati kiírások elkészítése és gondozása* is. A DAB pályázati rendszere az alakulás után és az 1980-as évek folyamán úgy működött, hogy minden évben különböző témákat írt ki a testület, és ezekre várta a régió tudományos műhelyeinek dolgozatait. 1978-ban összesen 27 ilyen témát jelölt ki a bizottság, egy évvel később már kétszer ennyit (54), az 1981/82-es évre 75, 1985/86-ra több, mint nyolcvan került meghirdetésre. Az 1980-as évek közepén a pályázati rendszerre már az is jellemző volt, hogy a DAB más szervezetekkel közösen írt ki tételeket széles tárgykörrel. Például az említett 1985/86-os évben az ATOMKI-vel kötött, a KISZ megyei szervezeteivel hármat, a Hazafias Népfront helyi bizottságával, a TIT megyei szervezetével, a Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatóságával további hármat (az utóbbi három pályázati kiírás témái a következők voltak: életmódváltás a debreceni munkásság körében a felszabadulást követően, Debrecen vagy a hajdúvárosok agrártársadalmának átrétegződése 1945–1949 között, a két világháború közötti progresszív értelmiség szerepvállalása a felszabadult Magyarországon). A DAB pályázati rendszerének eredményessége változó volt, amit bizonyít a díjazott pályázatok számának olykor erős ingadozása, illetve az is, hogy az 1981–1985 közötti időszakban a beérkezett pályázatok száma elmaradt a többi regionális testülethez érkezőkéttől (lásd II. Függelék ábráit).⁴⁴ Ugyanakkor a dolgozatok regionális megosztása egyoldalú képet mutatott: 1976–1986 között összesen 139 érkezett a kiírásokra, 83 Hajdú-Biharból, 28 Szabolcs-Szatmár-Beregből, 18 Jász-Nagykun-Szolnok megyéből és további 10 a régión kívülről.⁴⁵

A Debreceni Akadémiai Bizottság ötödik működési területe a megyei tanácsok vagy országos szervek felkérésére különböző *tervezetek véleményezése*, illetve *kezdeményezések, előterjesztések megfogalmazása* volt. Például Bognár Rezső, a DAB elnöke az Országgyűlés 1978. decemberi ülésén arról számolt be, hogy a Mezőgazdasági Szakbizottság „a Tiszántúl mezőgazdasági termelésének fontosabb fejlesztési célkitűzéseihez kapcsolódó regionális kutatási feladatok tárgyában” fogalmazott meg javaslatot az MTA, illetve a Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium részére.⁴⁶ A *Népszabadság* 1979 augusztusában pedig arról a DAB vizsgálatról és előterjesztésről tudósított, miszerint „az ország lakosságának élelmiszerellátásában és az élelmiszerexportban rendkívül jelentős szerepet betöltő területen a termelési terület elhelyezése és a termelési szerkezet miként szolgálja a népgazdasági és regionális érdekeket”.⁴⁷ Ugyanekkor kezdeményezte a Debreceni Akadémiai Bizottság Pallag agrártörténeti emlékhellyé nyilvánítását is, amelyhez Romány Pál mezőgazdasági és élelmiszerügyi miniszter 1980 tavaszán járult hozzá.⁴⁸

A DAB 1981 és 1989 között a következő témákban hozott létre ad hoc jellegű bizottságokat, amelyek „szakvéleményt készítettek tanácsai apparátusok, intézmények, gazdálkodó egységek által megküldött dokumentumokról”.⁴⁹

-
- a regionális és településrendezési tervezés korszerűsítésének irányelveiről
  - a környezetvédelemmel összefüggő távlati feladatok
  - a termásvíz komplex hasznosítása
  - a hajdúszoboszlói gyógyfürdő higiéniai vizsgálata
  - Észak-Tiszántúl VI. ötéves tervi komplex meliorációs feladatai
  - terület- és településfejlesztéssel kapcsolatos koncepciók vizsgálata
  - a biomassa teljes körű hasznosítása
  - a Szolnok Megyei Kórház szervezési koncepciója
  - a tudománypolitikai irányelvek megvalósulásának Hajdú-Bihar megyei tapasztalatai
  - az értelmiség helyzete, közéleti feladatvállalása Debrecenben (az MSZMP Debreceni Városi Bizottságának kérésére)
  - a választásokról készülő törvénytervezet (a Hazafias Népfront Hajdú-Bihar megyei Bizottságának kérésére)
  - a város és a felsőoktatási intézmények kapcsolata (a Debrecen Városi Tanács kérésére)
  - a bihari térség gazdasági és társadalmi helyzete, fejlesztésének szükségessége (a Hajdú-Bihar Megyei Tanács kérésére)
  - a felsőoktatási reform feladatai különös tekintettel az európai integrációra (Minisztertanács Hivatala Tudománypolitikai Kollégiuma előterjesztése)
  - a kutatás-fejlesztés, a felsőoktatás autonómiájára épülő finanszírozási reform koncepciója (Minisztertanács Hivatala Tudománypolitikai Kollégiuma)
  - az akadémiai törvény prekonceptiója

A Debreceni Akadémiai Bizottság tevékenységi területeinek vázlatos áttekintése után joggal merül fel a kérdés: hogyan értékelhetjük a működésének első nagy, másfél évtizedes periódusát? A Bognár Rezső akadémikus elnökségéhez köthető időszak egyaránt hozott pozitív és negatív fejleményeket. Feltétlenül pozitívumként kell elkönyvelnünk a tudomány-szervezést, a tudományos kapcsolatokat és konferenciákat, illetve a régió kutatóműhelyeinek összehangolását. Bognár Rezső egy 1987 decemberében adott interjújában a következőképpen fogalmazott: „Meggyőződésem, hogy a DAB serkentően hatott a régió tudományos életére, nyilvántartotta és közelebb hozta egymáshoz a tudományos központokat. A tudomány művelői látták, érezték, hogy munkájukra szükség van.”⁵⁰ Ehhez hozzájárult az is, hogy a felsőoktatási intézményi háttér fejlődött, az egyetemek új épületekkel, intézetekkel bővültek. Ekkor jött létre a Debreceni Fizikai Centrum, a Műszaki Park és 1985-ben átadták az ATOMKI Ciklotron Laboratóriumát, amely országosan is egyedülálló kutatóhely lett.

A negatívumok nem a DAB hiányosságaiból vagy hibáiból, hanem több hátráltató körülményből, így a marxista-leninista tudománypolitikai irányelvek ideológiai szemléletéből adódtak. Ezt az 1980-as évek közepén a tudománypolitika résztvevői, irányítói is érzékelték. Az MTA folyóirata, a *Magyar Tudomány* 1985-ben több cikkben is foglalkozott a hazai tudomány helyzetével és – bár kimondatlanul – a tudománypolitikai irányelvek részleges eredménytelenségével, illetve az új célokkal. Egyik legfontosabb megállapítás az volt, hogy „csak kis mértékben csökken a kutatóhálózat nagyfokú Budapest-koncentrációja”, és hogy „nem sikerült alapvető változást elérni a felsőoktatási kutatási intézmények fejlesztésében, sem mennyiségi, sem minőségi tekintetben”. Ezzel szemben „újratermelődött a közepes, sőt az átlagot rontó kutatótevékenység is, (...) a kutatók és vezetők körében is él a közepszerűség”, és „a kádercserére, a kutatói mobilitásra vonatkozó törekvések sem valósultak meg, ami azt jelenti, hogy a fiatal tehetségek kiválasztását, megfelelő munkába állítását, kiképzését rendkívül veszedelmes helyzetbe hozta ez az egész megmerevedés”, tehát a „szinten tartást sem tudtuk elérni”.⁵¹

Ez annak ellenére is fontos beismerés volt, hogy a kutatás-fejlesztésre és –finanszírozására ebben az időszakban újabb testületek alakultak (például *Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság*, *Országos Tudományos Kutatási Alap*), és az erre fordított állami támogatás ebben az időszakban még a GDP 2–2,5%-át tette ki. Azonban ez azzal járt együtt, hogy az állami és pártszervezetek továbbra is meghatározó szerepet játszottak a tudományos életben is, túl azon, hogy az 1970-es évek végétől az *Országos Távlati Tudományos Kutatási Terv* elindításával itt is a tervszerűség dominált.⁵² Ennek viszonylagos visszafogására is utalt *Maróthy László*, a tudománypolitikáért is felelős miniszterelnök-helyettes, amikor az MTA tisztújításakor elmondott beszédében új célként a tudományos teljesítmények ösztönzését és elismerését, a kutatási eredmények alkalmazásának elősegítését, az intézetek önállóságának növelését, gazdálkodásuk költségeinek csökkentését, illetve „az irányítás adminisztratív vonásainak mérséklését” jelölte meg.⁵³ Továbbá már az 1980-as évek közepén felmerült, hogy például a debreceni felsőoktatási intézményeket integrálni kellene, mivel ez hatékonyabbá tenné az új épületekkel, intézetekkel bővülő és fejlődő egyetemeket, általában az oktatói munkát, az utánpótlás-nevelést és a kutatói tevékenységet is.⁵⁴

A tudománypolitika hibái mellett azonban más tényezők is hátráltatták a Debreceni Akadémiai Bizottság eredményes munkáját. Ilyen volt az, hogy bár – amint arról már korábban szóltunk – néhány nagyvállalattal jó kapcsolatokat épített ki, azonban általában kevés sikert könyvelhetett el e téren a DAB. A már idézett 1982. évi jelentés megállapította, hogy „régióknk termelő üzemei, gazdasági egységei nem élnek ezekkel a (DAB által nyújtott) lehetőségekkel, nem használják ki eléggé ezt az értékes szellemi kapacitást”, de azt is hozzátette, hogy a „Debreceni Akadémiai Bizottságnak is kezdeményezőbbé kell válnia a kapcsolatok megteremtésében”.⁵⁵

A DAB első korszakának eredményei és tapasztalatai akkor válnak világosabbá, ha összevetjük az MTA többi regionális testületével. Az 1980-as évek végén Budapestet nem számítva az ország 18 megyéjében 56 akadémikus, 282 tudomány doktora, 1707 kandidátus, tehát összesen 2045 minősített tudós dolgozott a vidéki tudományos és oktatási műhelyeiben. Közülük 574-en tartoztak a tiszántúli régióhoz és a Debreceni Akadémiai Bizottsághoz, tehát a vidék tudományos minősítéssel rendelkezőinek 28%-a tevékenykedett itt. Ezzel a DAB létszámát tekintve az öt területi testület között a második helyen állt a szegedi mögött, viszont az akadémikus tagok számának szempontjából az első volt (lásd a III. Függelék).

Egy 1988 tavaszán keletkezett összefoglaló jelentés a következőkben jellemezte a területi bizottságokat és általában a regionális kutatóbázisokat: „Összegző minősítésként állapítható meg, hogy a kutatási kapacitás kétségtelen területi terjedése ellenére a korábban kialakult kutatói centrumok meghatározó szerepet töltenek be. A kutatási kapacitás mai állapotának, területi konfigurációjának létrejöttében lényegében két fő vonulat figyelhető meg: az egyik a régiókban lévő egyetemekhez, illetve a régió tradicionális gazdasági tevékenységéhez (pl. a Dél-Alföldön a mezőgazdasághoz, Észak-Magyarországon az iparhoz, Dunántúlon a bányászathoz), de végül is egy-két városhoz kötődik; a másik fő fejlődési irány viszonylag rövid múltú, és jellemzője, hogy a társadalmi, gazdasági igényekkel összefüggésben a kutatási kapacitás a régiókban fokozatosan szétterjedt. (...) Bár a kutatási bázisok növekedését nem mindenütt követte a kutatóhelyek felszereltségének, a kutatási infrastruktúrájának kívánt mértékű növekedése, a folyamat mégis azt eredményezte, hogy ma lényegében valamennyi régióban megtalálható a kutatási szervezeti struktúra teljes vertikuma, de úgy, hogy a tudományágak jelenlétét vizsgálva egy-egy területen már számottevő különbségeket találunk; pontosabban: a tudományok teljes spektrumával egyetlen régió sem rendelkezik. Mindamellettt ma valamennyi régióban olyan méretű és tudományágazati összetételű kutatóhálózat, illetve olyan magasan kvalifikált kutatói állomány van jelen, ami önmagában is igazolja a koordináció igényét, szükségességét, és így első helyre sorolja a bizottsági munkában a regionális szemléletet.”

Az összefoglalás a területi bizottságok tevékenységében konkrétan elsőként a véleményező szerepükkel foglalkozott, és általános tapasztalatként megállapította, hogy ennek csak akkor tudnak érdemben megfelelni, „ha kész dokumentumok véleményezése helyett szakemberei útján már az elemző munkába bekapcsolódik és kezdettől kifejezésre juttathatja elgondolását, állásfoglalását”.

Ehhez hasonlóan fontos konklúziókat tartalmazott a jelentés a területi bizottságok tudományszervező feladatai kapcsán is: „A megnövekedett koordinációs feladatokat, kötelezettségeket megfelelő hatáskör nélkül a területi bizottságoknak mind nehezebb ellátniuk. Konkrét kutatás-irányításra, menedzselésre a jelenlegi mozgásterünkben nem vállal-

---

kozhatnak annak ellenére, hogy ilyenfajta kívánság is gyakran felmerül, feltehetően abból adódóan, hogy a tudományirányítás erős fővárosi koncentrációja miatt az ország különböző régióiban jelentkező fontos területi és helyi érdekű tudományos kutatási szükségletek jórészt csak budapesti intézetek közreműködésével valósíthatók meg, illetve elutasítás esetén sehogyan sem. Különösen az utóbbi 2-3 évben fordulnak növekvő gyakorisággal a megyei tanácsok és más helyi szervezetek konkrét kutatási igényekkel (lényegében megrendelésekkel) a területi bizottságokhoz.”

Ezen túl a jelentés megállapította, hogy a regionális testületek és az Akadémia osztályai közötti összeköttetések is kevés eredményt hoztak: „Az MTA tudományos osztályával a szervezett kapcsolatok nehezen alakulnak. Azon osztályokkal, amelyeknek vannak akadémikus tagjai a területi bizottságokban, a kapcsolat természetesen jó, bár alapvetően itt is inkább tájékoztató jellegű; személyes beépülés hiányában a kölcsönös információ részben esetleges, részben a tudományos rendezvények meghívóinak kölcsönös megküldése útján valósul meg. Összegzésként azt kell megállapítani, hogy a jó együttműködéshez az egymás tájékoztatása hiányos és olykor a kölcsönös érdeklődés sem tapasztalható. Előrelépést egy átgondoltan kiépített, kölcsönös információs rendszer jelentene. (...) A területi bizottságok fontosnak érzik, hogy a jövőben a szakbizottságaik képviselői rendszeresen vagy alkalmanként meghívást kapjanak szakterületük osztályrendezvényeire.”

A területi bizottságok egyik fontos munkaterülete, a pályázatok lebonyolítása kapcsán alapvetően pozitív eredményekről számolt be a jelentés: „A meghirdetett témák általában a régiót érintő problémák megoldásának tudományos segítségét szolgálták, de emellett szabadon választott témát is díjazott a bizottság. A DAB, a MAB és a PAB már korábban, a SZAB az elmúlt évben a pályázati feltételeket úgy határozta meg, hogy azon magasan kvalifikált szakember (kandidátus, a tudomány doktora) ne vegyen részt, és inkább a fiatalok, illetve a kutatóhelyeken kívüli alkotó értelmiség számára legyen ez jó lehetőség képességeik megmértetésére.”

Az egymástól leginkább elütő tapasztalatokat az akadémiai bizottságok publikációs tevékenységében lehetett felfedezni az 1980-as évek végén. Az idézett összefoglalás szerint: „A debreceni, a pécsi és a veszprémi bizottság rendszeres és gazdagnak minősíthető kiadvány-megjelentetési eredményekről adhat számot, a miskolci és a szegedi bizottság ezirányú tevékenysége lényegében csak az évente közreadott (sokszorosított) Tájékoztatókra szorítkozik.” Ezt alapvetően a szabályzati kidolgozatlanság és az anyagi erőforrások hiánya okozta.⁵⁶

A fentiekből végső konklúzióként megállapíthatjuk, hogy az MTA regionális bizottságai döntően hasonló helyzetben voltak és hasonló problémákkal küzdöttek az 1980-as évek folyamán. A DAB tevékenységi területeit tehát a társadalmi-politikai környezet és körülmények jelentősen befolyásolták, és ennek függvényében kell értékelnünk a sikeres vagy kevésbé eredményes munkaterületeket. Fontos leszögeznünk, hogy a Debreceni Akadé-

---

miai Bizottság a történetének első szakaszában a legfontosabb célnak és kihívásnak, a regionális tudományos fejlesztésnek, tudománykoordinálásnak, a kapcsolatépítésnek és az interdiszciplináris szemlélet megvalósításának alapvetően eleget tett. Kétségtelen azonban, hogy voltak még fejlődési lehetőségek, melyeknek az 1980-as, 1990-es évek fordulójának változásai nyitottak új teret.

A RENDSZERVÁLTOZÁS UTÁNI ÉVTIZED (1990–1999)

Az 1990-es év két szempontból is korszakhatárnak tekinthető a Debreceni Akadémiai Bizottság történetében. Elsősorban a rendszerváltozás miatt, amely után megszűnt a tudománypolitikában is tapasztalható ideológiai szemlélet, és ezzel együtt a Magyar Tudományos Akadémia is visszanyerte az autonómiáját. Az 1990-ben megjelent új akadémiai ügyrend és alapszabály szerint az MTA „önkormányzattal rendelkező köztestület”, amely „maga állapítja meg alapszabályait, szervezetét és működési elveit; maga választja meg tagjait és tisztségviselőit; önállóan határozza meg feladatait és végrehajtásuk módját; védelmezi önállóságát és önkormányzati jogait”¹

Az Akadémia alapszabályai, ügyrendje és jogállása (az 1994. évi XL. törvény) egységes szerkezetben 1995 májusában jelent meg, mely részletesen szövelt a területi bizottságokról is. A regionális testületek helyzetének rendezését korábban, egy 1990 februárjában adott interjúban Borsos János, a DAB-titkára is szükségesnek érezte, és kijelentette: „A mai követelmények új kihívásokat jelentenek, és az a kérdés, hogy a területi bizottságok a magyar tudományos élet válságának feloldásához hozzá tudnak-e járulni vagy sem. A Magyar Tudományos Akadémia vezetése a kialakult gazdasági és politikai helyzetben éppen a tudományos élet eredményességének, elismerésének és rangjának megteremtése érdekében szükséges, hogy támaszkodjék a területi bizottságok potenciális szervező erejére és tudományos tömegbázisára. (...) Feltétlenül fontos a kialakult új társadalmi viszonyok között a területi bizottságok státuszát a Magyar Tudományos Akadémia alapszabályában rendezni, bizonyára az akadémia elnöksége és az osztályok között lehet megtalálni ezeknek a szervezeteknek a helyét. A megújulás érdekében fel kell oldani például a Debreceni Akadémiai Bizottság hierarchikus, merev szervezetét, és éppen a színvonalas munka érdekében a tudományos minősítéssel rendelkezők, valamint a tudományos eredményeket előállító értelmiségiek gyülekezete kell, legyen ez a szervezet.”²

Az új akadémiai alapszabályok szerint a már meglévő öt testületen (DAB, MAB, PAB, SZAB, VEAB) kívül az „Akadémia támogatja azokat a megyei önkormányzati kezdeményezéseket, amelyek anyagi áldozatvállalásukkal külön tudományos testület működését tartják szükségesnek, mindenképp a megye területén felmerülő, tudományos munkát igénylő kérdések megoldására”. A DAB korábbi eredményes regionális tudománysszervező munkáját mutatja, hogy az ügyrend szerint ekkor két ilyen bizottság működött: az MTA Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Testülete Szolnok, illetve Nyíregyháza központtal.

Tudomány életközben – Az MTA Debreceni Területi Bizottságának története (1976–2010)

Az egységes akadémiai alapdokumentum a következő feladatokat határozta meg a területi bizottságok számára:

- „figyelemmel kísérik és segítik az adott területen folyó tudományos tevékenységet”,
- „számon tartják a terület tudományos kutatóhelyeit, egyetemi és más tudományos műhelyeit, továbbá az azokon kívül működő kutatókat”,
- „támogatják a tudományos kutatókat, a kutatók külföldi kiküldetését, a tudományos utánpótlás nevelését, pályázatokat írnak ki, és díjjal jutalmaznak a legjobb pályamunkák szerzőit”,
- „tudományos munkákat jelentetnek meg tevékenységük köréből”,
- „szak- és munkabizottságokat hoznak létre, melyek tudományos üléseket szerveznek”,
- „bizottságaik révén kapcsolatot építenek ki és tartanak fenn a tudományos osztályokkal és azok tudományos bizottságaival”,
- „lehetőséget teremtenek arra, hogy a tudomány művelői kifejtsek szakmai véleményüket helyi és országos jelentőségű tudományos kérdésekben, részt vesznek az akadémiai döntések, vélemények kialakításában, azok érvényesítésében”,
- „javaslatot tesznek a Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottságnak könyvkiadásra, a tudományterületileg illetékes tudományos osztály könyvkiadási tervének keretében”,
- „nemzetközi kapcsolatokat építhetnek ki a régióval szomszédos, illetve más országok kutatóival”.

Ezen túl újraszabályozta a regionális akadémiai testületek elnökeinek megválasztását is. Eszerint „a területi bizottság hazai akadémikus tagjai közül háromévi időtartamra szótöbbségi határozattal elnököt választ”, aki „a három év elteltével egy alkalommal újraválasztható”. Az elnök feladatkörét is részletesen kijelölte az alapdokumentum: „A bizottság elnöke hívja össze a területi bizottság ülését, elnököl az ülésen, képviseli a területi bizottságot, összehangolja a szakmai bizottságok és munkabizottságok munkáját, beszámol a bizottságnak a két ülés között végzett jelentős tevékenységéről, megküldi az elnökségnek a bizottság szervezeti szabályzatát és annak módosításait, tájékoztatja az Akadémia illetékes alelnökét a területi bizottságnak a más területi bizottságok, tudományos osztályok vagy az Akadémia egésze szempontjából is jelentős tevékenységéről”.³

Az új akadémiai alapszabály, ügyrend és törvény visszaállította az MTA korábbi státuszát, tudományszervező és –koordináló szerepét, illetve ideológiai szempontoktól mentessé tette a regionális testületek munkáját, így a Debreceni Akadémiai Bizottság is szabadabbá vált. A régió tudósai előtt is „kinyílt a világ”, hiszen lehetőségük nyílt arra, hogy nemzetközi tudományos szervezetek munkájába bekapcsolódjanak. Az 1993-ban

---

elfogadott, majd 1996-ban módosított felsőoktatási törvény elősegítette a felsőoktatási intézmények integrációs folyamatát. Ennek debreceni vonatkozása és előzménye az 1991-ben megalakult *Debreceni Universitas Egyesülés* volt, melynek tagjai a KLTE, a DOTE, a DATE, az ATOMKI és a Református Teológiai Akadémia lettek, majd csatlakozott hozzájuk az Ybl Miklós Műszaki Főiskola Debreceni Kara is. 1996-ban újraindult a jogászképzés, két évvel később pedig a Debreceni Universitas Egyesülés tagintézményei, illetve a *Debreceni Konzervatórium* és a *Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola* részvételével megalakult a *Debreceni Egyetemi Szövetség*, amely egy újabb lépést jelentett az integráció felé. A folyamat 2000. január 1-én ért célt, amikor öt egyetemi és három főiskolai fakultással, négy önálló intézettel és három agrártudományi kutatóintézménnyel létrejött a *Debreceni Egyetem*. Az integráció elősegítette azt, hogy a helyi kutatók közelebb kerüljenek egymáshoz, megismerjék egymás munkáját és tevékenységét, így ez a folyamat kétségtelenül pozitív hatást gyakorolt a DAB működésére is.

Azonban a rendszerváltozás az egyértelműen kedvező és előnyös változások mellett negatívumot is hozott. Jelentősen csökkent ugyanis a kutatás-fejlesztésre fordított állami támogatás (az 1990-es évek közepén ez már a GDP-nek mindössze 0,5%-át tette ki), illetve lényeges költségvetési elvonások érték a felsőoktatást is. A megszorítások azt eredményezték, hogy az egyetemeken, főiskolákon a felduzzadó hallgatói létszám ellenére elbocsátások következtek, illetve azt, hogy a különböző kutatóhelyek technikai és műszerállományát egyre kevésbé lehetett fejleszteni. Ebből következően bár a magyar tudomány előtt megnyílt a nyugati világ a rendszerváltozás után, mégis fokozatosan nőtt a lemaradása ahhoz képest, még annak ellenére is, hogy új műszerek bevezetésére is sor került az 1990-es években (ilyen volt például az ATOMKI ciklotronja mellett Közép-Kelet-Európában egyedülálló Pozitron-emissziós Tomográf, amely alkalmas az emberi szervezet anyagcseréjében bekövetkező elváltozások kimutatására). Ennek a folyamatnak természetesen érezhető hatása volt a Debreceni Akadémiai Bizottság tevékenységében is.⁴

A rendszerváltozással elinduló folyamatok mellett a másik esemény, ami miatt korszakhatárnak kell tekintenünk az 1990-es évet, a másfél évtizedig meghatározó DAB-elnök, Bognár Rezső halála volt. Utóda előbb megbízottként, majd az őszi tisztújításkor a következő hároméves ciklusra tényleges elnökként *Szabó Gábor* akadémikus, a DAB korábbi alelnöke és a Klub vezetője lett. Az elsősorban molekuláris genetikával foglalkozó Szabó professzor 1927-ben született Sárospatakon. 1960 és 1993 között DOTE Biológiai Intézetének igazgatója volt. 1973-ban választották a MTA levelező, majd 1982-ben rendes tagjává. Jelentős nemzetközi kapcsolatokkal és ismertséggel rendelkezett, 1987 és 1992 között az Egészségügyi Világszervezet (WHO) elnökének egyik főtanácsadója volt.⁵ A DAB szerepét, alapvető elveit és céljait egy 1993-ban megjelent cikkében – nyilvánvalóan korábbi tapasztalataiból kiindulva – abban látta, hogy a testület erősítse nemcsak az

---

akadémikus, hanem a szélesebb értelemben vett tudós- és kutató- és szakember-réteg kapcsolatát a társadalommal. Úgy vélte, hogy az MTA-nak és területi bizottságainak legfontosabb feladata az, hogy „a jelenlegi magyar tudománnyal, annak művelésével összefüggő sorskérdések felé kell saját és a társadalom figyelmét” irányítani, és a fiatal tudósokat úgy állítsák a pályára, hogy „a legjobbak maguk elé a csaknem elérhetetlent tűzzék ki”.⁶

Elnöksége alatt a DAB csekély szervezeti átalakuláson ment át: megszűnt az akkor még intézményi háttér hiányában működésképtelennek bizonyuló III. Társadalomtudományi Szakbizottság, és mindössze egy új munkabizottság alakult (így a számuk 45-re nőtt). Jelentősek voltak viszont a személyi változások. A DAB korábbi vezetőségéből csak Kálmán Béla akadémikus és Borsos János professzor maradtak meg (előbbi alelnökként, utóbbi titkárként), a másik alelnök *Csikai Gyula* professzor lett, a többi titkári tisztségre is újak kerültek *Rácz István* és *Sztaricskai Ferenc* személyében, ahogy a gazdasági vezető (*Jenei Sándor*) és a szervező titkár (*Papp Mária Edit*) posztjára is. Az elhalálozások vagy nyugdíjba vonulások miatt a bizottság 25 fős tagsága nyolc új professzorral (*Gyires Béla, Juhász Lajos, Lipták András, Mező András, Muszbek László, Rácz István, Szabó László, Sztaricskai Ferenc*) alakult át. A DAB Klub elnöke továbbra is Soós Pál maradt, azonban a nyolc működő szakbizottság közül öt (I. és II. Társadalomtudományi, Matematikai és Fizikai, Mezőgazdasági, Orvostudományi és Biológiai Szakbizottság) új elnököket választott (lásd a IV. és V. Függelék). A DAB szervezettörténetéhez és munkamenetéhez tartozott ebben az időszakban egy technikai jellegű döntés 1993 szeptemberében, amikor bizottság plénuma arról határozott, hogy a munkabizottságban résztvevő, de tudományos fokozattal nem rendelkező tagok teljes joggal rendelkeznek, de munkabizottsági elnöki tisztre nem választhatók.⁷

Ezt a hároméves ciklust tulajdonképpen átmeneti időszaknak kell tekintenünk, amely elsősorban az új politikai-társadalmi berendezkedéshez való alkalmazkodásról szól, ezért nem történtek ekkor jelentős szervezeti vagy tevékenységi változások. Egy fontos fejleményt azonban meg kell említenünk, ez pedig a *Debreceni Szemle* újraindulása volt, melyről 1992-ben született döntés. A folyóirat új folyama 1993-ben indult útjára a DAB, a Debreceni Universitas Egyesülés és Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának támogatásával. Első főszerkesztője *Gunst Péter*, az akkori KLTE Történelmi Intézetének oktatója volt, aki a 2005-ben történt haláláig irányította a lapot. Utóda, *iff. Barta János*, a Történelmi Intézet professzora lett, aki a mai napig vezetője a folyóiratnak, amelynek számai negyedévente jelennek meg. A lap szerkesztésében elsősorban a történészek (így *Angi János, Kovács Zoltán, Pallai László, Pósnán László*) vettek részt, de a szerkesztőbizottság és a Debreceni Szemlé kiadó Alapítvány kuratóriumának vezetője *Berényi Dénes* atomfizikus professzor lett, és ezekben a testületekben már más tudományterületek képviselői is helyet kaptak. A folyóirat alapelve az, hogy „támaszkodik a város, a megye és a régió tudományos és kulturális potenciáljára, de országosan csaknem egyedülálló célkitűzéseinek

---

megfelelően a szóban forgó tudományterületek legjobbjai tollából közöl tanulmányokat”. Emellett a Debreceni Szemle mindig „hírt ad a város és a régió tudományos eseményeiről (elsősorban is az MTA Debreceni Területi Bizottsága és a Debreceni Egyetem rendezvényeiről), illetve az ilyen eseményekről bárhol a világon, ha azokban a debrecenieknek lényeges szerepük volt” – olvasható a folyóirat hátlapján.⁸

A DAB 1993. októberi tisztújításakor Szabó Gábor professzor visszalépett a jelöléstől, és a testület az atomfizikus *Berényi Dénes* akademikust választotta új elnökének.⁹ Berényi professzor 1928-ban született Debrecenben, tehát személyében először került olyan vezető a helyi akadémiai bizottság élére, aki valóban izzig-vérig a régióhoz kötődött. A magspektroszkópiával és az atomi ütközések fizikájával foglalkozó tudós hosszú évekig, 1976 és 1990 között volt a debreceni ATOMKI igazgatója, mely intézmény ebben az időszakban jelentős fejlődésen esett át. Berényi professzort 1973-ban választották az Akadémia levelező, 1985-ben pedig rendes tagjává, és a rendszerváltozás utáni években, 1990 és 1993 között az MTA alelnöke is volt. Nemzetközi elismertségét jelezi, hogy 1992-ben a londoni székhelyű Európai Akadémia is tagjai közé fogadta.¹⁰

Berényi professzor két ciklusban (1993–1996 és 1996–1999) volt a Debreceni Akadémiai Bizottság elnöke, és ebben az időszakban a testület jelentős szervezeti változásokon esett át, valamint módosultak, bővültek a különböző munkaterületek is. Az új elnökség terveit Berényi professzor írása foglalta össze a *Debreceni Szemle* 1994. évi első számában. Ebben kiemelte a DAB „kettős arculatát” („egyik a tudományos közösség felé, a másik a társadalom, illetve annak szervei felé”), és rámutatott: „Az MTA Debreceni Területi Bizottsága független tudományos testület. Ez nemcsak azt jelenti, hogy természetszerűleg nem függ politikai pártoktól, nem függ az önkormányzattól, de még az egyetemektől sem. Ugyanakkor viszont szoros kapcsolatot tart fenn az egyetemekkel, kutatóintézetekkel, főiskolákkal.” A tervek között a művészetek és a szépirodalom képviselőivel, illetve a város és a régió tudományos egyesületeivel való szorosabb kapcsolat kiépítése, valamint a nyilvános előadások gyakoribb megszervezése szerepelt. De fontos célkitűzésként fogalmazódott meg az is, hogy a DAB „A mezőgazdasági kutatás az átmenet időszakában” címmel külön kutatási programot indítson, továbbá érje el azt, hogy az MTA egyes osztályai és bizottságai Debrecenben, illetve a régióban tartsanak kihelyezett üléseket. Ezek mellett a testület fontos feladatának jelölte meg annak elérését, hogy Debrecenben is létesüljön egy *Bay Zoltán Intézet*. A Bay Zoltán Közalapítvány célja a magyarországi műszaki, természettudományi és üzemszervezési alkalmazott kutatások támogatása, illetve fejlesztése, amelynek érdekében kutatóintézeteket alapíthatott. A DAB jogosan úgy vélte, hogy Budapest, Szeged és Miskolc után Debrecen és a régiójának tudományos fejlődéséhez szükséges az, hogy itt is létesüljön egy ilyen intézmény. Berényi professzor egy 1994 februárjában adott interjújában a következőképpen fogalmazott a lehetséges debreceni Bay Intézettel

---

kapcsolatban: „Miközben a kutatás terén lassan eltűnnek a vidék hátrányai, gazdasági szempontból a keleti országrész lemaradóban van. Nagy szükség lenne ezért a Bay Intézetre, amelynek a tudományos eredmények ipari alkalmazása is feladata. Terveink szerint az intézet az agrár, az orvosi, a gyógyszerügyi és fizikai tudományokra épülne”.¹¹

Ezek a tervek és célkitűzések természetesen változtattak a DAB tevékenységi területein is, noha az alapvető korábbi feladatok megmaradtak, amelyeket Berényi professzor következőképpen összegzett egy 1996-ban megjelent cikkében: „A tudományos eredmények bemutatásának, a tudományos vitáknak, a tudományos eredmények társadalmi hasznosításának fórumokat teremteni: konferenciákat, értekezleteket, vitafórumokat szervezni. És mindezeket nem csak egy tanszék vagy intézet közönsége számára, de minél szélesebb körben, bevonva több tanszék, sőt a város és a régió érdekelt szakembereit. Ezen túlmenően, azokon a tudományterületeken, ahol Debrecen és a régió különösen erős, vagy ahol eredeti koncepciónk van, országos és nemzetközi tudományos fórumokat teremteni, ez is DAB feladat. És nem utolsó sorban feladatunk katalizálni a kapcsolatokat, ilyen fórumokat szervezni látszólag távol eső tudományterületek és kutatók között, tudva azt, hogy a tudományágak határai csak a fejünkben vannak meg és a valóság kutatásában legfeljebb csak munkahipotézisként használhatók.” Tehát a fórumteremtés–interdiszciplinaritás–regionalitás hármasság gondolata a továbbiakban is alapvető volt a DAB tevékenységében, azonban új, fontos szemlélet is érvényesült, amelyet Berényi professzor az idézett írásában így fogalmazott meg: „munkákban az államhatárokat ne tekintsük törésvonalaknak, amint hogy a tudományban nem is lehetnek azok”.¹²

Ebben a szemléletben indított el a DAB egy fontos kezdeményezést a régió vezető októroinak és kutatóinak nemzetközi találkozója megszervezésével. Az 1994 áprilisában tartott *International Regional Meeting of the Leading Scientists* (IRMLS '94) konferencián öt ország rektorai, kutató intézeti igazgatói és akadémiai vezetői vettek részt, megbeszéléseik témakörei pedig a kutatás és felsőoktatás, illetve a tudomány és társadalom voltak. A DAB 1997, majd 1999 tavaszán is otthont adott az IRMLS rendezvényeknek, ahol ekkor a tudományos fokozatok problémáit, az egyetemek és kutatóintézetek az iparral és a gyakorlattal kapcsolatait, az informatika helyzetét és oktatását, valamint a nemzetközi együttműködéssel, illetve az Európai Unió biztosította lehetőségek kihasználásával szerzett tapasztalatokat vitatták meg.¹³

Azonban ezek mellett más nemzetközi tudományos rendezvények is megrendezésre kerültek a Debreceni Akadémiai Bizottság székházában és a testület szervezésében. 1994 decemberében a Nemzetközi Cicero Konferenciának, 1995 októberében hét környező ország magyar tudományos műhelyeinek találkozójának adott otthont a DAB. Ennek folytatásaként 1997 novemberében a testület székházában került sor a Környező Országok Magyar Tudományos Műhelyeinek Fórumára is, melyet a „Magyar Tudományosság

---

Külföldön” MTA elnöki bizottság programja keretében rendeztek meg (az első két ilyen fórumra még 1993-ban és 1995-ben került sor Budapesten). 1997 után még három alkalommal (1999-ben, 2001-ben és 2003-ban) került sor a rendezvényre a Debreceni Akadémiai Bizottság székházában változatos tudományos témákban (a hazai szervezetek támogatásainak értékelése a környező országok magyar tudományos műhelyeinek szempontjából, a magyar szaknyelv használata a környező országokban, tudósképzés és tudományos utánpótlás).

1998 februárjában a DAB megrendezett egy ún. *Pugwash Workshop*-ot is. A Pugwash-t 1955-ben alapították a vezető tudósok mozgalmaként, amelynek kormánykörökkel is kapcsolatot tartva kell kifejtenie a tudományos közösség álláspontját. A DAB szervezésében ez volt a második Pugwash Magyarországon (az elsőnek még az 1980-as években Budapest adott otthont), amelyen részt vett a Béke Nobel-díjas fizikus *Jozsef Rotblat* is. Ugyanebben az évben került sor egy japán-magyar szakértői értekezletre is a Debreceni Akadémiai Bizottság székházában, amely mutatta a debreceni tudományos közösség igen intenzív távol-keleti összeköttetéseit. A nemzetközi konferenciák mellett a DAB külföldi kapcsolatainak elmélyülését jelentette az, hogy ebben az időszakban rendezvényi keretek nélkül is neves külföldi tudósok (például *Albrecht Dible*, a Heidelbergi Tudományos Akadémia akkori elnöke vagy *Lev Bukovsky*, a kassai Safarik Egyetem rektora) tartottak előadásokat a testület székházában. Ehhez tartozott a DAB „Magyar származású sikeres tudósok pályája külföldön” című kezdeményezése, amelynek keretében 1997/98 folyamán Debrecenbe látogatott *Deák Ernő*, az Osztrák Tudományos Akadémia kutatója, valamint – 1991 után második alkalommal – *Teller Ede* is.¹⁴

A DAB hazai tudományos kapcsolatainak alakulása is pozitív eredményeket hozott az 1990-es években. Ennek legjobb példája az, hogy 1994-ben együttműködési szerződést kötött a testület vezetősége a Miskolci Akadémiai Bizottsággal, amely egyedülálló összeköttetés lett az MTA regionális bizottságai között.¹⁵ De magával az Akadémiával is szorosabb vált a kontaktus. A DAB ebben az időszakban, 1996-ban ünnepelte fennállásának 20. évfordulóját, és a jubileumi közgyűlésen megjelent *Kosáry Domokos* történész, az MTA akkori leköszönő elnöke is, aki megható beszédben búcsúzott el a Debreceni Akadémiai Bizottságtól.¹⁶

A DAB tevékenységében az 1990-es évek folyamán is hangsúlyos szerepet kapott a területfejlesztés. Ahogy Berényi Dénes rámutatott egy 1997 áprilisában megjelent cikkében: „a területfejlesztés nemcsak elvégzendő feladat, nemcsak politikai cselekvés tárgya, hanem a szó szoros értelmében egy tudományág, amelynek a világ számos egyetemén külön tanszéke van. Mindenesetre mint tudományág meglehetősen különleges, a legtipikusabb multi- és interdiszciplináris jellegű, amelyben számos más tudományágnak nélkü-

---

lözhetetlen szerepe van. Így nincs területfejlesztési kutatás településtudomány, társadalom- és gazdaságföldrajz, statisztika, közgazdaságtan, statisztika, közgazdaságtan, szociológia, közegészségtan, műszaki tudományok, agrártudományok, környezettudományok nélkül.¹⁷ A területfejlesztést szolgálta az is, hogy ebben az időszakban együttműködési megállapodások születtek a DAB és a három megye mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi kamarái, illetve a MTESZ és a TIT Hajdú-Bihar Megyei Szervezete között. Berényi Dénes elnöksége alatt is folytatta működését a területfejlesztési munkacsoport, amely a területfejlesztési anyagok véleményezését, értékelését, a szakemberekkel és szervezetekkel való összeköttetés kiépítését, a kutatások ösztönzését, kezdeményezését és koordinálását látta el.¹⁸

A társadalmi kapcsolatteremtés élénkítésére is új kezdeményezések történtek az 1990-es évek folyamán. Például 1994-ben a társadalom informálása érdekében a DAB elnöksége bevezette a jelentősebb rendezvények (ekkor például Jelenkortörténeti Konferencia és a Magyar Genetikusok Konferenciája) előtti sajtótájékoztatót. A társadalommal való kapcsolattartásban fontos szerepet játszott a *Magyar Tudomány Napja* is minden év novemberében, amelyet mindig a DAB szervezésében bonyolítottak le. De ehhez kapcsolódik és fontos törekvés volt az is, hogy „a tudományos és a művészeti közösség közelebb kerüljön egymáshoz”, amelyre jó alkalmat adott például az, hogy Bartók Béla halálának ötvenedik évfordulóján a Debreceni Akadémiai Bizottság közös megemlékezést szervezett a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Debreceni Tagozata Konzervatóriumával.¹⁹ A társadalmi kapcsolattartásnak fontos részét képezte a politikai élet vezetőivel való kontaktus is, amelynek jegyében a DAB évről évre találkozókát szervezett a régió országgyűlési képviselőivel, a három megye és megyeszékhely önkormányzataival, illetve Debrecen városi közgyűlés frakcióvezetőivel.²⁰

Az 1990-es évek közepén jelentősen átalakult a Debreceni Akadémiai Bizottság pályázati rendszere is. *Tamás Attilát*, a DAB alelnökét idézve a korábbi évekhez viszonyítva a legfőbb eltérés és változás abban állt, hogy 1994-től kezdve „nem előzetesen kiírt, úgyszólván központilag megfogalmazott témák kidolgozására lehet vállalkozni, hanem az indulást tekintve teljes a kötetlenség”.²¹ Ez az új rendszer az első éveiben pozitív hatással járt, ugyanis megsokszorozódott a DAB-hoz beérkezett pályamunkák száma (kiugróan magas az 1995-ös év 147 pályázata volt), azonban ez a „pályázói kedv” az 1990-es évek végére visszaesett (1997-ben már csak 47), a 2000-es években pedig – kisebb ingadozással – stagnált. Ugyanakkor megállapítható az is, hogy az új pályázati szisztéma nem változtatott a beérkezett pályamunkák regionális megoszlásán, továbbra is Hajdú-Bihar és Debrecen a régió másik két megyéjéhez viszonyítva kiugróan magas arányban volt jelen, és érdekes módon inkább a társadalomtudományi témakörök domináltak (lásd a II. Függelék 7. ábráját).

Az 1990-es évek folyamán a DAB tevékenységében fontos új kezdeményezés volt a *különböző kitüntetések alapítása*. Ezeknek egy részét (így a *DAB Pro Scientia Érmét*, a *DAB Plakettet*, a *DAB Kitüntetető Oklevelet*, a *DAB Díjat*, a *Fiatal Kutatók Díját*) a tiszántúli régió kutatóinak, oktatóinak tudományos eredményeinek elismerésére hozták létre. A *Pro Cooperazione Kitüntetéssel* a Debreceni Akadémiai Bizottság olyan határon túli, elsősorban nem magyar nemzetiségű kutatókat díjazott, akik sokat tettek az államhatárok átnyúló tudományos együttműködésért. De a DAB a tudományos életen kívül tevékenykedők elismerésére is alapított kitüntetéseket: az egyik a *Tudomány Támogatásáért Érem*, mely olyan személyeknek vagy szervezeteknek adományozható, akik különösen sokat tettek a maguk területén a tudomány érdekében, a másik pedig a Debreceni Akadémiai Bizottság és a három megye Ipari és Kereskedelmi Kamarája által közösen vállalkozások számára létrehozott, pályázat útján elnyerhető *Innovációs Plakett és Oklevél* volt (a DAB kitüntetettjeinek listáját lásd a VII. Függelékben). Itt kell megemlítenünk azt is, hogy ebben az időszakban a DAB pályázati rendszere hármas struktúrájú lett: a pályázati támogatásait egyrészt folyóiratok és könyvek kiadására, másrészt nem hivatásszerű kutatók, végül fiatalok számára biztosította.²²

A DAB ebben az időszakban jelentős szervezeti átalakulásokon is átesett, amelyhez nagyban hozzájárult az, hogy az elnökség aktívabban figyelemmel kísérte a szak- és munkabizottsági tevékenységet. A vezetőség minden szakbizottsággal külön is foglalkozott egy-egy vezetőségi ülés keretében az évek során, de félévenként a testület elnöke kötetlen megbeszélésre is összehívta a szakbizottságok vezetőit, sőt évenként egyszer a munkabizottságok vezetőit is.²³

A gyökeres szervezeti változás elsősorban a társadalomtudományi szakbizottságokat érintette. 1997-ben felmerült az, hogy az addigi kettő helyett ismét három szakbizottsága legyen a társadalomtudományoknak, és a korábbi semmitmondó elnevezéseket (I. és II.) váltsa fel olyan terminológia, amely sokkal inkább kifejezi ezeknek a testületeknek a jellegét. Havas László összefoglalását idézve „született is egy vagy több ilyen tervezet, amely azonban egyetlen szakembernek sem szolgált igazán megaláztatására, mert teljesen nyilvánvaló volt, hogy egyfelől nincs e tudományterületekre három olyan általános és valóban létező terminus technicus, amely kellőképpen minden egyes érintett területet lefedne; másrészt kellő átgondoltsággal, pl. rendszer- vagy módszertani alapon az idevágó tudományterületek nem sorolhatók be három különböző kategóriába”. A DAB vezetősége az 1990-es évek végén Gorilovics Tivadar, Havas László, Kertész András és Vajda Mihály részvételével külön testületet állított fel a társadalomtudományi szakbizottságok rendezésére. Ez a négyfős bizottság – több szempont alapján – nyolc új szakbizottságot javasolt (nyelvészeti, irodalomtudományi, történettudományi, filozófiai és művészettudományi, neveléstudományi és pszichológiai, szociológiai–politológiai-

---

ai és településtudományi, néprajzi és régészeti, illetve ókortudományi-bizantinológiai, művészettörténeti és vallástudományi).²⁴ Végül 1999-ben a szervezeti átalakulás következtében öt új szakbizottság jött létre, melyek a következők voltak:

- Irodalom- és Nyelvtudományi Szakbizottság
- Társadalom és Történettudományi Szakbizottság
- Jogi és Közgazdaságtudományi Szakbizottság
- Pszichológiai, Nevelés- és Művelődéstudományi Szakbizottság
- Bölcséleti, Művészet- és Ókortudományi Szakbizottság

Ezzel vált teljessé a DAB a jelenlegi szervezeti struktúrája, és a különböző munkabizottságok immár 12 szakbizottság keretén belül fejthették ki tevékenységüket. Az 1990-es évek folyamán összesen 14 új munkabizottság alakult, és számuk 1999-re elérte a 62-t (lásd a II. Függelék 3. ábráját). Példaként említjük, hogy ekkor jött létre a kriminológiai és kriminalisztikai munkabizottság, amely többek között a gyermek- és fiatalkori bűnmegelőzés jellegzetességeivel, a szegénység, a depriváció, a munkanélküliség és a bűnözés összefüggéseivel, a szenvedélybetegségek megelőzésének lehetőségeivel foglalkozott. 1997-ben a régiót érintő drogfutatót folytatott a munkabizottság, amely főként és elsősorban a fiatalok drogfogyasztási szokásainak megismerésére irányult.²⁵

Az 1990-es évek fentiekben bemutatott pozitív eredményei és fejleményei mellett azonban voltak negatívumok is. Ilyen volt például az, hogy minden igyekezet ellenére sem sikerült elérni a Bay Intézet debreceni megalapítását (az ezzel kapcsolatos szándéknyilatkozatot csak 2006 decemberében írta alá *Hajtó János* professzor, a Bay Zoltán Alapítvány főigazgatója, *Nagy János*, a Debreceni Egyetem rektora és *Kósa Lajos*, Debrecen város polgármestere). De emellett más negatív tapasztalat is érte a DAB vezetőségét, amelyet *Gaál Botond* főtítkárnak 1997. évi jelentésében a következőképpen fogalmazott meg: „Azt látjuk, hogy a társaságok, szövetségek, vállalatok, szervezetek inkább csak használni szeretnék a tudomány által produkált eredményeket, leginkább a saját hasznukra. A gondolkozásmód, a közszellem, a közösségi és egyéni etika megváltoztatására van sürgősen szükség, illetve annak elfogadtatására, hogy egymás nélkül nem fog előrelépni a nemzet kultúrája. Korábban tanultunk az igazságtalan társadalmi kizsákmányolásról, melynek szenvedő alanya az effektíve munkát végző ember volt, s ennek analógiáját látjuk most a mi társadalmunkban, amikor a tudós ember, egyáltalán a tudomány kizsákmányolása folyik komoly méretekben. A hasznot, melyet a tudományból húztak a felhasználók, egyáltalán nem forgatják vissza a fejlődés érdekében, így féltő, hogy egyfajta önmagába zárt, alacsony szintű erkölcsiségbe süllyedt rendszer alakul ki körülöttünk.”²⁶

1999-ben Berényi Dénes második elnöki mandátuma is lejárt. Utolsó beszámolójában a DAB jövőjét a határon túli tudományosságnak a hazaiba történő integrálásában látta.²⁷ Ez a feladat azonban új vezetőségre várt, amely az új kihívásokat is tartalmazó harmadik évezredbe vezette át a Debreceni Akadémiai Bizottságot.

A DAB A HARMADIK ÉVEZREDBEN (1999–2009)

A Berényi Dénes vezetett elnökség 1999 őszén adta át helyét a DAB új vezetőségének. A testület elnökének ekkor *Székely György* akademikust választották. Székely professzor 1926-ban született Püspökladányban. 1975-ben került a DOTE Anatómiai Intézetének élére, amelyet 1994-ig irányított igazgatóként. 1981 és 1986 között a DOTE rektor-helyettese volt. 1985-ben választották az MTA levelező, majd 1993-ban rendes tagjává. Munkásságát az 1990-es években több magas kitüntetéssel ismerték el (Szent-Györgyi Albert Díj, Széchenyi Díj). 1990-ben a londoni Európai Akadémia tagja is lett.¹ Berényi professzorhoz hasonlóan ő is két ciklusban (1999–2002 és 2002–2005) irányította az MTA Debreceni Regionális Bizottságának munkáját. Egyik alelnöke mindkét ciklusban *Bitskey István*, másik pedig előbb *Brücher Ernő*, majd *Szabó József* lett.²

Az elnökség ebben az időszakban a kor szellemének megfelelően elsősorban a DAB technikai modernizációját igyekezett megvalósítani. Noha – a 2004. évi költségvetési beszámoló szerint – az „Európai Unió csatlakozás nem változtatott jelentős mértékben a DAB gazdálkodási helyzetén”, és egyelőre nem nyílt mód az Unió forrásainak kihasználására, jelentős felújítások történtek ebben az időszakban. Így például véghezvitte az elnökség a székház teljes villamosági rekonstrukcióját és az épület teljes klimatizálását is, emellett a vendégszobákat új bútorokkal és felszerelésekkel korszerűsítették. Számottevő informatikai fejlesztések történtek (új számítógépek, egyéb eszközök vásárlása), és sikerült elérni a DAB telefonhálózatának bekapcsolását az összegytemi hálózatba, ami kifejezetten pozitív eredményeket hozott.³

Székely professzor elnöksége alatt is folytatódott a korábbi tevékenységi tendencia, de új elemekkel is bővült. A társadalmi kapcsolattartást szolgálta az, hogy a DAB a Magyar Televízió körzeti stúdiójával „*Értékek Akadémiája*” címmel előadássorozatot indíthatott.⁴ Fontos új kezdeményezés volt az, hogy 2002-ben a DAB Jogi és Közgazdaságtudományi Szakbizottság szervezésében magas képzett szakemberek tartottak előadásokat laikusok számára a világ egyik legjelentősebb társadalmi-gazdasági folyamatáról, a globalizációról. Székely professzor szerint ehhez az adta a gondolatot, hogy „a korábbi évtizedekben a gazdasági életről, annak fejlődési irányairól csak nagyon egyoldalú tájékoztatáshoz juthattunk, és az új helyzet előtt, amit szívesen neveznek globalizációnak, nemegyszer tanácstalanul állunk”. Ugyanebben az évben a vezetőség létrehozta a *Senior Professzorok Klubját*, mellyel az volt a cél, hogy a nyugdíjba vonult tanárok, tudósok ne távolodjanak el egymástól, közösségük megmaradjon, kapcsolataikat az aktív munkával eltöltött évek után is ápolják.⁵ A 2000-es évek első felében is folytatódott a DAB tudomány- és konfe-

---

renciaszervező tevékenysége is, és évente 160–180 rendezvényt bonyolítottak le a testület székházában. Ezek között megvoltak a régi tradicionális hazai és nemzetközi események, de ezek mellett előfordultak fontos évfordulós rendezvények (például a magyar államalapítás millenniumára rendezett Ezer Év Európában Konferencia) és új hagyományok is elindultak (például az *Epigraphikai Kerekasztal* megszervezésével⁶), amelyeken a különböző tudományterületek jelentős magyar és külföldi szaktekinélyei is részt vettek.

A 2005-ös tisztújítás után *Lipták András* akadémikus lett a DAB elnöke. Lipták professzor 1935-ben született Székelyen, kutatási területe elsősorban a szédhidrátkémia és a biokémia volt, amelyben nemzetközi elismertséget szerzett, az 1980-as években az Egyesült Államokban és az NSZK-ban folytatott kutatásokat, és 1996-ban a londoni Európai Akadémia tagja lett. 1990-ben választották meg az MTA levelező, 1998-ban pedig rendes tagjává. 1996 és 1999 között az Akadémia VII. Kémiai Osztályának elnöke volt, 1993 és 1997 között az OTKA alelnöke, majd elnöke lett. A rendszerváltozás utáni években (1990–1993) rektorként vezette a Kossuth Lajos Tudományegyetemet.⁷

Lipták professzor elnökségi ciklusában került először nő a Debreceni Akadémiai Bizottság vezetőségébe, ugyanis a testület egyik alelnöke *Rajnavölgyi Éva* immunológus, a Debreceni Egyetem Orvosi és Egészségügyi Centrumának professzora lett. A DAB alelnökévé választották még az agrárműszaki tudományokkal foglalkozó *Csizmazia Zoltánt*, és – immár harmadik ciklusra – Bitskey István irodalomtörténész.⁸

A 2000-es évek második felében a bizottság tevékenységét elsősorban az anyagi nehézségek hátráltatták, még annak ellenére is, hogy továbbra is működött a DAB pénzügyi háttérének biztosítására még az 1990-es években létrehozott *Tudományért a Régióban Alapítvány*. A különböző megszorító intézkedések (maradványtartalékolási kötelezettség, a távhőszolgáltatási díj jelentős emelése) azt eredményezték, hogy – a 2006. évi költségvetési beszámoló szerint – a testületnek szinte napi likviditási problémákkal kellett megküzdenie. Ebben az évben épp a takarékoság jegyében a pénzügyi gondok következtében került sor a DAB saját gépkocsijának eladására.⁹

Ennek ellenére a testület ebben az időszakban is folytatta korábban megkezdett tevékenységét a tudományfejlesztés, a társadalmi és interdiszciplináris tudományos kapcsolatok ápolásában is. Csak 2005-ben a DAB szak- és munkabizottságai által szervezett 162 rendezvényen több, mint 11 ezer résztvevőt regisztráltak.¹⁰

A 2000-es évek második felének sikeres rendezvényei közül kiemeljük a 2007 októberében Kodály Zoltán születésének 125. évfordulójára szervezett *A Zene és az Innováció Ünnepe*t, amely a Magyar Tudomány Ünnepeinek helyi nyitánya volt, és ekkor adták át a három megyében elnyerhető Innovációs Díjakat ápolva ezzel is a Kamarákkal kiépített jó kapcsolatot, illetve a Mezőgazdasági Szakbizottság „Borúra Derű” címet viselő 2008. novemberi ünnepi konferenciáját. Emellett természetesen folytatódtak ebben az időszakban

---

a már tradicionálisnak számító események, sőt újak is kezdődtek (például az *Epigraphicai Kerekasztal* vagy a Mezőgazdasági Szakbizottság *Farmer Expója*), de az ekkor már *Gomba Szabolcs* által vezetett DAB Klub is érdekes és tanulságos rendezvényeket szervezett. Például 2006 januárjában *Pálinkás József* akadémikus tartott előadást „Mindennapi egyetemi életünk a felsőoktatási törvény életbelépése után” címmel, amely a *Professzorok Batthyány Körével* közös szervezésben jött létre. A sok kritikát is tartalmazó és nagyszámú közönséget vonzó előadás egyaránt elemezte az akkor készülő felsőoktatási törvény pozitív és negatív oldalait, várható hatásait. 2007 márciusában pedig három érdekes előadás hangzott el a genetikailag módosított növények kérdéskörével kapcsolatban (előadó volt *Pusztai Árpád* akadémikus, Skót Tudományos Akadémia tagja, *Bardócz Zsuzsa*, az MTA doktora és *Darvas Béla*, az MTA Növényvédelmi Kutatóintézetének egyetemi tanára). A DAB külföldi kapcsolattartásában is fontos esemény volt, hogy 2006 áprilisában *Joanna Stempinska*, Lengyelország budapesti nagykövete tartott előadást a Klubban „A mai Lengyelország és a magyar-lengyel együttműködés esélyei” címmel. A nagykövetszszony rámutatott arra, hogy „milyen sok kihasználatlan területe van a két ország gazdasági és tudományos együttműködésének és ezek gyümölcsöztetése milyen pozitívumokkal járhat a két országra nézve, az Európai Unió keretében”.

Az MTA-val való kontaktus is szoros maradt ebben az időszakban, amit bizonyít az, hogy a DAB székház adott otthont 2007 júniusában Akadémia kihelyezett elnökségi ülésének, ahol az MTA könyvtárának középtávú (2008–2012) stratégiai terve, a debreceni székhelyű Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság munkája, valamint a doktori tiszteletdíjak ügyében kiküldött bizottság tájékoztatója mellett a Debreceni Akadémiai Bizottság tevékenységének tájékoztatója is elhangzott.¹¹

A 2000-es évek során rendkívül széleskörű kapcsolatok alakultak ki a DAB és Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata között, melyeket a különböző munkaterületek alapján a következőképpen csoportosíthatjuk:

- Az iskolarendszeren kívüli felnőttoktatási lehetőségek megteremtése (ennek keretében például a Debreceni Nyári Egyetemen a DAB székház adott otthont a magyar nyelvoktatási kurzusoknak; könyvkiadások támogatása kutatók, pályakezdők és kutatással nem hivatásszerűen foglalkozók számára).
- A település környezeti, szellemi értékeinek, a helyi művelődési szokások gondozása, gazdagítása, a helyi kultúra értékeinek megismerésére művelődési alkalmak szervezése (a város önkormányzatával közösen számtalan rendezvény lebonyolítása, kiállítások szervezése).
- Az egyetemes, a nemzeti, a nemzetiségi és más kisebbségi kultúra értékeinek megismertetése (Debrecen testvérvárosaival való kapcsolat ápolása, a környező

---

országok magyar tudósai közötti összeköttetés erősítése konferenciákkal, rendezvényekkel).

- Az ismeretszerző, az amatőr alkotó művelődő közösségek tevékenységének támogatása (a DAB Klub rendezvényei; a debreceni középiskolákkal való kapcsolat elmélyítése ismeretterjesztő előadásokkal; képzések, melyeken Debrecen lakossága is részt vehet, például villamosbiztonsági továbbképzések, a különböző Kamarák helyi szervezeteinek képzései, pályázati fórumok).
- Egyéb művelődést segítő lehetőségek (például az *MTA DAB Híradó*, amelyet a DAB titkársága elektronikus formában juttat el az érdeklődők részére péntekenként a testület következő heti programjaival; naprakész kapcsolat a *Debreceni Újság* szerkesztőségével).¹²

A DAB ezidáig utolsó tisztújítására 2008-ban került. A testület vezetője *Bitskey István* irodalomtörténész lett. Személyében először került bölcsész a DAB élére a korábbi természettudós akadémikusok után. Bitskey professzor 1941-ben született Egerben, fő kutatási területe a magyar irodalomtörténet volt, és az Akadémia 2004-ben választotta levelező tagjává. Tagja az MTA Osztrák-Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Vegyesbizottságának, a Magyarásgtudományi Társaságnak, az Irodalomtudományi Bizottságnak és a Tudományetikai Bizottságnak. A DAB jelenleg 12 szakbizottsággal és 75 munkabizottsággal működik (az utolsó kettő, a Megújuló Energetikai Munkabizottság és a Nukleáris Medicina Munkabizottság 2008-ban jött létre, és tervben van a Klinikai Genetikai Munkabizottság létrehozása). A Magyar Tudományos Akadémiának ez idő szerint 1155 köztisztületi tagja van a régióban, közöltük 28 akadémikussal (legutóbb 2007-ben lett az MTA tagja *Csaba László, Imre László, Nagy László és Trócsányi Zoltán*, rendes taggá választották *Joó Ferencet és Vajda Mihályt*).

A DAB közelmúltjának fontos eseményei közül kiemeljük azt, hogy a testület 2008-ban együttműködési szerződést kötött Debrecen városvezetésével, amelynek során az Önkormányzat támogatást nyújt a bizottságnak. Ugyanebben az évben összesen 51 pályázat érkezett a DAB-hoz, melyek közül 25-öt díjaztak. A Debreceni Szemle mellett más folyóiratokat is támogat a testület, így a *Jászkunságot, Tiszavilágot, a Kitabelianát* és a *KLIO Történettudományi Szemlész Folyóiratot*. A 2008-as évben is számos neves előadó vett részt a DAB rendezvényein és a Klub találkozóin (például több alkalommal *Pálinkás József*, az MTA jelenlegi elnöke, *Kósa Lajos*, Debrecen polgármestere, *Mádl Ferenc* egykori köztársasági elnök, *Veres János* korábbi pénzügyminiszter, *Visi Károly* meteorológus, stb.).

Az 1990-es és 2000-es évek során minden esztendő egyik legrangosabb tudományos eseménye a *Magyar Tudomány Ünnepe*, amelynek országos megnyitó ünnepségét és heti

---

programját 2009 novemberében a Debreceni Akadémiai Bizottság bonyolította le. A testület történetében is kiemelkedőnek tekinthető eseményt a DAB az Akadémia Rendezvénytanácsával és a Debreceni Egyetem vezetőségével együtt alakította ki. A rendezvény megnyitásán ünnepi köszöntőt mondott Pálinkás József, az MTA elnöke, valamint *Fésűs László* akadémikus, a Debreceni Egyetem rektora is. Az ünnepi konferencián három fő témakör állt a középpontban:

- össejtkutatás és össejtterápia,
- alternatív energiaellátás,
- a kultúrák találkozása és az anyanyelv tudományos szerepe.

A fenti témakörökben számtalan, a hazai és nemzetközi környezetben is elismert tudós és szakember tartott értékes előadást (például *Maróth Miklós*, Bitskey István, *Csaba László*, Berényi Dénes, *Kósa László*, *S. Varga Pál*, *Feischmidt Margit*, *Rónaky József*, *Lovas Rezső*, *Kaderják Péter*, *Kovács Ferenc*, *Marosvölgyi Béla*, *Potori Norbert*, *Vad Kálmán*, *Tar Károly*, *Pléh Csaba*, *Görömbei András*). Külön említést érdemel az, hogy a rendezvény kiváló alkalom volt arra, hogy az ifjú tudósok és tudósjelöltek is bemutatkozhasssanak. Ugyanis az egyhetes programsorozat utolsó napján a doktori képzésben résztvevők és egyetemi hallgatók mellett középiskolai diákok is tudományos előadásokat tartottak, amelyek nagy elismerésre találtak az egyetemi oktatók körében is. Ez az esemény bizonyította azt, hogy továbbra is van még jelentős tudományos potenciál a régió fiataljaiban.¹³

A DAB ugyanakkor próbál eleget tenni annak a feladatnak is, amelyre Berényi professzor is rámutatott a testület éléről való leköszönésekor 1999-ben, tehát a határon túli magyar tudományossággal való szoros kapcsolat kialakításának. Erre az ad rendkívül jó lehetőséget, hogy 2006 szeptemberétől a DAB ad otthont az *MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottságának*. Az akadémiai bizottság és ez az utóbbi testület elsősorban a romániai és ukrainai magyar tudományos műhelyekkel, intézményekkel tart fenn szoros kapcsolatot. 2007-ben 266 romániai és 85 ukrainai magyar köztisztületi tag tartozott a DAB-hoz. Az együttműködések közül kiemeljük azt a megállapodást, amit még ugyanebben az évben kötött a Debreceni Akadémiai Bizottság az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia kárpátaljai részlegével *Dudics Iván* professzor kezdeményezésére. A felek megállapodtak a személyes tudományos kapcsolatok szorosabbá tételében, a közös konferenciák rendezésében, illetve a közös kiadványok megjelentetésében. Ugyanebben az évben, 2007 szeptemberében adott otthont először a DAB az MTA Határon Túli Magyar Nyelvi Kutatóhelyei Munkaértekezletének is.¹⁴

A távlati határon túli tudományos kapcsolatok ápolásában rendkívül jó lehetőséget nyújt az is, hogy 2008-ban megalakult az Akadémia hatodik, egyben első határon túli

---

regionális testülete, az *MTA Kolozsvári Területi Bizottsága*. A közös együttműködéshez jó alkalom lesz a 2011-ben Kolozsvárott megrendezésre kerülő *Nemzetközi Magyarstudományi Kongresszus*, melynek előkészületeihez a DAB is segítséget nyújt. Bitskey professzor legutóbbi beszámolójában rámutatott arra, hogy a határon túli magyar kutatókkal való kapcsolatok erősítése, a közös rendezvények megszervezése a jövőben is fontos célja lesz a Debreceni Akadémiai Bizottságnak. De emellett más feladatok is várnak a DAB-ra a jövőben. Ilyen például az infrastruktúra modernizálása (a színház és kertjének felújítása, új informatikai eszközök beszerzése), amely az MTA és a régió önkormányzatai, illetve tudományos közössége által nyújtott támogatás révén lesz megoldható.¹⁵

A Debreceni Akadémiai Bizottság jövőre, 2011-ben fogja ünnepelni fennállása 35. évfordulóját. Az elmúlt évtizedekben a testület mindig igyekezett a régió tudományos intézményeit segíteni, egyúttal folyamatosan megújulni, alkalmazkodni a társadalmi környezethez és az új kihívásokhoz. Az új évtizedben is számos fontos feladat vár még a DAB-ra a regionális tudományos együttműködések területén, a tudományszervezésben, a kutatók és a társadalom közötti kapcsolatok erősítésében. Ez a vázlatos munka arra volt hivatva, hogy megőrizze a Debreceni Akadémiai Bizottság történetét, útkereséseit, hogy a régió jelenlegi és jövőbeli tudósai az elkövetkezendő évtizedekben is együttműködve, egymás és saját javukra is élni tudjanak azzal a lehetőséggel, amelyet a testület léte és tevékenysége biztosít a számukra.

THE DEBRECEN COMMITTEE OF THE HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

The supreme body of the Hungarian academic community, the Hungarian Academy of Sciences (HAS) was established by the Hungarian Parliament in 1825, following the suggestion of István Széchenyi. The period since then has done ample justice to the intentions of the founding fathers: in the almost two hundred years since the moment of founding, the Academy has made a considerable contribution to the development of Hungarian and international culture.

With the intention of developing and supporting academic life and scientific activities, HAS has been establishing regional committees since 1961, first in Szeged, Pécs and Veszprém, and then, in 1976, in Debrecen. The construction of the nationwide regional network was concluded in 1978, with the establishment of the Miskolc Regional Committee. Regional committees are independent academic bodies, each having its own committee building with lecture halls, conference rooms, and all further facilities necessary for academic and club activities.

The Debrecen Regional Committee (DRC, Hungarian abbreviation: DAB) is an independent academic body, encompassing the academic community of three counties: Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg and Jász-Nagykun-Szolnok. County borders, however, are not uncrossable boundaries in academic life.

Although its activities are diverse, the tasks and objectives of DAB can be said to have two major aspects: first, the creation of professional forums for the academic community of the region, that is, the organisation of conferences, symposia, debate sessions and reunions, as well as the creation of adequate conditions for a club life. The club has an organised membership and is intended to serve as a catalyst in the academic life of the region. The events organised by the committee include both regional and international assemblies. Inter- and multidisciplinary both enjoy particular priority in the planning of our events and activities; thus, the committee building frequently hosts historical, science and art exhibitions.

The second major function of the Regional Committee is to represent the perspective of science and the professional view of the academic community vis-à-vis the local councils and authorities, and, in very general terms, society itself. In most cases, this amounts to the scientific analysis of certain issues that seem to have a social relevance; these analyses might be made on our own initiative or at the request of an external body. The tasks of the regional committee also include liaising and occasional cooperation with local councils.

The actual academic activities of the DAB take place in the AREA COMMITTEES that are formed according to the various academic fields. Corresponding to the main

---

branches within the humanities and the natural sciences, the area committees, in turn, comprise several subcommittees.

It has always been a priority for DAB to maintain a close relationship with the artists and art organisations of the region, preferably through the DAB Club, which organises various events jointly with artistic communities.

With eight guest rooms, the DAB Building provides more than adequate comfort and tranquillity for members of the Academy and other visitors who wish to stay one or more nights. On request, breakfast is provided in the small dining room on the first floor.

The building is situated in a garden with quiet walkways lined by shady trees. The tennis court, in one of the more distant corners of the garden, welcomes all guests, DAB members and associates who wish to enjoy this form of recreation.

The primary intention of the present book is to explore the process in the course of which DAB adapted to its social environment, meeting the changing scientific and social challenges of different periods. This angle, which has always been regarded by the committee as of the utmost importance, can be traced in the annual presidential and area committee reports, in all the additional documents that provided the primary fund of sources for our survey, as well as in the local press that supplies significant points of reference in the exploration of many of these issues.

Although we have consulted and made good use of the historical surveys of other regional committees, we have also been trying to find new perspectives that would shed light upon less well known details of this important chapter in the history of Hungarian science, academic life, and academic administration. It has been our fundamental methodological premise to consider the history of DAB *contextually*, through the exploration of broader influences and contexts. This approach entails, on the one hand, that, within the frame provided by our sources, we have been trying to address the role played by DAB in the life of the region east of the river Tisza. On the other hand, we have also attempted to present the prehistory of the committee in terms of organisational and institutional predecessors; accordingly, we discuss the situation of higher education of Debrecen in the first two-thirds of the twentieth century, a situation that defined the framework for the policies of the committee. We also discuss the role of the *Tisza István Academic Society*, which was active between the two World Wars, and which – with perfect justification – the management of the DAB has always considered as its predecessor. Additionally, we consider it imperative to compare the Debrecen Regional Committee with the other regional committees of HAS.

The present volume engages with the history of DAB (spanning more than three decades) primarily from the perspective of *institutional history*. Accordingly, we discuss in detail its establishment, its objectives, its changing leadership and the most important directions of its activity. On the other hand, there is no space here to list each of the events organised by

---

all the area committees and subcommittees, for in the year 2008 only – according to the report of academician István Bitskey, current president of DAB – the committee building hosted more than 300 events, and, even though only about half of them were actually organised under the auspices of DAB, the number of conferences, colloquys, debate sessions, academic round table discussions in the past 34 years or so runs to thousands. This fact alone testifies to the wide-range of activities as well as the success of the committee; nevertheless, for reasons of space, only a fraction of the events are mentioned here. Despite this obvious deficiency, the primary objective of our volume is to pay tribute to the three and half decades of the Debrecen Academic Committee, the scientists and scholars who have participated in its activities, and, in a broader sense, to the former and current scholars and scientists of the region who have provided an invaluable contribution not only to the development of the region but also to the entirety of Hungarian science.

A kötetben és a jegyzetekben előforduló rövidítések

ATOMKI	=	Atommagkutató Intézet
d.	=	doboz
DAB	=	Debreceni Akadémiai Bizottság
DATE	=	Debreceni Agrártudományi Egyetem
DOTE	=	Debreceni Orvostudományi Egyetem
etsz.	=	egyetemi tanácsi szám
HBM	=	Hajdú-Bihar megye
HBML	=	Hajdú-Bihar Megyei Levéltár
JNSZM	=	Jász-Nagykun-Szolnok megye
KLTE	=	Kossuth Lajos Tudományegyetem
köt.	=	kötet
MAB	=	Miskolci Akadémiai Bizottság
MÁV	=	Magyar Államvasutak
MÉM	=	Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium
MOL	=	Magyar Országos Levéltár
MSZMP KB	=	Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága
MTA	=	Magyar Tudományos Akadémia
MTI	=	Magyar Távirati Iroda
MTESZ	=	Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége
PAB	=	Pécsi Akadémiai Bizottság
SZAB	=	Szegedi Akadémiai Bizottság
Szerk.	=	Szerkesztette
SZSZBM	=	Szabolcs-Szatmár-Bereg megye
TIT	=	Tudományos és Ismeretterjesztő Társulat
VEAB	=	Veszprémi Akadémiai Bizottság

Jegyzetek

Bevezetés

¹ Gábor István: A tudomány vidéki központjai. *Magyar Nemzet*, 1977. november 29.

² A Református Kollégiumban tanító akadémikus professzorokról és Debrecen tudományos múltjáról lásd részletesen Balogh Ferenc: *A Debreceni Református Kollégium története adattári rendszerben, azaz a kollégium adattára a Református Konvent és Egyetemes Tanügyi Bizottság által előírt pontozatok keretében*. Debrecen, 1904.; Verzár Frigyes: Debrecen természettudományi múltja. *Debreceni Szemle*, 1928/6. 324–331. ; S. Szabó József: *A Debreceni Református Kollégium tanárai és kiváló növendékei 1549–1925*. Debrecen, 1926.; Uő.: Debreceni kollégiumi tanárok a Magyar Tudományos Akadémiában. In: *Debreceni Képes Kalendárium 1944*. Debrecen, 1944. 23–26.; Nagy Sándor: *A Debreceni Kollégium mint egységes intézmény az egyetem kiválásáig*. In: Révész Imre (szerk.): *A Debreceni Kollégium története I. rész*. Debrecen, 1940, Tiszántúli Református Egyházkerület; Barcza József (szerk.): *A Debreceni Református Kollégium története*. Budapest, 1988, Magyarországi Református Egyházi Zsinat Irodája; az akadémikusok életrajzához lásd Glatz Ferenc (főszerk.): *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825–2002*. Magyar Tudományos Akadémia Társadalomkutató Központ – Tudománytár. Budapest, 2003, MTA (a továbbiakban *MTA tagjai 1825–2002*).

³ Bakó Ágnes (szerk.): *A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága tudománypolitikai irányelveinek végrehajtása és a további feladatok, 1969–1977*. Budapest, 1978, Kossuth; Az MSZMP KB tudománypolitikai irányelvei, 1969. június 27. In: Vass Henrik (szerk.): *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970*. Budapest, 1974, Kossuth, 335–367.

⁴ Berényi Dénes: A DAB a múlt és a jövő határán. *Debreceni Szemle*, 1996/2. 311–314.

⁵ Minker Emil: *A Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Területi Bizottságának története 1961–2006*. Szeged, 2007, MTA Szegedi Területi Bizottsága; Vonyó József: A Pécsi Akadémiai Bizottság története. In: Fodor István (szerk.): *A Dél-Dunántúl tudományos központja. Harminc éves a Pécsi Akadémiai Bizottság*. Pécs, 1999, MTA Pécsi Akadémiai Központ, 9–35.

⁶ Debreceni Akadémiai Bizottság Irattára (a továbbiakban DAB Irattár), 9/1994. Feljegyzés a DAB vezetőségi üléséről, 1994. június 29.

⁷ Bitskey István: Tudomány a régióban. Elnöki beszámoló a Debreceni Akadémiai Bizottság 2008. évi munkájáról és a 2009. évi terveiről. *Debreceni Szemle*, 2009/3-4. 468–472.

Előzmények

- ¹ Komoróczy György: *A debreceni agrár-felsőoktatás 100 éve*. Budapest, 1968, Mezőgazdasági Könyvkiadó.
- ² Lásd részletesebben Szentpéteri Kun Béla: *Az egyetem alakulás története. A kollégiumi kapcsolatok továbbélése az egyetemnek mint egységnek életében*. In: Révész Imre (szerk.): *A Debreceni Kollégium története II. rész*. Debrecen, 1941, Tiszántúli Református Egyházkerület.
- ³ Szabó Miklós: Politikai gondolkodás és kultúra Magyarországon a dualizmus utolsó negyedszázadában. In: Hanák Péter (főszerk.): *Magyarország története tíz kötetben. 7/2, 1890–1918*. Budapest, 1978, Akadémiai, 889.
- ⁴ Munkásságáról lásd Ujváry Gábor: Klebelsberg Kuno és Hóman Bálint kultúrpolitikája. In: Romsics Ignác (szerk.): *A magyar jobboldali hagyomány, 1900–1948*. Budapest, 2009, Osiris, 377–413.; Ladányi Andor: *Klebelsberg felsőoktatási politikája*. Budapest, 2000, Argumentum.
- ⁵ Lásd Pokoly József: Rectori beszámoló jelentés a debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem 1920/21. évi állapotáról és működéséről. In: *A debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem Almanachja és Évkönyve az 1920/21-es tanévről. Acta Regiae Scientiarum Universitatis Hungaricae Debreceniensis de Stephano Tisza nominatae*. Debrecen, 1921. 118–119. ; Ötfakultásos egyetem akarnak kiépíteni a magyar tudomány tiszántúli végváráját. *Debreceni Újság Hajdúföld*, 1930. október 10.
- ⁶ Életrajzukhoz és tudományos munkásságukhoz lásd *MTA tagjai 1825–2002*. I. köt. 33–34., 248–249. II. köt. 778–779., 883., 948–949., 969–970., III. köt. 1176–1177., 1317., 1381.; Bot György: *A Debreceni Orvostudományi Egyetem története és professzorainak életrajzai 1918–1988*. Debrecen, 1990, Csokonai; Forisek Péter; Alföldi András a Debreceni Egyetemen. *Debreceni Szemle*, 2005/2. 231–238.; Kerepeszki Róbert: Darkó Jenő tudományszervező tevékenysége a Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetemen. *Közlemények a Debreceni Tudományegyetem történetéből II*. Debrecen, 2005, Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, 57–84. Mudrák József: A Debreceni Tudományegyetem Görög-latin Philológiai Szemináriumának története (1914–1949). *Antik Tanulmányok*, 2006/2. 323–331.; Uő.: *A Debreceni Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karjának története 1914–1949*. Doktori (PhD) értekezés, kézirat. Debrecen, 2007.
- ⁷ Lásd részletesebben Kerepeszki Róbert: Balkanológiai program a Debreceni Egyetemen a 20. század első felében. In: Velkey Ferenc (szerk.): *Történeti Tanulmányok XIII. Acta Universitatis Debreceniensis Series Historica LVII*. Debrecen, 2005, Debreceni Egyetem Történeti Intézete, 229–253.

-
- ⁸ HBML, Hajdú vármegye és Debrecen főispánjának iratai (IV.B.901/a), 11. d., 123/1934. eln.; MOL, Belügyminisztérium, Elnöki iratok (K 150), 1941–VII–5–258519.
- ⁹ Az alapító professzorok névsora: Erdős József, Sass Béla, Zoványi Jenő, Csánky Benjámin, Varga Zsigmond, Illyefalvi Vitéz Géza, Szentpéteri Kun Béla, Tóth Lajos, Bacsó Jenő, Haendel Vilmos, Iványi Béla, B. Kun József, Kenézy Gyula, Verzár Frigyes, Huzella Tivadar, Szontagh Félix, Bellák Sándor, Hüttl Tihamér, Láng Nándor, Pokoly József, Darkó Jenő, Tankó Béla, Milleker Rezső, Huss Richárd, Mitrovics Gyula, Szentpétery Imre, Hankiss János. Bakó Endre: A debreceni Tisza István Tudományos Társaság történetéhez. In: *Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve*. IX. Szerk. Gazdag István. Debrecen, 1984. 91–94.
- ¹⁰ *A Debreceni Tisza István Tudományos Társaság alapszabályai*. Debrecen, É.n. 8.
- ¹¹ A magyar kultúra decentralizációjának megvalósításáért... *Debreceni Újság*, 1930. április 30.
- ¹² MOL, MTI „könyomatos” hírek (K 428), a) sorozat, 1924. április 29. ; Bakó Endre: A debreceni Tisza István Tudományos Társaság, i.m. 92.
- ¹³ MOL, K 428, j) sorozat, 1925. november 5.
- ¹⁴ Ifj. Barta János: A Debreceni Szemle jubileumára. *Debreceni Szemle*, 2007/4. 514–518.
- ¹⁵ MOL, K 428, a) sorozat, 1924. április 29.; lásd még Monoszlay László: A debreceni Tisza István Tudományos Társaság kiadványai. *Debreceni Szemle*, 1927/4. 267–270.
- ¹⁶ MOL, K 428, a) sorozat, 1937. január 4. ; MOL, Magyar Országos Tudósító (K 612), 1937. december 9.
- ¹⁷ MOL, K 428, a) sorozat, 1928. október 16.
- ¹⁸ HBML, IV.B.901/a, 12. d., 202/1935. eln.; a társaság rendezvényeihez lásd még V. Zs. J.: A Tisza István Tudományos Társaság működése az 1938–39. tanévben. *Debreceni Szemle*, 1939/11. 339–341.
- ¹⁹ Szádeczky-Kardoss Tibor: A Tisza István Tudományos Társaság működése az 1942–43. háborús évben. *Debreceni Szemle*, 1943/7. 145–147.
- ²⁰ MOL, XXVI–A–14, 1946. január 10.; Bakó Endre: A debreceni Tisza István Tudományos Társaság, i.m. 104–105.
- ²¹ HBML, az V. sz. (Egyetemi) Igazoló Bizottság Jegyzőkönyvei (XVII.403/e), 1. köt., 1945. június 26-i ülés, ill. HBML, az egyetem rektori hivatalának iratai (VIII.1/b), 88. d., 457/1944–45. etsz. ill. Uo. 89. d., 992/1944–45. etsz. A menekült debreceni egyetem ügyiratai.

-
- ²² HBML, VIII.1/b, 89. d., 765, 766/1944-45. etsz.
- ²³ Lásd részletesebben Kerepeszki Róbert: A Debreceni Egyetemi Kör újjáalakulása és tevékenysége a második világháború után. *Szkholion*, 2008/1. 27–43.
- ²⁴ HBML, XVII.403/e, 1. köt., az V. sz. (Egyetemi) Igazoló Bizottság Jegyzőkönyvei, passim.; Farkas Dezső: Háború – értelmiség – igazoló bizottságok. Adalékok a debreceni egyetemi értelmiség politikai arculatához. In: Mojzesné Székely Katalin (szerk.) *Iffúság Hajdú-Biharban. Történelmi pillanat 1. Társadalom és politika*. A KISZ Hajdú-Bihar megyei Bizottságának közleményei VI. Debrecen, 1985. 64–76.
- ²⁵ HBML, VIII.1/b, 95. d., 2242/1945-46. etsz.
- ²⁶ HBML, VIII.1/b, 96. d., 2981/1945-46. etsz.
- ²⁷ A tudományos életben folytatott tisztogatásra lásd Huszár Tibor: *A hatalom rejtett dimenziói. A Magyar Tudományos Tanács*. Budapest, 1995, Magyar Tudományos Akadémia.; Kónya Sándor: Az Akadémia átszervezése 1949-ben. *Magyar Tudomány*, 1974. (19. köt.), 774–783.; Uő: Az akadémiai tagság összetételének változásai 1945–1949. *Magyar Tudomány*, 1989/6. 496–507.; N. Szabó József: Tisztogatások a magyar felsőoktatásban (1945–1946). *Magyar Tudomány*, 1999/8. 977–989.; az MTA autonómiájához lásd Kardos József: A Magyar Tudományos Akadémia autonómiája 1848–2000. In: Gergely Jenő (szerk.): *Autonómiák Magyarországon 1848–2000*. I. köt. Budapest, 2005, ELTE Történelemtudományok Doktori Iskola – L’Harmattan, 259–260.
- ²⁸ Berényi Dénes: Felsőoktatás és tudomány Debrecenben 1944 után. In: Orosz István (főszerk.): *Debrecen története V*. Debrecen, 1997, Csokonai, 167–169.
- ²⁹ Ruzsnyák István: Bevezetés. In: *A magyar tudomány tíz éve 1945–1955*. Budapest, 1955, Akadémiai, 17.
- ³⁰ Pach Zsigmond Pál (főszerk.): *A Magyar Tudományos Akadémia másfél évszázada 1825–1975*. Budapest, 1975, Akadémiai, 388–392.
- ³¹ Idézi Bognár Rezső: Tíz éves a Debreceni Akadémiai Bizottság. In: *A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága Tájékoztatója III*. Debrecen, 1987, DAB, 3–8.
- ³² Az MSZMP KB tudománypolitikai irányelvei, 1969. június 27. In: Vass Henrik (szerk.): *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970*. Budapest, 1974, Kossuth, 335–367.; MOL, M–KS 288. f. 5/491. ö.e. Az MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályának előterjesztése a Politikai Bizottság részére a tudománypolitikánk időszerű kérdéseiről, 1969. június 2.
- ³³ *Az 1971. évi május hó 12-ére összehívott Országgyűlési Naplói*. II. köt., 31. ülés, 1974. december 19. Budapest, 1978. 2309–2310.

---

³⁴ Berényi Dénes: Felsőoktatás és tudomány Debrecenben, i.m. 171–175.; az 1960-as évek tudományos légköréhez lásd még A „hatvanas évek” emlékezete. *Az Oral History Archivum gyűjteményéből*. Válogatta és összeállította Molnár Adrienne. Budapest, 2004, 1956-os Intézet, 117–130.

³⁵ Lásd 32. jegyzet.

³⁶ Székházat avatunk. In: *A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága Tájékoztatója II*. Debrecen, 1983, DAB, 5–8. ; Görömbölyi László: Nem akadémikusok bizottsága. *Hajdú-Bihari Napló*, 1978. február 11. (Interjú Bognár Rezsővel).

A DAB megalakulása és első másfél évtizede (1976–1990)

¹ A régió akadémikusai 1976-ban: Barta János, Bognár Rezső, Beck Mihály, Berényi Dénes, Csikai Gyula, Gáspár Rezső, Jakucs Pál, Kálmán Béla, Kesztyűs Loránd, Krompecher István, Mészáros János, Papp Ferenc, Ránki György, Rapcsák András, Szabó Gábor, Szalay Sándor. Az akadémikusok közül 16-an az akkori KLTE, hárman a DOTE és ketten az ATOMKI professzorai voltak.

² Megalakult a Debreceni Akadémiai Bizottság. *Hajdú-Bihari Napló*, 1976. október 8.; A megalakulás jegyzőkönyvéből. In: *A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága Tájékoztatója I. 1976–1977–1978. év*. Debrecen, 1979, DAB, 7–11.

³ Uo.

⁴ Bognár Rezső életpályájához, tudományos tevékenységéhez lásd Sztaricskai Ferenc: Bognár Rezső (1913–1990) emlékezete nyolcvanötödik születésnapján. *Debreceni Szemle*, 1998/6. 257–272.; Gelencsér Judit (szerk.): *Bognár Rezső*. Debrecen, 1988, KLTE Könyvtár.; *MTA tagjai 1825–2002*. I. köt. 163.; *Az 1953. évi július hó 3-ára összehívott Országgyűlési Naplói*. I. köt., 1. ülés, 1953. július 3. Budapest, 1967. 7–8.

⁵ A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottságának szervezeti és működési szabályzata. In: *A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága Tájékoztatója I. 1976–1977–1978. év*. Debrecen, 1979, DAB, 12–16.

⁶ A Debreceni Akadémiai Bizottság kiegészített munkaterve az 1977. évre. In: *A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága Tájékoztatója I. 1976–1977–1978. év*. Debrecen, 1979, DAB, 70–78.

⁷ Részletesen lásd az I. és II. Függelékben.; ill. A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága szervezeti felépítése, a szak- és munkabizottságok tisztségviselői, tagjai (1976–1979). In: *A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága Tájékoztatója I. 1976–1977–1978. év*. Debrecen, 1979, DAB, 18–69.

-
- ⁸ A DAB kiadási tevékenységének szabályozása. In: *A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága Tájékoztatója I. 1976–1977–1978. év.* Debrecen, 1979, DAB, 17.
- ⁹ Gunda professzor mellett a szerkesztő bizottság tagjai a következők voltak: Adler Péter, Bocz Ernő, Darai József, Kádár László, Pintér József, Soós Árpád, Szarvas Pál. Lásd A Debreceni Akadémiai Bizottság szervezeti továbbfejlesztése. In: *A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága Tájékoztatója II.* Debrecen, 1983, DAB, 42–46.
- ¹⁰ Szabó Gábor: A DAB-klub munkájáról. In: *A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága Tájékoztatója III.* Debrecen, 1987, DAB, 73–74.
- ¹¹ A DAB Klub tanácsának tagjai a következők voltak: Alberth Béla, Beck Mihály, Berényi Dénes, Elődi Pál, Gunda Béla, Hársfalvi Péter, Juhász Béla, Kedves Tamás, Kertész Gyula, Sz. Kürti Katalin, Magyaródi Sándor, Soós Pál, Szabó Gábor, Tóth József. Lásd A Debreceni Akadémiai Bizottság szervezeti továbbfejlesztése, i.m. 46–48.
- ¹² Uo. 48–49.
- ¹³ Lásd a IV. Függelékben.
- ¹⁴ Lásd A Debreceni Akadémiai Bizottság szervezeti továbbfejlesztése, i.m. 49.
- ¹⁵ Havas László: Gyakorlat és elmélet a DAB szak- és munkabizottságainak elrendezésében. *Debreceni Szemle*, 1999/2. 257–269.
- ¹⁶ Lásd *Az 1980. évi június hó 27-ére összehívott Országgyűlési Naplói*. I. köt., 13. ülés, 1982. március 25. Budapest, 1986. 815–816. Bognár Rezső felszólalása.
- ¹⁷ DAB Irattár, Összefoglalás a Debreceni Akadémiai Bizottság tevékenységéről (1985–1989).
- ¹⁸ DAB Irattár, Beszámoló jelentés a Debreceni Akadémiai Bizottság 1986. évben végzett munkájáról.; Bognár Rezső: Tíz éves a Debreceni Akadémiai Bizottság, i.m. 3–8.
- ¹⁹ Székházat avatunk, i.m. 6.
- ²⁰ A Debreceni Akadémiai Bizottság. *Hajdú-Bihari Napló*, 1980. február 17.
- ²¹ Új székházat kapott a Debreceni Akadémiai Bizottság. *Szolnok Megyei Néplap*, 1981. április 12.; A tudomány új vidéki fellelővára. *Kelet-Magyarország*, 1981. április 19.; Elkészült a debreceni akadémiai bizottság székháza. *Népszabadság*, 1981. április 15.
- ²² Székházat avatunk, i.m. 6–7.
- ²³ A szakbizottságok beszámolója 1977. évben végzett munkájukról. In: *A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága Tájékoztatója I. 1976–1977–1978. év.* DAB, Debrecen, 1979. 82–97.

-
- ²⁴ *Az 1975. évi július hó 4-ére összehívott Országgyűlési Napló*. II. köt., 27. ülés, 1978. december 20. Budapest, 1982. 1915–1918.
- ²⁵ Magyaródi Sándor: A Debreceni Akadémiai Bizottság nélkül szegényebb lenne régióink szellemi élete. *Hajdú-Bihari Napló*, 1980. december 23.
- ²⁶ A DAB rendezvényeiről a regionális sajtó is tudósított. Lásd Mikrobiológusok nagygyűlése Debrecenben. *Hajdú-Bihari Napló*, 1978. augusztus 18.; A korszerű mezőgazdaságért. Tudományos konferencia Debrecenben. *Hajdú-Bihari Napló*, 1978. szeptember 8.; Környezetvédelem és fizika. Tudományos tanácskozás Szolnokon. *Szolnok Megyei Néplap*, 1978. október 24.; Akadémiai szakbizottsági ülés Nádudvaron. *Hajdú-Bihari Napló*, 1979. október 12.; DAB-vita Nyíregyházán a „Magyarország története” sorozatról. *Kelet-Magyarország*, 1979. november 22.
- ²⁷ A plenáris ülésekről lásd DAB Irattár, Beszámoló jelentés a Debreceni Akadémiai Bizottság 1986. évben végzett munkájáról.; Uo. Összefoglalás a Debreceni Akadémiai Bizottság tevékenységéről (1985–1989).; *Infrastrukturánk helyzete, a jövő feladatai. A Debreceni Akadémiai Bizottság plenáris ülése*. Az 1986. november 12-én tartott ülés előadásainak és hozzászólásainak anyaga. Debrecen, 1987, DAB.; Biomasszahasznosítás Kelet-Magyarországon. *Békés Megyei Néplás*, 1984. december 12.; Bognár Rezső: Tíz éves a Debreceni Akadémiai Bizottság, i.m. 3–8.
- ²⁸ DAB Irattár, Összefoglalás a Debreceni Akadémiai Bizottság tevékenységéről (1985–1989).; részletes például szolgál az 1988-as év, amikor összesen 171 rendezvényt bonyolítottak le a DAB székházában: ebből 45 természettudományi (orvosi, mezőgazdasági, kémiai), 2 környezettudományi, 28 társadalomtudományi (pedagógiai, pszichológiai, közgazdasági, politológiai, irodalmi) tárgykörű volt, 68 került megrendezésre külső intézmények, 28 pedig a DAB Klub által. DAB irattár, Beszámoló az 1988. évben végzett munkáról.
- ²⁹ A népeink közötti baráti kapcsolatok erősítéséért. *Hajdú-Bihari Napló*, 1985. július 1.
- ³⁰ DAB Irattár, Összefoglalás a Debreceni Akadémiai Bizottság tevékenységéről (1985–1989).
- ³¹ DAB Irattár, Beszámoló jelentés a Debreceni Akadémiai Bizottság 1986. évben végzett munkájáról.
- ³² DAB Irattár, Beszámoló az 1989. évben végzett munkáról.
- ³³ *Az 1980. évi június hó 27-ére összehívott Országgyűlési Napló*. I. köt., 13. ülés, 1982. március 25. Budapest, 1986. 815–816.
- ³⁴ DAB Irattár, Beszámoló az 1987. évben végzett munkáról.
- ³⁵ Cserevnyák László: Szabolcs-Szatmár megye szerepe a DAB munkájában. In: *A Ma-*

---

gyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága Tájékoztatója III. DAB, Debrecen, 1987. 69–70.; a DAB Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei tevékenységéhez lásd még Bodnár István: Megyénk és a DAB. Tudomány életközben. *Kelet-Magyarország*, 1987. augusztus 20.

³⁶ Szeghy Gergely: Szolnok megye és a DAB kapcsolatainak alakulása az elmúlt tíz év során. In: *A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága Tájékoztatója III*. DAB, Debrecen, 1987. 71–72.; a DAB szolnoki megyei tagjainak tevékenységéhez lásd még Tál Gizella: A Tiszántúl tudományos műhellyé vált. *Szolnok Megyei Néplap*, 1985. szeptember 21.

³⁷ Kórház és egyetem együttműködése az orvosképzésben. Kitüntették a szolnoki MÁV-Kórházat. *Szolnok Megyei Néplap*, 1978. november 28.

³⁸ Bognár Rezső: Tíz éves a Debreceni Akadémiai Bizottság, i.m. 3–8.; DAB Irattár, Összefoglalás a Debreceni Akadémiai Bizottság tevékenységéről (1985–1989).

³⁹ Tiszai Lajos: A tudományban nincsenek megyehatárok. *Szolnok Megyei Néplap*, 1978. május 28.

⁴⁰ Ifj. Barta János: A Debreceni Szemle jubileumára, i.m. 516.

⁴¹ Jelentés a Debreceni Akadémiai Bizottság 1982. évben végzett munkájáról. In: *A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága Tájékoztatója III*. DAB, Debrecen, 1987. 25–32.

⁴² Lásd például Makleit Sándor: Tudomány és gyakorlat kapcsolata a kémiai kutatásokban. *Hajdú-Bihari Napló*, 1981. március 1. (a Kémiai Szakbizottság bemutatkozása); Uzvölgyi Ferenc: Kutatók a lakosság magas szintű egészségügyi ellátásának szolgálatában. *Hajdú-Bihari Napló*, 1981. május 11. (az Orvostudományi és Biológiai Szakbizottság bemutatkozása); Az igazi tudománynak egyszerre van helyi, országos és nemzetközi jellege. *Szolnok Megyei Néplap*, 1981. május 14. (a Társadalomtudományi Szakbizottság bemutatkozása).

⁴³ DAB Irattár, Polinszky Károly összefoglalása a területi bizottságok tevékenységéről. Budapest, 1988. március 21.

⁴⁴ Lásd *uo.*

⁴⁵ Bognár Rezső: Tíz éves a Debreceni Akadémiai Bizottság, i.m. 3–8.

⁴⁶ *Az 1975. évi július hó 4-ére összehívott Országgyűlési Napló*. II. köt., 27. ülés, 1978. december 20. Budapest, 1982. 1915–1918.

⁴⁷ Együttműködés a kutatásban, fejlesztési tervek. *Népszabadság*, 1979. augusztus 17.

⁴⁸ DAB Irattár, 202/1979. A DAB javaslata a MÉM-nek Pallag agrártörténeti emlékhely-

---

lyé nyilvánításáról, 1979. augusztus 31.; Uo. 108/1980. Romány Pál miniszter válasza, 1980. április 11.

⁴⁹ DAB irattár, Beszámoló az 1988. évben végzett munkáról.; Uo. Beszámoló az 1989. évben végzett munkáról.; Uo. Összefoglalás a Debreceni Akadémiai Bizottság tevékenységéről (1985–1989).; Bognár Rezső: Tíz éves a Debreceni Akadémiai Bizottság, i.m. 3–8.

⁵⁰ Bakó Endre: A második évtized előtt. *Hajdú-Bihari Napló*, 1987. december 21.

⁵¹ Láng István: A tudományos kutatás és a műszaki fejlesztés negyven éve. *Magyar Tudomány*, 1985/2. 81–91.; Tétényi Pál: Kulturális felemelkedésünk négy évtizedéről. *Magyar Tudomány*, 1985/4. 249–259.; A tudománypolitikai irányelvek érvényesülésének helyzete. Uo. 260–277.

⁵² Az MSZMP KB Politikai Bizottságának határozata a tudománypolitikai irányelvek megvalósításának tapasztalatairól és időszzerű feladatairól, 1977. június 18. Vass Henrik (szerk.): *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1975–1980*. Budapest, 1983, Kossuth, 501–519.; Az Országos Középtávú Kutatási-Fejlesztési Terv a VII. ötéves terv időszakában. *Magyar Tudomány*, 1985/11. 837–851.

⁵³ Maróthy László: A következő évek tudománypolitikájáról. *Magyar Tudomány*, 1985/6. 401–406.

⁵⁴ Bakos István: Tudományegyetem három régióban. *Magyar Tudomány*, 1985/11. 828–836.

⁵⁵ Lásd a fejezet 40. jegyzetét.

⁵⁶ DAB Irattár, Polinszky Károly összefoglalása a területi bizottságok tevékenységéről. Budapest, 1988. március 21.

A rendszerváltás utáni évtized (1990–1999)

¹ Idézi Kardos József: A Magyar Tudományos Akadémia autonómiája, i.m. 255.

² Gőz József: Megújulás a tudományos életben. *Hajdú-Bihari Napló*, 1990. február 26.; hasonló, megújulást szolgáló kezdeményezés már egy évvel korábban is felmerült a DAB-ban, és ennek jegyében a testület Tiszántúli Akadémiai Bizottság névre történő „átkeresztelése” is megfogalmazódott. Lásd A Debreceni Akadémiai Bizottság értekezlete. *Hajdú-Bihari Napló*, 1989. február 20.

³ Az MTA-ról szóló 1994. évi XL. törvény, az MTA alapszabálya és az akadémiai ügyrend egységes szerkezetben (Budapest, 1995. május 9.). In: Gergely Jenő (szerk.): *Autonómiák Magyarországon 1848–2000*. III. köt. Budapest, 2005, ELTE Történelemtudományok

---

Tudomány életközelen – Az MTA Debreceni Területi Bizottságának története (1976–2010)

Doktori Iskola – L’Harmattan, 2366–2368.

- ⁴ Berényi Dénes: Felsőoktatás és tudomány Debrecenben, i.m. 175–179.; Lovas István: Levél Debrecenből. *Debreceni Szemle*, 1995/1. 120–124.
- ⁵ Pályájáról és tudományos tevékenységéről lásd Muszbek László: Dr. Szabó Gábor emlékezete. *Debreceni Szemle*, 1997/1. 156–158.; Orosz László: Szabó Gábor, 1927–1996. *Magyar Tudomány*, 1997/8. 1005–1008.; *MTA tagjai 1825–2002*. III. köt. 1178–1179.
- ⁶ Szabó Gábor: Gondolatok a Magyar Tudományos Akadémia területi bizottságairól. *Debreceni Szemle*, 1993/2. 157–164.
- ⁷ DAB Irattár, Feljegyzés a DAB Plénumról, 1993. szeptember 7.
- ⁸ Ifj. Barta János: A Debreceni Szemle jubileumára, i.m. 516–518.; *Debreceni Szemle. Hajdú-Bihari Napló*, 1994. április 23.
- ⁹ Újjáalakult a Debreceni Akadémiai Bizottság. *Új Néplap*, 1993. október 30.
- ¹⁰ *MTA tagjai 1825–2002*. I. köt. 136–137.
- ¹¹ Berényi Dénes: A DAB tervei a következő hároméves akadémiai ciklusra. *Debreceni Szemle*, 1994/1. 135–140.; Fazekas Valéria: Bay Intézet Debrecenben? *Új Magyarországnak*, 1994. február 1.
- ¹² Berényi Dénes: A DAB a múlt és a jövő határán, i.m. 311–314.
- ¹³ Rák Kálmán: A régió vezető oktatóinak és kutatóinak nemzetközi találkozója. Debrecen, 1999. április 19–20. *Debreceni Szemle*, 1999/3. 475–476.
- ¹⁴ Berényi Dénes: Beszámoló és tervek – DAB 1997–1998. *Debreceni Szemle*, 1998/1. 143–145.
- ¹⁵ Berényi Dénes : Debreceni Akadémiai Bizottság: beszámoló és tervek 1994/95. *Debreceni Szemle*, 1995/1. 140–143.; Máig szoros kapcsolatban áll egymással DAB és a MAB, amire jó példa a debreceni Mezőgazdasági Szakbizottság által 2009 októberében szervezett közös sárospataki kirándulás, ahol a résztvevők egyrészt a további együttműködési lehetőségekről, másrészt az északkelet-magyarországi vízügyi problémákról folytattak eszmecsere-t. Dr. Nemessályi Zsolt, a DAB Mezőgazdasági Szakbizottsága elnökének közlése a szerzőnek, 2010. február 4.
- ¹⁶ Rák Kálmán: A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Területi Bizottsága 1996. évi jubileumi közgyűlése. *Debreceni Szemle*, 1996/2. 303–304.; Kosáry Domokos: Búcsú a Debreceni Akadémiai Bizottságtól. Uo. 305–311.
- ¹⁷ Berényi Dénes: A határok nem jelenthetnek választóvonalat. *Hajdú-Bihari Napló*, 1997. április 4.

-
- ¹⁸ Berényi Dénes: Beszámoló és tervek – DAB 1997–1998. *Debreceni Szemle*, 1998/1. 143–145.
- ¹⁹ Berényi Dénes: A DAB a múlt és a jövő határán, i.m. 311–314.
- ²⁰ Lásd például Láng Eszter: Országgyűlési képviselők látogatása a DAB-ban. *Debreceni Szemle*, 1999/3. 471–474.
- ²¹ Tamás Attila: Néhány szó a Debreceni Akadémiai Bizottság új pályázati rendszeréről. *Debreceni Szemle*, 1994/1. 141–142.
- ²² A DAB jelenleg kilenc kitüntetést oszt ki évente: az MTA DAB „Pro Scientia” Érme, DAB Plakett, DAB Elismerő Oklevél, DAB Díj Tudományos művek kiadásának támogatására, DAB Díj Nem hivatásos kutatók számára, DAB Díj Pályakezdő kutatók számára, a Tudomány Támogatásért Érem, az MTA DAB, a három megye Kereskedelmi és Iparkamarájának és az INNOVA Észak-Alföld Fejlesztési és Innovációs Ügynökség Észak-Alföldi Innovációs Díjai, Pro Cooperatione Scientifica Promovoda. *A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Területi Bizottsága (MTA DAB) Szervezeti és Működési Szabályzata*. Debrecen, 2010.
- ²³ Berényi Dénes: Beszámoló és tervek – DAB 1997–1998. *Debreceni Szemle*, 1998/1. 143–145.
- ²⁴ Havas László: Gyakorlat és elmélet, i.m. 260–269.
- ²⁵ DAB Irattár, Javaslat a Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága Kriminológiai és Kriminlisztikai Szakbizottsága létrehozására. Szolnok, 1994. április 22.
- ²⁶ Gaál Botond: A DAB szakbizottságainak és munkabizottságainak tevékenysége az 1997. évben. *Debreceni Szemle*, 1998/1. 145–157.
- ²⁷ Berényi Dénes: Elnöki beszámoló a DAB tisztújító tanácsülésén. *Debreceni Szemle*, 2000/1. 157–160.

A DAB a harmadik évezredben

- ¹ *MTA tagjai 1825–2002*. III. köt. 1218–1219.
- ² Szulovszky János: Vidéken, de nem provinciálisan. *Magyar Nemzet*, 2001. március 20.
- ³ DAB Irattár, Indoklás az MTA Debreceni Területi Bizottság 2004. évi költségvetési beszámolójához, 2005. február 27.
- ⁴ Saját erő nélkül nem működhetett volna. *Hajdú-Bihari Napló*, 2004. február 27.
- ⁵ Székely György: Elnöki beszámoló a DAB közgyűlésén. *Debreceni Szemle*, 2002/2. 318–320.

-
- ⁶ Forisek Péter: Beszámoló az I. Epigraphicai Kerekasztalról. Debrecen, 1999. november 18–19. *Debreceni Szemle*, 2002/2. 324.
- ⁷ *MTA tagjai 1825–2002*. II. köt. 798–799.
- ⁸ Lipták András: Beszámoló a Debreceni Akadémiai Bizottság 2005. évi tevékenységéről és az új vezetőség 2006. évi terveiről. *Debreceni Szemle*, 2006/3. 444–446.
- ⁹ DAB Irattár, Indoklás az MTA Debreceni Területi Bizottság 2006. évi költségvetési beszámolójához, 2007. február 27.
- ¹⁰ Fekete Károly: A Debreceni Akadémiai Bizottság szakbizottságainak munkája 2005-ben. *Debreceni Szemle*, 2006/3. 447–450.
- ¹¹ DAB Irattár, Indoklás az MTA Debreceni Területi Bizottság 2006. évi költségvetési beszámolójához, 2007. február 27.; Uo. Indoklás az MTA Debreceni Területi Bizottság 2007. évi költségvetési beszámolójához, 2008. február 20.; Fekete Károly: Beszámoló a Debreceni Akadémiai Bizottság 2007. évi munkájáról. *Debreceni Szemle*, 2008/3. 411–420.
- ¹² DAB Irattár, Beszámoló az MTA Debreceni Területi Bizottsága 2009. évi munkájáról, a Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatával kötött együttműködési megállapodás alapján. Debrecen, 2008. február 29.
- ¹³ DAB Irattár, Beszámoló az MTA Debreceni Területi Bizottsága 2009. évi munkájáról, a Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatával kötött együttműködési megállapodás alapján. Debrecen, 2010. február 2.
- ¹⁴ DAB Irattár, Lipták András: Az MTA DAB határon túli magyar kapcsolatai 2007-ben.
- ¹⁵ Bitskey István: Tudomány a régióban, i.m. 470–472.

Felhasznált források és szakirodalom

- Az 1953. évi július hó 3-ára összehívott Országgyűlési Naplói.* Budapest, 1967.
- Az 1971. évi május hó 12-ére összehívott Országgyűlési Naplói.* Budapest, 1978.
- Az 1975. évi július hó 4-ére összehívott Országgyűlési Naplói.* Budapest, 1982.
- Az 1980. évi június hó 27-ére összehívott Országgyűlési Naplói.* Budapest, 1986.
- A „batvanas évek” emlékezete. Az Oral History Archívum gyűjteményéből.* Válogatta és összeállította Molnár Adrienne. Budapest, 2004, 1956-os Intézet
- Bakó Ágnes (szerk.): *A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága tudománypolitikai irányelveinek végrehajtása és a további feladatok, 1969–1977.* Budapest, 1978, Kossuth
- Bakó Endre: A debreceni Tisza István Tudományos Társaság történetéhez. In: Gazdag István (szerk.): *Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve.* IX. Debrecen, 1984, HBML, 91–105.
- Bakos István: Tudományegyetem három régióban. *Magyar Tudomány*, 1985/11. 828–836.
- Balogh Ferenc: *A Debreceni Református Kollégium története adattári rendszerben, azaz a kollégium adattára a Református Konvent és Egyetemes Tanügyi Bizottság által előírt pontozatok keretében.* Debrecen, 1904.
- Barcza József (szerk.): *A Debreceni Református Kollégium története.* Budapest, 1988, Magyarországi Református Egyházi Zsinat Irodája
- Ifj. Barta János: A Debreceni Szemle jubileumára. *Debreceni Szemle*, 2007/4. 514–518.
- Berényi Dénes: A DAB tervei a következő hároméves akadémiai ciklusra. *Debreceni Szemle*, 1994/1. 135–140.
- Berényi Dénes: Debreceni Akadémiai Bizottság: beszámoló és tervek 1994/95. *Debreceni Szemle*, 1995/1. 140–143.
- Berényi Dénes: A DAB a múlt és a jövő határán. *Debreceni Szemle*, 1996/2. 311–314.
- Berényi Dénes: Felsőoktatás és tudomány Debrecenben 1944 után. In: Orosz István (főszerk.): *Debrecen története V.* Debrecen, 1997, Csokonai, 167–180.
- Berényi Dénes: Beszámoló és tervek – DAB 1997–1998. *Debreceni Szemle*, 1998/1. 143–145.
- Berényi Dénes: Elnöki beszámoló a DAB tisztújító tanácsülésén. *Debreceni Szemle*, 2000/1. 157–160.
- Bitskey István: Tudomány a régióban. Elnöki beszámoló a Debreceni Akadémiai Bizottság 2008. évi munkájáról és a 2009. évi terveiről. 468–472.
- Bot György: *A Debreceni Orvostudományi Egyetem története és professzorainak életrajzai 1918–1988.* Debrecen, 1990, Csokonai
- A Debreceni Akadémiai Bizottság irattára – éves jelentések a DAB munkájáról, munkatervek, emlékeztetők a DAB üléseiről
- A Debreceni Tisza István Tudományos Társaság alapszabályai.* Debrecen, É.n.
- Farkas Dezső: Háború – értelmiség – igazoló bizottságok. Adalékok a debreceni egyetemi értelmiség politikai arculatához. In: Mojzesné Székely Katalin (szerk.) *Ifjúság Hajdú-Biharban. Történelmi pillanat 1. Társadalom és politika.* A KISZ Hajdú-Bihar megyei Bizottságának közleményei VI. Debrecen, 1985. 64–76.

-
- Fekete Károly: A Debreceni Akadémiai Bizottság szakbizottságainak munkája 2005-ben. *Debreceni Szemle*, 2006/3. 447–450.
- Fekete Károly: Beszámoló a Debreceni Akadémiai Bizottság 2007. évi munkájáról. *Debreceni Szemle*, 2008/3. 411–420.
- Forisek Péter: Beszámoló az I. Epigraphicai Kerekasztalról. Debrecen, 1999. november 18–19. *Debreceni Szemle*, 2002/2. 324.
- Forisek Péter: Alföldi András a Debreceni Egyetemen. *Debreceni Szemle*, 2005/2. 231–238.
- Gaál Botond: A DAB szak- és munkabizottságainak tevékenysége 1994-ben. *Debreceni Szemle*, 1995/1. 144–151.
- Gaál Botond: A DAB szakbizottságainak és munkabizottságainak tevékenysége az 1997. évben. *Debreceni Szemle*, 1998/1. 145–157.
- Gelencsér Judit (szerk.): *Bognár Rezső*. Debrecen, 1988, KLTE Könyvtár
- Glatz Ferenc (főszerk.): *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825–2002*. Magyar Tudományos Akadémia Társadalomkutató Központ – Tudománytár. Budapest, 2003, MTA
- Hanák Péter (főszerk.): *Magyarország története tíz kötetben. 7/2, 1890–1918*. Budapest, 1978, Akadémiai
- Havas László: Gyakorlat és elmélet a DAB szak- és munkabizottságainak elrendezésében. *Debreceni Szemle*, 1999/2. 257–269.
- Huszár Tibor: *A hatalom rejtett dimenziói. A Magyar Tudományos Tanács*. Budapest, 1995, Magyar Tudományos Akadémia
- Infrastruktúránk helyzete, a jövő feladatai. A Debreceni Akadémiai Bizottság plenáris ülése. Az 1986. november 12-én tartott ülés előadásainak és hozzászólásainak anyaga*. Debrecen, 1987, DAB
- Kardos József: A Magyar Tudományos Akadémia autonómiája 1848–2000. In: Gergely Jenő (szerk.): *Autonómiák Magyarországon 1848–2000*. I. köt. Budapest, 2005, ELTE Történelemtudományok Doktori Iskola – L'Harmattan, 255–262.
- Kerepeszki Róbert: Darkó Jenő tudómszervező tevékenysége a Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetemen. *Közlemények a Debreceni Tudományegyetem történetéből II*. Debrecen, 2005, Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, 57–84.
- Kerepeszki Róbert: Balkanológiai program a Debreceni Egyetemen a 20. század első felében. In: Velkey Ferenc (szerk.): *Történeti Tanulmányok XIII. Acta Universitatis Debreceniensis Series Historica LVII*. Debrecen, 2005, Debreceni Egyetem Történeti Intézete, 229–253.
- Kerepeszki Róbert: A Debreceni Egyetemi Kör újjáalakulása és tevékenysége a második világháború után. *Szkeholion*, 2008/1. 27–43.
- Komoróczy György: *A debreceni agrár-felsőoktatás 100 éve*. Budapest, 1968, Mezőgazdasági Könyvkiadó
- Kónya Sándor: Az Akadémia átszervezése 1949-ben. *Magyar Tudomány*, 1974. (19. köt.), 774–783.
- Kónya Sándor: Az akadémiai tagság összetételének változásai 1945–1949. *Magyar Tudomány*, 1989/6. 496–507.

-
- Kosáry Domokos: Búcsú a Debreceni Akadémiai Bizottságtól. *Debreceni Szemle*, 1996/2. 305–311.
- Ladányi Andor: *Klebelsberg felsőoktatási politikája*. Budapest, 2000, Argumentum
- Láng Eszter: Országgyűlési képviselők látogatása a DAB-ban. *Debreceni Szemle*, 1999/3. 471–474.
- Láng István: A tudományos kutatás és a műszaki fejlesztés negyven éve. *Magyar Tudomány*, 1985/2. 81–91.
- Lipták András: Beszámoló a Debreceni Akadémiai Bizottság 2005. évi tevékenységéről és az új vezetőség 2006. évi terveiről. *Debreceni Szemle*, 2006/3. 444–446.
- Lovas István: Levél Debrecenből. *Debreceni Szemle*, 1995/1. 120–124.
- A magyar tudomány tíz éve 1945–1955*. Budapest, 1955, Akadémiai
- A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága tájékoztatója I.* Debrecen, 1979, DAB
- A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága. Tájékoztató II.* Debrecen, 1983, DAB
- A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága. Tájékoztató III. 1976–1986.* Debrecen, 1987, DAB
- A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Területi Bizottsága (MTA DAB) Szervezeti és Működési Szabályzata*. Debrecen, 2010.
- Az MTA-ról szóló 1994. évi XL. törvény, az MTA alapszabálya és az akadémiai ügyrend egységes szerkezetben (Budapest, 1995. május 9.). In: Gergely Jenő (szerk.): *Autonómiák Magyarországon 1848–2000*. III. köt. Budapest, 2005, ELTE Történelemtudományok Doktori Iskola – L'Harmattan, 2353–2391.
- Maróthy László: A következő évek tudománypolitikájáról. *Magyar Tudomány*, 1985/6. 401–406.
- Minker Emil: *A Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Területi Bizottságának története 1961–2006*. Szeged, 2007, MTA Szegedi Területi Bizottsága
- Monoszlay László: A debreceni Tisza István Tudományos Társaság kiadványai. *Debreceni Szemle*, 1927/4. 267–270.
- Mudrák József: A Debreceni Tudományegyetem Görög-latin Philológiai Szemináriumának története (1914–1949). *Antik Tanulmányok*, 2006/2. 323–331.
- Mudrák József: *A Debreceni Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karjának története 1914–1949*. Doktori (PhD) értekezés, kézirat. Debrecen, 2007.
- Muszbek László: Dr. Szabó Gábor emlékezete. *Debreceni Szemle*, 1997/1. 156–158.
- N. Szabó József: Tisztogatások a magyar felsőoktatásban (1945–1946). *Magyar Tudomány*, 1999/8. 977–989.
- Nagy Sándor: *A Debreceni Kollégium mint egységes intézmény az egyetem kiválásáig*. In: Révész Imre (szerk.): *A Debreceni Kollégium története I. rész*. Debrecen, 1940, Tiszántúli Református Egyházkerület
- Orosz László: Szabó Gábor, 1927–1996. *Magyar Tudomány*, 1997/8. 1005–1008.
- Az Országos Középtávú Kutatási-Fejlesztési Terv a VII. Ötéves Terv időszakában. *Magyar Tudomány*, 1985/11. 837–851.
- Pach Zsigmond Pál (főszerk.): *A Magyar Tudományos Akadémia másfél évszázada 1825–1975*. Budapest, 1975, Akadémiai

-
- Rák Kálmán: A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Területi Bizottsága 1996. évi jubileumi közgyűlése. *Debreceni Szemle*, 1996/2. 303–304.
- Rák Kálmán: A régió vezető oktatóinak és kutatóinak nemzetközi találkozója. Debrecen, 1999. április 19–20. *Debreceni Szemle*, 1999/3. 475–476.
- S. Szabó József: *A Debreceni Református Kollégium tanárai és kiváló növendékei 1549–1925*. Debrecen, 1926.
- S. Szabó József: Debreceni kollégiumi tanárok a Magyar Tudományos Akadémiában. In: *Debreczeni Képes Kalendárium 1944*. Debrecen, 1944. 23–26.
- Sajtóforrások: *Békés Megyei Népújság, Debrecen, Debreceni Újság (Debreceni Újság Hajdúföld), Hajdú-Bihari Napló, Kelet-Magyarország, Magyar Nemzet, Népszabadság, Szolnoki Megyei Néplap, Új Magyarország*
- Szabó Gábor: Gondolatok a Magyar Tudományos Akadémia területi bizottságairól. *Debreceni Szemle*, 1993/2. 157–164.
- Szádeczky-Kardoss Tibor: A Tisza István Tudományos Társaság működése az 1942–43. háborús évben. *Debreceni Szemle*, 1943/7. 145–147.
- Székely György: Elnöki beszámoló a DAB közgyűlésén. *Debreceni Szemle*, 2002/2. 318–320.
- Szentpéteri Kun Béla: *Az egyetemmé alakulás története. A kollégiumi kapcsolatok továbbélése az egyetemnek mint egységnek életében*. In: Révész Imre (szerk.): *A Debreceni Kollégium története II. rész*. Debrecen, 1941, Tiszántúli Református Egyházkerület
- Sztaricskai Ferenc: Bognár Rezső (1913–1990) emlékezete nyolcvanötödik születésnapján. *Debreceni Szemle*, 1998/6. 257–272.
- Tamás Attila: Néhány szó a Debreceni Akadémiai Bizottság új pályázati rendszeréről. *Debreceni Szemle*, 1994/1. 141–142.
- Tétényi Pál: Kulturális felemelkedésünk négy évtizedéről. *Magyar Tudomány*, 1985/4. 249–259.
- A tudománypolitikai irányelvek érvényesülésének helyzete. *Magyar Tudomány*, 1985/4. 260–277.
- Ujváry Gábor: Klebelsberg Kuno és Hóman Bálint kultúrpolitikája. In: Romsics Ignác (szerk.): *A magyar jobboldali hagyomány, 1900–1948*. Budapest, 2009, Osiris, 377–413.
- V. Zs. J.: A Tisza István Tudományos Társaság működése az 1938–39. tanévben. *Debreceni Szemle*, 1939/11. 339–341.
- Vass Henrik (szerk.): *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970*. Budapest, 1974, Kossuth
- Vass Henrik (szerk.): *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1975–1980*. Budapest, 1983, Kossuth
- Verzár Frigyes: Debrecen természettudományi múltja. *Debreceni Szemle*, 1928/6. 324–331.
- Vonyó József: A Pécsi Akadémiai Bizottság története. In: Fodor István (szerk.): *A Dél-Dunántúl tudományos központja. Harminc éves a Pécsi Akadémiai Bizottság*. Pécs, 1999, MTA Pécsi Akadémiai Központ, 9–35.
-

FÜGGELÉKEK

I. A DAB első szervezete (1976)

Az alábbiakban a Debreceni Akadémiai Bizottság első teljes szervezetét közöljük (DAB-vezetőség, szakcsoportok, munkacsoportok és ezek elnökei, titkárai), zárójelben feltüntetve az adott egység tevékenységében közreműködő munkatársak számát.

VEZETŐSÉG (27):

- Dr. Bognár Rezső, elnök, MTA rendes tag, KLTE
- Dr. Barta János, alelnök, MTA levelező tag, KLTE
- Dr. Magyaródi Sándor, tudományos titkár, a filozófiai tud. kandidátusa, DOTE
- Dr. Ács Antal, a titkárság tagja, a mezőgazdasági tud. kandidátusa, DATE
- Dr. Szabó Gábor, a titkárság tagja, MTA levelező tag, DOTE

- Dr. Beck Mihály, MTA levelező tag, KLTE
- Dr. Berényi Dénes, MTA levelező tag, ATOMKI
- Dr. Csikai Gyula, MTA levelező tag, KLTE
- Dr. Gáspár Rezső, MTA levelező tag, KLTE
- Dr. Jakucs Pál, MTA levelező tag, KLTE
- Dr. Kálmán Béla, MTA levelező tag, KLTE
- Dr. Kelemen László, a pszichológiai tud. doktora, KLTE
- Dr. Kesztyús Loránd, MTA rendes tag, DOTE
- Dr. Kiss Imre, a Hajdúszoboszlói Állami Gazdaság igazgatója
- Dr. Kónyai István, a filozófiai tud. doktora, KLTE
- Dr. Krompecher István, MTA rendes tag, DOTE
- Dr. Mészáros János, MTA levelező tag, MTA Állategészségügyi Kutató Intézet
- Dr. Papp Ferenc, MTA levelező tag, KLTE
- Dr. Postás Sándor, a közgazdaságtud. kandidátusa, MSZMP Debreceni Bizottságának első titkára
- Dr. Ránki György, MTA levelező tag, KLTE
- Dr. Rapcsák András, MTA levelező tag, KLTE
- Salamon Ferenc, a Hortobágyi Nemzeti Park igazgatója
- Dr. Szabó Tamás, a műszaki tud. kandidátusa, Debreceni Tervező Vállalat
- Dr. Szalay Sándor, MTA rendes tag, ATOMKI
- Dr. Szeghy Gergely, az orvostud. kandidátusa, Hetényi Géza Megyei Kórház főigazgató-helyettese (Szolnok)
- Dr. Tar Imre, a közgazdaságtud. kandidátusa, MSZMP Szabolcs-Szatmár megyei Bizottságának első titkára

---

Dr. Ványi József, Állami Gazdaságok Országos Központja, Hajdú-Bihar megyei főosztály vezetője

A DAB-ülések állandó meghívott tagjai (7):

Dr. Bocz Ernő, a mezőgazdasági tud. doktora, DATE

Dr. Dezső Loránd, a fizikai tud. kandidátusa, MTA Napfizikai
Obszervatórium, intézeti igazgató

Dr. Gunda Béla, a történelemtud. doktora, KLTE

Dr. Kádár László, a földrajztud. doktora, KLTE

Dr. Leövey András, az orvostud. kandidátus, klinikai rektor-helyettes,
DOTE

Dr. Makleit Sándor, a kémiai tud. doktora, KLTE

Dr. Tóth József, a közgazdaságtud. doktora, DATE

I. Társadalomtudományi Szakbizottság (22):

Elnök: Dr. Kálmán Béla

Titkár: Dr. Soós Pál, a történelemtud. kandidátusa, KLTE

Történelmi munkabizottság (20):

Elnök: Dr. Ónosi László, a történelemtud. kandidátusa, a
Hajdú-Bihari Napló főszerkesztője

Társelnök: Dr. Fehér András, a történelemtud. kandidátusa,
KLTE

Társelnök: Dr. Irinyi Károly, a történelemtud. kandidátusa,
KLTE

Társelnök: Dr. Szendrey István, a történelemtud.
kandidátusa, KLTE

Társelnök: Dr. Veres Géza, egyetemi docens, KLTE

Titkár: Dr. Orosz István, a történelemtud. kandidátusa,
KLTE

Politikatudományi munkabizottság (17):

Elnök: Dr. Farkas Dezső, a történelemtud. kandidátusa,
KLTE

Társelnök: Dr. Botár József, a történelemtud. kandidátusa,
Bessenyei György Tanárképző Főiskola (Nyíregyháza)

Társelnök: Dr. Ungor Tibor, a történelemtud. kandidátusa,
MSZMP Szolnok megyei Bizottság Oktatási
Igazgatósága

Titkár: Dr. Tóth Gábor, a történelemtud. kandidátusa,
KLTE

Irodalomtudományi munkabizottság (17):

Elnök: Dr. Bán Imre, az irodalomtud. doktora, KLTE

Társelnök: Dr. Julow Viktor, az irodalomtud. doktora,
KLTE

Társelnök: Dr. Tamás Attila, az irodalomtud. doktora, KLTE

Titkár: Dr. Görömbei András, az irodalomtud. kandidátusa,
KLTE

Nyelvtudományi munkabizottság (15):

Elnök: Dr. Sebestyén Árpád, a nyelvtud. kandidátusa, KLTE

Titkár: Dr. Mező András, a nyelvtud. kandidátusa, Bessenyei
György Tanárképző Főiskola (Nyíregyháza)

Néprajztudományi munkabizottság (18):

Elnök: Dr. Gunda Béla

Titkár: Dr. Selmeczi Kovács Attila, a történelemtud.
kandidátusa, KLTE

Pszichológiai munkabizottság (20):

Elnök: Dr. Kelemen László

Titkár: Nádudvari Imréné dr., a neveléstudomány
kandidátusa, KLTE

Neveléstudományi munkabizottság (31):

Elnök: Dr. Petrikás Árpád, a neveléstud. kandidátusa, KLTE

Társelnök: Dr. Durkó Mátyás, a neveléstud. kandidátusa,
KLTE

Titkár: Dr. Vaskó László, a neveléstud. kandidátusa, KLTE

Filozófiai munkabizottság (14):

Elnök: Dr. Bimbó Mihály, a filozófiai tud. kandidátusa,
KLTE

Társelnök: Dr. Poór József, a filozófiai tud. kandidátusa,
DATE

Titkár: Dr. Kovács Margit, a filozófiai tud. kandidátusa,
KLTE

Művelődéskutatói munkabizottság (16):

Elnök: Dr. Soós Pál

Titkár: Dr. Bényei Miklós, aspiráns, Megyei Könyvtár
(Debrecen)

Közgazdasági és szociológiai munkabizottság (19):

Elnök: Dr. Darai József, a közgazdaságtud. kandidátusa,
KLTE

Társelnök: Dr. Molnár László, a közgazdaságtud.

---

kandidátusa, MSZMP Hajdú-Bihar megyei Bizottság
Oktatási Igazgatósága
Titkár: Dr. Béres Csaba, egyetemi adjunktus, KLTE

II. Kémiai Szakbizottság (15):

Elnök: Dr. Makleit Sándor
Társelnök: Dr. Bot György, a biológiai tud. doktora, DOTE
Titkár: Dr. Lipták András, a kémiai tud. kandidátusa, KLTE

Gyógyszer- és vegyipari munkabizottság (15):

Elnök: Dr. Sztaricskai Ferenc, a kémiai tud. kandidátusa,
KLTE
Titkár: Dr. Arany Sándor, műszaki tanácsadó, BIOGAL

Mezőgazdasági kémiai munkabizottság (16):

Elnök: Dr. Loch Jakab, a mezőgazdasági tud. kandidátusa,
DATE
Titkár: Dr. Papp Lajos, a kémiai tud. kandidátusa, KLTE

III. Mezőgazdasági Szakbizottság (18):

Elnök: Dr. Ács Antal
Társelnök: Dr. Tar Imre
Titkár: Dr. Borsos János, mezőgazdasági tud. kandidátusa,
Dohánykutató Intézet igazgatóhelyettese

Növénytermesztési munkabizottság (20):

Elnök: Dr. Bocz Ernő
Titkár: Dr. Nyíri László, a mezőgazdasági tud. kandidátusa,
DATE Karcagi Kutató Intézete

Allattenyésztési munkabizottság (14):

Elnök: Dr. Ványi József
Társelnök: Dr. Kiss István, a biológiai tud. kandidátusa,
DATE
Titkár: Dr. Kocsis Sándor, a mezőgazdasági tud.
kandidátusa, DATE

Műszaki munkabizottság (14):

Elnök: Dr. Sziki Gusztáv, a mezőgazdasági tud. kandidátusa,
DATE
Titkár: Dr. Varga Frigyes, tanszékvezető, DATE

Üzemszervezési munkabizottság (23):

Elnök: Dr. Kádár Béla, a mezőgazdasági tud. kandidátus,

DATE

Titkár: Dr. Kozma András, a mezőgazdasági tud.
kandidátus, DATE

IV. Matematikai és Fizikai Szakbizottság (11):

Elnök: Dr. Rapcsák András

Társelnök: Dr. Berényi Dénes

Titkár: Dr. Kovách Ádám, a fizikai tud. kandidátusa, ATOMKI

Fizikai munkabizottság (7):

Elnök: Dr. Csikai Gyula

Titkár: Dr. Szabó József, adjunktus, KLTE

Matematikai munkabizottság (7):

Elnök: Dr. Gyires Béla, a matematikai tud. doktora, KLTE

Titkár: Dr. Losonczy László, a matematikai tud.
kandidátusa, KLTE

Csillagászati munkabizottság (3):

Elnök: Dr. Dezső Loránd

Titkár: Dr. Kálmán Béla, tudományos munkatárs, MTA
Napfizikai Observatórium

V. Környezettudományi Szakbizottság (10):

Elnök: Dr. Jakucs Pál

Titkár: Dr. Dévai György, biológiai tud. kandidátusa, KLTE

Szárazföldi ökológiai munkabizottság (9):

Elnök: Dr. Helmeczi Balázs, mezőgazdasági tud.
kandidátusa, DATE

Titkár: Dr. Papp László, adjunktus, KLTE

Vízi ökológiai munkabizottság (13):

Elnök: Dr. Szeifert Gyula, igazgató, Felső-Tisza Vidéki

Vízügyi Igazgatóság

Társelnök: Molnár László, igazgatóhelyettes, Tiszántúli

Vízügyi Igazgatóság

Titkár: Kovács Gábor, műszaki titkár, Felső-Tisza Vidéki

Vízügyi Igazgatóság

Környezetegészségtani munkabizottság (8):

Elnök: Dr. Kertai Gyula, az orvostud. doktora, DOTE

Társelnök: Dr. Bíró Zsigmond, az orvostud. kandidátusa,

Hajdú-Bihar megyei Közegészségügyi és Járványügyi
Állomás
Titkár: Dr. Medve Ferenc, laborvezető, Hajdú-Bihar megyei
Közegészségügyi és Járványügyi Állomás

Természetvédelmi és tájökológiai munkabizottság (11):

Elnök: Salamon Ferenc
Társelnök: Székyné Dr. Fux Vilma, az ásvány- és földtani tud.
doktora, KLTE
Titkár: Dr. Aradi Csaba, természetvédelmi felügyelő,
Hortobágyi Nemzeti Park

VI. Orvostudományi és Biológiai Szakbizottság (17):

Elnök: Dr. Kesztyűs Loránd
Titkár: Dr. Molnár László, az orvostud. doktora, DOTE

Elméleti és klinikai immunológiai munkabizottság (13):

Elnök: Dr. Csaba Béla, az orvostud. doktora, DOTE
Társelnök: Dr. Szegedi Gyula, az orvostud. kandidátusa,
DOTE
Titkár: Dr. Stenszky Ernőné, a biológiai tud. kandidátusa,
Véradó Állomás (Debrecen)

Elméleti és klinikai farmakológiai munkabizottság (15):

Elnök: Dr. Hernádi Ferenc, az orvostud. doktora, DOTE
Társelnök: Dr. Rák Kálmán, az orvostud. kandidátusa,
DOTE
Titkár: Dr. Barabás György, a biológiai tud. kandidátusa,
DOTE

Műszerfejlesztési munkabizottság (17):

Elnök: Dr. Váczi Lajos, az orvostud. doktora, DOTE
Titkár: Réthy Antal, tudományos főmunkatárs, DOTE

Molekulárbiológiai munkabizottság (10):

Elnök: Dr. Elődi Pál, a biológiai tud. kandidátusa, DOTE
Társelnök: Dr. Damjanovich Sándor, a biológiai tud.
doktora, DOTE
Titkár: Dr. Oláh Éva, adjunktus, DOTE

VII. Műszaki Szakbizottság (2):

Elnök: Dr. Szabó Tamás
Titkár: Szabados Miklós, docens, Ybl Miklós Műszaki Főiskola
(Debrecen)

Gépipari munkabizottság (7):

Elnök: Frank János, műszaki igazgató, Magyar
Gördülőcsapágy Művek (Debrecen)
Titkár: Dr. Kincses István főosztályvezető, Magyar
Gördülőcsapágy Művek (Debrecen)

Építőipari munkabizottság (10):

Elnök: Csépes Sándor, műszaki igazgatóhelyettes, Hajdú-
Bihar Megyei Állami Építőipari Vállalat
Társelnök: Mikolás Tibor, műszaki igazgatóhelyettes,
Debreceni Tervező Vállalat
Titkár: Vedres Tibor, osztályvezető, Hajdú-Bihar Megyei
Állami Építőipari Vállalat

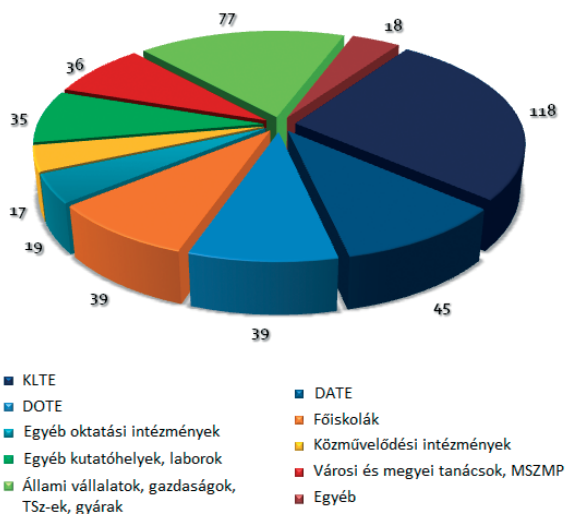
Vasúti közlekedési munkabizottság (8):

Elnök: Kulcsár József, igazgató, MÁV Igazgatóság
Titkár: Győri Sándor, csoportvezető, MÁV Igazgatóság

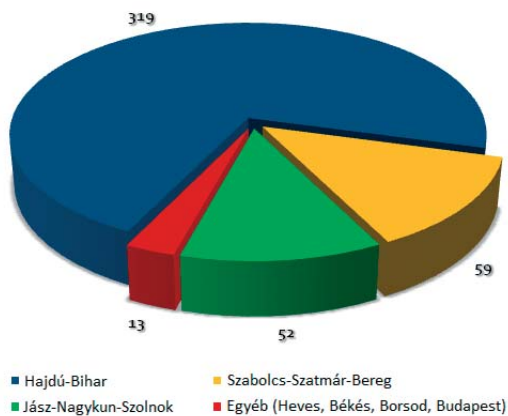
Közúti közlekedési munkabizottság (7):

Elnök: Simonyi Alfonz, műszaki igazgatóhelyettes, KPM
Közúti Igazgatóság (Debrecen)
Titkár: Köbli József, csoportvezető, Debreceni Tervező
Vállalat

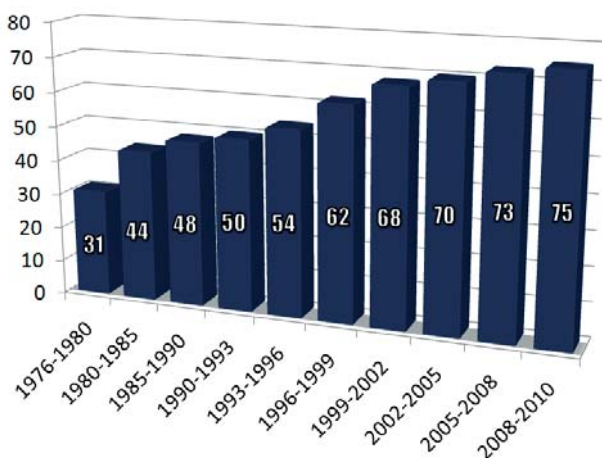
II. Kimutatások a DAB szervezettörténetéről

1. A DAB tagjainak megoszlása munkahelyük szerint (1976)

2. A DAB tagjainak regionális megoszlása (1976)

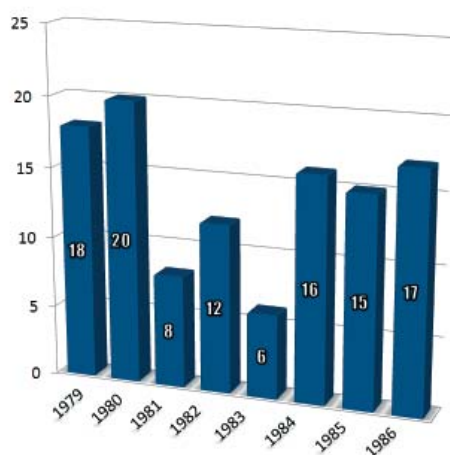

3. A DAB munkabizottságainak száma (1976–2010)

4. A DAB szervezeti felépítése az 1980-as évek közepén

5. A DAB által díjazott pályamunkák (1979–1986)

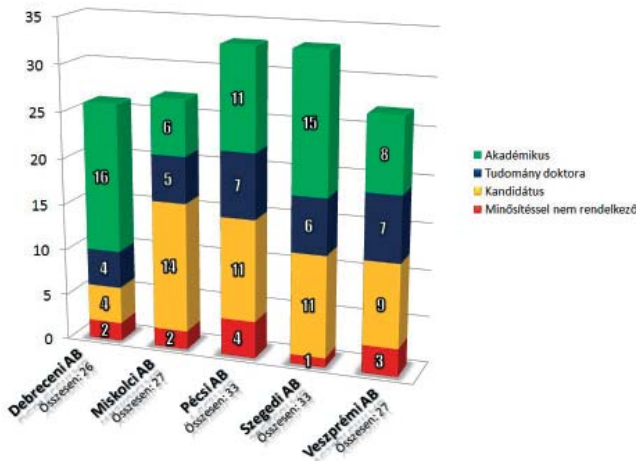
Bizottság	Beérkezett pályázatok	Díjazott pályázatok
DAB	72	56
MAB	131	64
PAB	115	105
SZAB	208	143
VEAB	287	187
<i>Összesen</i>	<i>869</i>	<i>588</i>

6. A regionális bizottságokhoz beérkezett és díjazott pályázatok száma 1981–1985 között

Év	Beérkezett	Díjazott	Díjazottak megyék szerint			Díjazottak tudományterület szerint	
			HBM	JNSZM	SZSZBM	Társadalomtud.	Természettud.
1994	68	17	16	1	-	11	6
1995	147	24	18	2	4	15	9
1996	71	18	11	3	4	10	8
1997	49	28	24	-	4	14	14
2000	58	29	24	1	4	22	7
2001	35	29	21	3	3	14	13
2002	42	29	26		3	16	12
2003	45	30	25	4	1	20	10

7. A DAB-hoz beérkezett pályázatok adatai (1994–1997 és 2000–2003 között)

III. Az MTA regionális bizottságai az 1980-as évek végén

Bizottság	Megye	Akadémikus	Tudomány doktora	Kandidátus
DAB	Hajdú-Bihar	15	72	398
	Szabolcs-Szatmár	-	-	50
	Szolnok	-	-	38
	(Budapest)	1	-	-
	Összesen	16	72	486
MAB	Borsod-Abaúj-Zemplén	6	30	127
	Heves	-	1	33
	Nógrád	-	1	28
	Összesen	6	32	188
PAB	Baranya	10	43	237
	Somogy	1	4	31
	Tolna	-	1	11
	Zala	-	6	64
	Összesen	11	54	343
SZAB	Bács-Kiskun	1	5	43
	Békés	-	2	39
	Csongrád	14	86	450
	Összesen	15	93	537
VEAB	Fejér	1	7	50
	Győr-Moson-Sopron	1	12	105
	Komárom	-	2	18
	Vas	-	2	25
	Veszprém	3	13	119
	(Budapest)	3	-	1
	Összesen	8	36	318
Összesen		56	282	1707

IV. A DAB vezetősége és tisztviselői (1976–2008)

Ciklus	Elnök	Alelnök(ök)	Titkár(ok)	SZSZB megyei összekötő	JNSZ megyei összekötő	DAB-klub elnöke
1976–1980	Bognár Rezső	Barta János	Magyaródi Sándor			
1980–1985	Bognár Rezső	Barta János Szabó Gábor	Magyaródi Sándor	Hársfalvi Péter	Szeghy Gergely	Szabó Gábor
1985–1990	Bognár Rezső	Kálmán Béla Szabó Gábor	Daróczy Zoltán (Borsos János)			Soós Pál
1990–1993	Szabó Gábor	Csikai Gyula Kálmán Béla	Borsos János Rácz István Szaricskai Ferenc			Soós Pál
1993–1996	Berényi Dénes	Rák Kálmán Tamás Attila*	Gorilovics Tivadar Kormos János			Soós Pál
1996–1999	Berényi Dénes	Rák Kálmán Tamás Attila	Gaál Borond (főtitkár) Barta János Kormos János Láng Eszter	Kecskés Mihály	Szabó László	Gomba Szabolcs
1999–2002	Székelgy György	Bitskey István Brücher Ernő	Borsos János (főtitkár) Barta János Gulácsi Zsolt	Kecskés Mihály	Örsi Julianna	Gomba Szabolcs
2002–2005	Székelgy György	Bitskey István Szabó József	Borsos János (főtitkár) Tímár Lajos Mészáros Ilona	Kecskés Mihály	Örsi Julianna	Gomba Szabolcs
2005–2008	Lipták András	Bitskey István Csizmazia Zoltán Rajnavölgyi Éva	Fekete Károly (főtitkár) Bényei Tamás Komlósi István Virág László	Kecskés Mihály	Örsi Julianna	Gomba Szabolcs

* Tamás Attilát 1995 szeptembere és 1996 szeptembere között Görömbei András helyettesítette.

V. Az egyes szakbizottságok elnökei (1976–2010)

I. Társadalomtudományi (1976–1999)

Kálmán Béla (1976–1985)
Németi Lajos (1985–1990)
Sebestyén Árpád (1990–1993)
Bitskey István (1993–1996)
Gorilovics Tivadar (1996–1999)

II. Társadalomtudományi (1980–1999)

Kónya István (1980–1990)
Havas László (1990–1999)

III. Társadalomtudományi (1985–1990)

Farkas Dezső (1985–1990)

Irodalom- és Nyelvtudományi (1999–2010)

Keresztes László (1999–2002)
Dobos István (2002–2008)
Nyirkos István (2008–)

Társadalom- és Történettudományi (1999–2010)

Orosz István (1999–2008)
Barta János (2008–)

Jogi- és Közgazdaságtudományi (1999–2010)

Muraközy László (1999–2002)
Láng Eszter (2002–2008)
Károlyi Géza (2008–)

Nevelés-, Művelődéstudományi és Pszichológiai (1999–2010)

Balogh László (1999–2002)
Szabó László Tamás (2002–)

Bölcseleti, Művészeti és Ókortudományi (1999–2010)

Vajda Mihály (1999–2002)
Havas László (2002–)

Környezettudományi (1976–2010)

Jakucs Pál (1976–1993)
Dévai György (1993–2002)
Szabó József (2002–2008)
Barta Zoltán (2008–)

Kémiai (1976–2010)

Makleit Sándor (1976–1985)
Nánási Pál (1985–1993)
Makleit Sándor (1993–1996)
Brücher Ernő (1996–1999)
Filep György (1999–2002)
Győri Zoltán (2002–2008)
Posta József (2008–)

Mezőgazdasági (1976–2010)

Ács Antal (1976–1990)
Kurucz Gyula (1990–1999)
Nemessályi Zsolt (1999–)

Matematikai és Fizikai (1976–2010)

Rapsák András (1976–1985)
Szalay Sándor (1985–1990)
Győry Kálmán (1990–1993)
Kiss Árpád Zoltán (1993–1996)
Tamássy Lajos (1996–1999)
Pethő Attila (1999–2002)
Trócsányi Zoltán (2002–2008)
Molnár Lajos (2008–)

Orvostudományi és Biológiai (1976–2002)

Kesztyűs Loránd (1976–1980)
Leövey András (1980–1985)
Molnár László (1985–1990)
Rák Kálmán (1990–1993)
Leövey András (1993–2002)

I. Orvostudományi és Biológiai (2002–2010)

Leövey András (2002–2008)
Balla György (2008–)

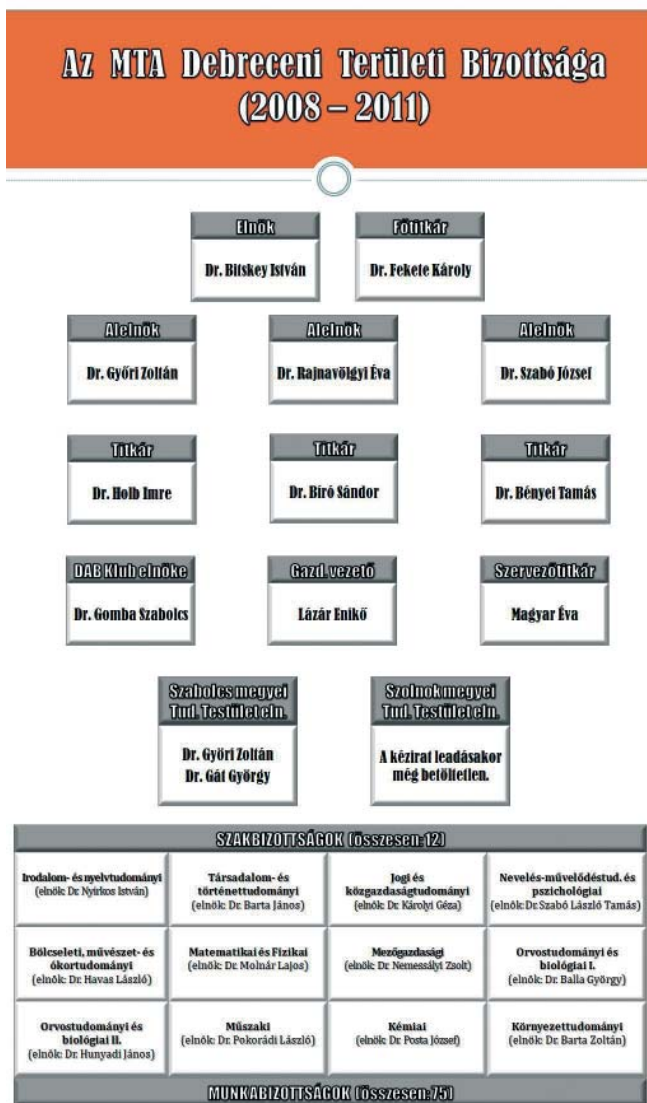
II. Orvostudományi és Biológiai (2002–2010)

Hunyadi János (2002–)

Műszaki (1976–2010)

Szabó Tamás (1976–2002)
Pokorádi László (2002–)

VI. A DAB jelenlegi szervezete (2008–2010)

A DAB akadémikus és Eötvös-koszorús doktor tagjai 2010

Akadémikusok

Antus Sándor	(az MTA rendes tagja)
Balla György	(az MTA levelező tagja)
Beck Mihály	(az MTA rendes tagja)
Berényi Dénes	(az MTA rendes tagja)
Bitskey István	(az MTA levelező tagja)
Csikai Gyula	(az MTA rendes tagja)
Csaba László	(az MTA levelező tagja)
Damjanovich Sándor	(az MTA rendes tagja)
Daróczy Zoltán	(az MTA rendes tagja)
Fésüs László	(az MTA rendes tagja)
Gergely Pál	(az MTA rendes tagja)
Görömbei András	(az MTA rendes tagja)
Györy Kálmán	(az MTA rendes tagja)
Imre László	(az MTA levelező tagja)
Joó Ferenc	(az MTA rendes tagja)
Kertész András	(az MTA rendes tagja)
Kovács László	(az MTA rendes tagja)
Lipták András	(az MTA rendes tagja)
Lovas István	(az MTA rendes tagja)
Lovas Rezső	(az MTA levelező tagja)
Major Péter	(az MTA levelező tagja)
Muszbek László	(az MTA rendes tagja)
Nagy László	(az MTA levelező tagja)
Orosz István	(az MTA levelező tagja)
Pálinkás József	(az MTA rendes tagja)
Pethő Attila	(az MTA levelező tagja)
Solymosi László	(az MTA levelező tagja)
S. Varga Pál	(az MTA levelező tagja)
Szegedi Gyula	(az MTA rendes tagja)
Székely György	(az MTA rendes tagja)
Trócsányi Zoltán	(az MTA levelező tagja)
Vajda Mihály	(az MTA levelező tagja)

Eötvös-koszorús doktorok

Dr. Bocz Ernő	(a mezőgazdasági tudomány doktora)
Dr. Fényes Tibor	(a fizika tudomány doktora)
Dr. Koltay Ede	(a fizika tudomány doktora)
Dr. Koltayné Dr. Gyarmati Borbála	(a fizika tudomány doktora)
Dr. Loch Jakab	(a mezőgazdasági tudomány doktora)
Dr. Tamás Attila	(az irodalomtudomány doktora)

VII. A DAB kitüntettjei

A *DAB Pro Scientia Érme* (a DAB kiemelt díja a hosszú időn át végzett tudományos tevékenység elismerésére):

1996	Szabó Gábor Makleit Sándor
1997	Beck Mihály
1998	Bazsa György
1999	Jakucs Pál
2000	Berényi Dénes
2001	Lipták András
2002	Nemessályi Zsolt
2003	Kertész András
2004	Rák Kálmán
2005	Imre László
2006	Leövey András Székely György
2007	Antus Sándor
2008	Abádi Nagy Zoltán
2009	Havas László Nánási Pál
2010	Damjanovich Sándor

DAB Plakett (a DAB keretében végzett munka elismerése alapított díj):

1995	Ács Antal Bocz Ernő Lev Bukovsky (Kassa)
1996	Bitskey István Borsos János Gyires Béla Kecskés Mihály Kurucz Gyula Leövey András Rác István Székely György

1997	Kertai Pál Szabó Tamás Szilágyi Tibor Záborszky Zoltán Bot György Leövey András
1998	Dévai György Gorilovics Tivadar Györy Kálmán Otto Spenik (Ungvár)
1999	Havas László Nemessályi Zsolt Szabó László Gyires Béla
2000	Gaál Botond Rák Kálmán Tamás Attila
2001	Görömbei András Mikó Irén Ruzsányi László
2002	Józsa Árpád Orosz István
2003	Brücher Ernő Kormos János
2004	Barta János Zajác Magdolna
2005	Duffek Mihály Hunyadi János
2006	Győri Zoltán Maródi László
2007	Szabó József Kissné Papp Mária Edit
2008	Pokorádi László Szekanecz Zoltán Csizmazia Zoltán Gomba Szabolcs Sárvári Mihály
2010	Balla György Blaskó Lajos

A Tudomány Támogatásáért Érem (azok számára adományozható, akik nem tartoznak közvetlenül a tudományos közösséghez, de sokat tettek a tudomány érdekében):

1997	Tárkányi Béla, MTI Dr. Arany Sándor, BIOGÁL
1998	Tóth Károly, MTV Regionális Szerkesztőség Maróthy László, Paksi Atomerőmű
1999	Pozderka Judit, Hajdú-Bihari Napló Debrecen Televízió
2002	Avar László, Magyar Mezőgazdaság
2004	MTV Regionális Szerkesztősége
2006	Tóth István, T-Soft Mérnökiroda

*A DAB, Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye
Kereskedelmi és Iparkamarájának Innovációs Díja*
(gazdasági társaságok számára pályázat útján elnyerhető díj):

1997	HIM Debrecen, Téglás MÁV Járműjavító, Debrecen
1998	DISPOMEDICOR Rt., Debrecen AWASSI Rt., Bakonszeg Polyduct Rt., Nádudvar
1999	HAJDÚ Hajdúsági Iparművek Rt., Téglás Debreceni Járműjavító Kft., Debrecen Fátyolüveg Gyártó és Kereskedelmi Kft., Karcag Gábor-Pack Kft., Jászberény Energocoop Kft., Nyíregyháza
2000	Profoodmerk, Bagamér Debreceni Erőmű Kft., Debrecen Elektrolux-Lehel Hűtőgépgyár Kft., Jászberény Derula Kft., Szolnok Fűtech Kft., Nyíregyháza
2001	Hodossi Lajos vállalkozó, Túrkeve Rigó Szerszám- és Formakészítő Kft., Tiszafüred Szabolcsnet Bt., Nyíregyháza
2002	Hunyadi Elektronika Kft., Debrecen HAJDÚ Hajdúsági Iparművek Rt., Téglás Várda-Drink Rt., Kiszvárd MÁV Szolnoki Járműjavító Kft., Szolnok Alföldi Gabona Rt., Törökszentmiklós JÁSZKUN Volán Közlekedési Rt., Szolnok

Tudomány életközben – Az MTA Debreceni Területi Bizottságának története (1976–2010)

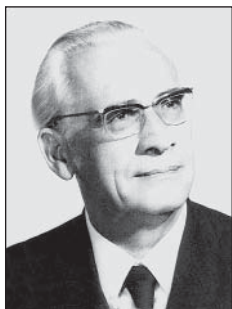
2003	Debreceni Vízmű Rt., Debrecen MOMAL Élelmiszeripari Gépgyártó Kft., Debrecen Carl-Zeiss Hungaria Optika Kft., Mátészalka WELD-IMPEX Termelő és Kereskedelmi Kft., Karcag
2004	Nyomdatechnika Kft., Debrecen Öntöde, Törökszentmiklós Kelet-Food 2000 Kft., Nyírszőlős Rutin Soft Számítástechnikai Kft., Nyíregyháza Vasfém Rt., Nyíregyháza
2005	Partium '70 Rt., Debrecen Aprítógépgyár Rt., Jászberény Nyírség-Hassó Kft., Nyíregyháza
2006	Beks Kft., Debrecen JÁSZTEJ Rt., Jászapáti
2007	National Instruments Europe Kft., Debrecen JÁSZKUN Volán Zrt., Szolnok Bio-Genesis Környezetvédelmi Kft., Nyíregyháza
2008	Debreceni Hőszolgáltató Zrt., Debrecen McHale Hungária Kft., Szolnok Pa-Comp Kft., Újfehértó
2009	ROLLEXCO Kft., Berettyóújfalu MÁV Felépítménykarbantartó és Gépjavító Kft., Jászkisér Zsindelyes Pálinkafőzde Kft., Érpatak

Pro Cooperazione Scientifica Promovenda (Debrecen nemzetközi régiójából, azoknak a külföldi tudósoknak, vagy szervezeteknek a számára adományozható, akik, vagy amelyek, eredményes erőfeszítéseket tettek az államhatárokat áthidaló tudományos együttműködés érdekében):

1998	Lev Bukovsky (Kassa)
1999	Ionel Haiduc (Kolozsvár)
2000	Emil Burzo (Kolozsvár)
2001	Theodor Maghiar (Nagyvárad)
2004	Ioan Horga (Nagyvárad)
2006	Rudolf Dupkala (Eperjes)
2007	Georghe Mahara (Nagyvárad)
2009	Alexandru Ilies (Nagyvárad)
2010	Liudmyla Ivanovna Chernysova (Kijev)

VIII. A DAB elnökeinek tablója

Bognár Rezső, 1976–1990.
(Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtár Mikrofilmtára engedélyével)

Szabó Gábor, 1990–1993.
(Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtár Mikrofilmtára engedélyével)

Berényi Dénes, 1993–1999.

Székely György, 1999–2005.

Lipták András, 2005–2008.

Bitskey István, 2008–
(Készítette Szelényi László)

IX. Pillanatképek a DAB életéből

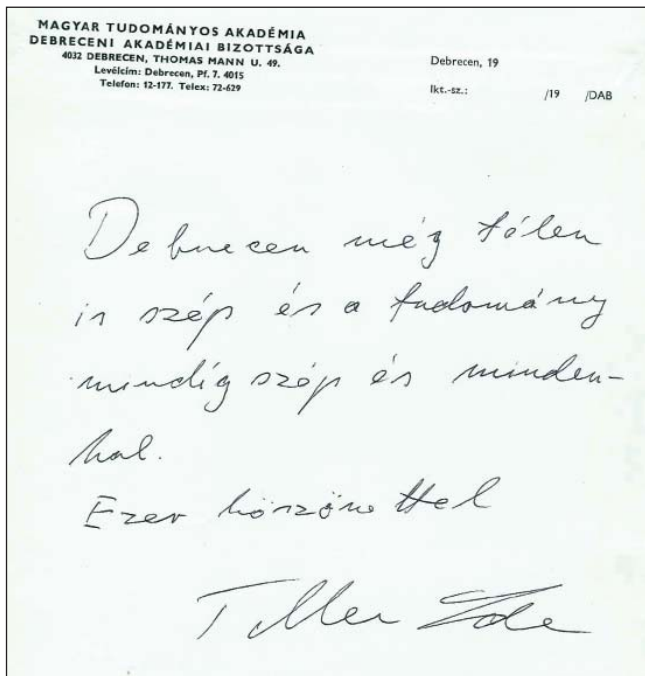
Tudományos ülés a DAB-ban

Az épülő és az elkészült DAB székház

Teller Ede látogatásának emlékei, 1991.

A DAB, Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Kereskedelmi és Iparkamarája Innovációs Díjának megalapításáról szóló egyezmény aláírása, 1996. április 29.

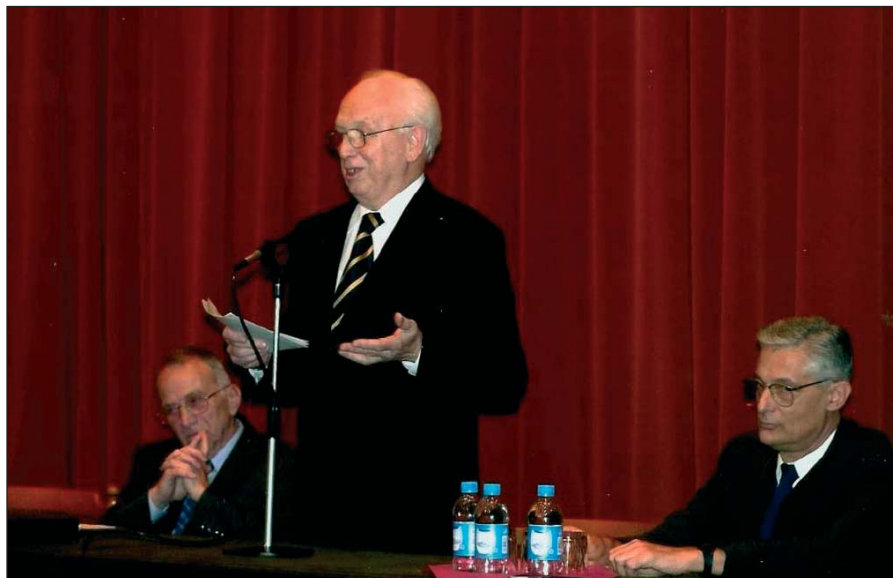
Lipták András akadémikus, Vizi E. Szilveszter MTA elnök és Kecskés Mihály,
1996. szeptember 28.

Tisztújítás 1999 őszén. Berényi Dénes átadja az elnökséget Székely Györgynek

A DAB éves közgyűlése 1999-ben.

Mádl Ferenc köztársasági elnök a DAB rendezvényén 2002 őszén.

A DAB „Magyarország ma és holnap” című rendezvényének résztvevői, 2008 novemberében.

A DAB szakbizottságainak elnökei, 2010. január 27.

A DAB vezetősége 2008-2011-es ciklusban

Debrecen, 2010.